

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΖΙΚΟΥ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ

—

ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ

ΤΟΥ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1922

 SISMANOGLIO
MEGARON

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΖΙΚΟΥ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ

—

ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ

ΤΟΥ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

ΜΕΛΕΤΑΙ

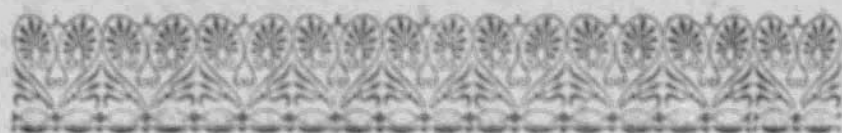

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1922

 SISMANOGLIO
MEGARÒ

Α.

Διατρέχομεν περίοδον ἐξαιρετικῶς κρίσιμον καὶ ἀγωνιώδη. Τὸ μέγα κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, διεξάγει πολυμέτωπον ταυτοχρόνως ἀγῶνα καὶ ἀντιμετωπίζει «κινδύνους ἐξ ἔθνων, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐκ ψευδαδελφῶν» κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Β'. Κορινθ. ΙΑ'). Καὶ περὶ μὲν τῶν κινδύνων ἐκ γένους καὶ ἐκ ψευδαδελφῶν, οἵτινες τῶν οἰκιῶν ἡμῶν πλητραμένων αὐτοὶ ἄδουσι, ὑποβοηθοῦντες ἐμπεσως, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών των, τὸ ἔργον τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, ἡσχολήθηγ ἤδη ἐπαρκῶς ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας». Ἐφ' ᾧ καὶ εἰσερχόμενος νῦν εἰς διάφορον κύκλον Μελετῶν, θὰ πραγματευθῶ ἐν σειρᾷ ἀρθρῶν τὸ θέμα τῶν ἐξ ἔθνων κινδύνων, ὑπεραμυνόμενος κατὰ τῶν σοφιστικῶν καὶ ἐπιβουλῶν τῶν προσιωνίων ἡμῶν ἐχθρῶν τῶν δικαίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Τουρκίᾳ καὶ γενικώτερον τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀδιασείστων καὶ ἀναλλοιώτων δικαίων τῶν χριστια-

νικῶν λαῶν ἐν πάσῃ μουσουλμανικῇ πολι-
τείᾳ.

Ἡ Τουρκικὴ νοοτροπία τῆς σήμερον

Ἡ ἐκλογή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μελετίου Δ' ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία γενικῆς κα-
τὰ τῶν Πατριαρχείων ἐπιθέσεως τοῦ Τουρ-
κικοῦ τύπου. Οὐδὲν μαθόντες καὶ οὐδὲν ἀπο-
μαθόντες ἐκ τοῦ παγκοσμίου ποδέμου οἱ Τοῦρ-
κοι δημοσιογράφοι, νομίζοντες δὲ ὅτι αἱ πρὸ
τοῦ πολέμου σχέσεις ἐξαρτήσεως τῶν χριστια-
νικῶν λαῶν ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερ-
νήσεως θὰ παραμείνουν ἀνέπαφοι καὶ ἀμετά-
βλητοι εἰς τὸ *statu quo ante*, εἰς τὸ προπολε-
μικὸν καθεστῶς, ἔσπευσαν νὰ διαρρήξωσι τὰ
ἱμάτια τῶν διαμαρτυρόμενοι ὅτι κατὰ τὴν ἐ-
κλογὴν τοῦ Πατριάρχου δὲν ἐτηρήθησαν αἱ
σχέσεις αὗται καὶ ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον οὕτω
πολιτευθὲν κατήργησεν αὐτὸ ἑαυτὸ τὰ προ-
νόμια τὰ δωρηθέντα αὐτῷ ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ
Πορθητοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀμβλυωπίας τῶν προγό-
νων των, καὶ οὕτω κατέστη ἀπλοῦς θρησκευ-
τικὸς θεσμὸς ἄνευ οἰασοδήποτε ἄλλης σημα-
σίας ἢ θέσεως ἐν τῷ Κράτει. Προσέθηκαν δὲ
τὴν πληθοφορίαν ὅτι εἶχον διαταχθῇ ἤδη τὰ
διάφορα κυβερνητικὰ γραφεῖα καὶ τμήματα
νὰ μὴ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψει καὶ διεκπεραιώ-

σιν οὐδὲν ἔγγραφον τῶν Πατριαρχείων. Ἡ ἑφημερίς «Τασβίρ» μάλιστα, ἐξέφρασε καὶ τὴν ἀπορίαν τῆς ἐν τίνι δικαιώματι ἡ Σερβικὴ Κυβέρνησις καὶ ἡ Σερβικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνεγνώρισαν τὸν νέον Πρωθυεράρχην τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· οὐδόλως δὲ παράδοξον τοιαύτην ἀπορίαν νὰ διατυπώσῃ καὶ περὶ τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κ. Χάρδιγγ καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας κ. Λώυδ Τζώρτζ οἵτινες ἀμφότεροι ἀναγνώρισαντες ἐδέχθησαν Μελέτιον τὸν Δ' εἰς ἀκρόασιν.

Δὲν θὰ παρακολουθήσω ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου τὴν τοιαύτην νοσηροπρίαν, διότι θὰ μᾶς μετετόπιζεν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς σοβαρότητος εἰς τὸ ἔδαφος τῆς εὐθυμογραφίας. Ἄλλως τε, κατὰ τὸν πρόσεχῃ διακανονισμόν τῆς θέσεως, τῶν ὁρίων καὶ τῶν δικαίων τοῦ κράτους ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν Συμμάχων, θὰ καταδειχθῇ κατὰ πόσον θὰ διατηρηθῇ ἀνέπαφον τὸ προπολεμικὸν καθεστῶς καὶ κατὰ πόσον τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ δίκαια τῶν Χριστιανικῶν ἐθνοτήτων θὰ παραμείνωσιν ἔρμαια τῶν θιασωτῶν καὶ συνεχιστῶν τῆς κρατησάσης ἀπὸ τοῦ Κορμαϊκοῦ μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου ὑπονομευτικῆς πολιτικῆς. Ἐπειδὴ ὁμως εἰς τὰ γραφόμενά των οἱ Τοῦρ-

κοι δημοσιογράφοι παραδέχονται — καθὼς ἄλλως καὶ τινες παχυλῶς ἀμελέτητοι καὶ ἀνιστόρητοι ἐπίσημοί τε καὶ ἀνεπίσημοι ἐκ τῶν ἡμετέρων — ὥς ἀναμφισβήτητον ἱστορικὸν γεγονὸς ὅτι τὰ προνόμια!!! τῶν Πατριαρχείων ἐδωρήθησαν αὐτῷ ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ, διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἐπιτραπήτω μοι, ἵνα, ἀνασκευάζων τὴν πλάνην ταύτην, ἀποκαταστήσω τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου καὶ (ἀπανθίζον ἰδία ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Μελετῶν Δ. Ἐλευθεριάδου τὰ πρόσφορα) ὑπενθυμίσω τοῖς Μουσουλμάνοις πολέμοις ἡμῶν μερικὰς δογματικὰς ἀληθείας τοῦ Ἱεροῦ νόμου καὶ τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας.

**Ἀπένεμιν ὁ Πορθητὴς προνόμια εἰς τὸ
Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον;**

Καὶ δὴ, ἀπένεμε πραγματικῶς Μωάμεθ ὁ Β'. προνόμια εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ πῶς; Δυνάμει ἴσως νομοθετήματος ὥς θὰ ἐλέγωμεν τὴν σήμερον. Ἀλλ' εἶχε λοιπὸν τότε ἐν χερσὶν ὁ Σουλτᾶνος τοιαύτην νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ ἡδύνατο νὰ θεσπίζη τοιοῦτους σπουδαιοτάτους νεωτεριστικοὺς νόμους; ἀπονέμοντας προνόμια εἰς ὁλόκληρον κατακτηθὲν ἔθνος; Ἡδύνατο ὁ Πορθητὴς νὰ

ἀναλάβη τοιαύτην μεγάλην πρωτοβουλίαν χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἰδέας καὶ αἰσθήματα τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν συμβούλων του, χωρὶς νὰ γίνῃ μνεῖα τοιούτου μεγάλου γὰ γονότος παρὰ τῶν συγχρόνων ἢ μεναγνεστέρων Τούρκων ἱστοριογράφων καὶ λοιπῶν συγγραφέων, χωρὶς νὰ συζητηθῇ καὶ σχολιασθῇ τουλάχιστον δικαιολογητικῶς τὸ γεγονός;

Τίποτε, ἀπαντῶ, ἀπὸ ὅλα ταῦτα δὲν ἔγινε. Δὲν ὑπῆρξε νομοθέτημα τοῦ Πορθητοῦ, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ. Δὲν συζητήθη τὸ γεγονός, οὔτε σχολιάσθη, οὔτε ἀνεγράφη, διότι δὲν ὑπῆρξε γεγονός τι ἔκτακτον ἢ πρωτοφανές, ἀλλ' ἀπλοῦν γεγονός, ἄμεσον καὶ σὺνηθες παρελόμενον τῆς κατακτήσεως, γνωστὸν ἐκ τῶν προτέρων ὥς ἀείποτε εἰς πᾶσαν κατάκτησιν παρὰ Μουσουλμάνων μὴ Μουσουλμανικῶν χωρῶν ἐφαρμοσθὲν καὶ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ Μουσουλμανικοῦ θεμελιώδους Ὁργανικοῦ Συνταγματικοῦ Χάρτου. Ἀλλ' ὑπάρχει λοιπὸν Μουσουλμανικὸς Ὁργανικὸς Συνταγματικὸς Χάρτης;

Ναὶ ὑπάρχει· διότι διὰ πᾶν Μουσουλμανικὸν Κράτος, ὁ θεμελιώδης Ὁργανικὸς Συνταγματικὸς Χάρτης του ἦτο, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἑσσεὶ ὁ Ἱερός Νόμος (Σεριατ) οὗτινος ἄ-

πασαι αἱ Διατάξεις τὸσον τοῦ δημοσίου ὅσον καὶ τοῦ ιδιωτικοῦ δικαίου ἀπετέλεσαν ἀείποτε καὶ ἀποτελοῦσι θεμελιώδεις καὶ ἀπαράβατους καὶ ἀναλλοιώτους Συνταγματικὰς Διατάξεις, ὡς προερχομένας παρ' αὐτοῦ τοῦ «Ὑπερτάτου Νομοθέτου Θεοῦ,» δυναμένας μὲν κατὰ τὰ ἐπουσιώδη αὐτῶν μέρη νὰ ὑποστῶσιν παραλλαγὰς τινας, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων ἐκείνων ἅτινα παραδέχεται ὁ Ἰερὸς Νόμος.

Ὁ Νομοθέτης ἐν τῷ Ἰσλάμ.

Ὁ Πορθητὴς λοιπὸν δὲν ἀπένειμε προνόμια εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, οὔτε ἐξέδωκε ποτὲ τοιοῦτον νόμον, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι δὲν ἦτο οὔτε ἡδύνατο νὰ εἶναι, ὅπως οὔδεις ἕτερος τῶν προκατόχων ἢ διαδόχων τοῦ Σουλτάνων, Νομοθέτης. Κατὰ τὸ Κοράνιον, ὁ μόνος νομοθέτης ἐν τῷ Ἰσλάμ εἶναι ὁ Θεός, οὔδεις δὲ θνητὸς, εἴτε Ἀρχων εἴτε Ἡγεμὼν, δικαιούται νὰ θεσπίῃ νόμους. Ὁ Προφήτης ἐδίδαξε «πᾶς νέος νόμος ἀποτελεῖ νεωτερισμὸν, πᾶς νεωτερισμὸς ἀποτελεῖ ἀποπλάνησιν, πᾶσα ἀποπλάνησις ὁδηγεῖ εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως» Τούτου ἕνεκεν, καθ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τῶν Μουσουλμανικῶν Κρατῶν, ἀπὸ τῶν Ἀράβων μέχρι τῶν Τούρκων.

κων, οὐδεὶς Ἡγεμὼν ἐτόλμησε πατὲρ νὰ θέσῃ νόμους διὰ τὸ Κράτος του, περιοριζόμενος μόνον εἰς τινὰς διοικητικοὺς Κανονισμοὺς (Νιζάμ, Κανούν). Κατὰ τὸ Ἰσλάμ. ὅπως μία μόνον ἱερὰ Βίβλος ὑπάρχει, τὸ Κοράνιον, οὔτε καὶ μία μόνη νομοθεσία δέον νὰ διέπῃ ὅλους τοὺς Ὀρθοδόξους Μουσουλμάνους. Τὸ νομοθετεῖν ἀνήκει εἰς μόνον τὸν Θεόν· ἐὰν δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐσχηματίζοντο νέαι νομικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς Οὐλεμά ἀπόκειται νὰ κρίνῃσι κατὰ πόσον αἱ σχέσεις αὗται εἰσὶ ἀντιθέται πρὸς τὰς ἐν τῷ Κορανίῳ Διατάξεις τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὰς ἐπιτρέψωσιν, ἢ ἀπαγορεύωσι πρὸς τοὺς καὶ νὰ τὰς ἀπαγορεύωσι. Τοιαῦται δὲ κρίσεις καὶ ἀποφάνσεις (φτιβὰ) προσηγήθησαν πάντοτε τόσον ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἰδρυθῇ μόνιμος στρατὸς ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Ὀρχάν ὅσον ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἰδρυθῶσι κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα λοιμοκαθαυτήρια ἐπὶ Σουλτάν Μαχμούτ.

**Πᾶν Μουσουλμανικὸν Κράτος
Θεοκρατικόν.**

Διότι, ὅπως πᾶν Μουσουλμανικὸν Κράτος, καὶ ἡ Τουρκία τῆς σήμερον, παρ' ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς μεταβολὰς ἃς ἔχει ὑποστῆ κατὰ τὴν

τελευταίαν ἑξηκονταετίαν, εἶναι ἐν πολλοῖς καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι πάντοτε Πολιτεία Θεοκρατική· καθόσον, κατὰ τὴν μουσουλμανικὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, θρησκεία καὶ πολιτεία εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, τῆς μὲν Πολιτείας ἀποτελοῦσης τὸ ἐξωτερικόν, τὸ διοικητικόν, δηλ. μέρος τῆς θρησκείας, τῆς δὲ θρησκείας περιεχούσης τὴν ιδέαν καὶ ἔννοιαν τῆς Πολιτείας. Ἡ θεοκρατικὴ ιδιότης τοῦ πολιτεύματος τῆς Τουρκίας καταφαίνεται ἐκ τῆς διπλῆς ιδιότητος τοῦ Σουλτάνου ὡς πνευματικοῦ ἅμα καὶ ὡς πολιτικοῦ Ἀρχοντος ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ Σείχ Οὐλ Ἰσλαμάτου (Σείχ, Οὐλ Ἰσλάμ Καπουσου ἢ Μπάμπι ἀλῆι Μεσιχὲτ Πεναχὴ= Ὑψηλὴ Πύλη τοῦ καταφυγίου) καὶ τῶν ποικίλων δικαιοδοσιῶν του, τὰς ὁποίας τοῦτο ἐνασκει ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας τοῦ Ἰσλάμ. Διότι τί εἶναι τὸ Σείχ Οὐλ Ἰσλαμάτου; Εἶναι εἶδος Πατριαρχείου Μουσουλμανικοῦ ἐνταυτῷ καὶ Ὑπουργείου Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐνταυτῷ Σώματος Νομοθετικοῦ, Ὑπουργείου Δικαιοσύνης ἅμα καὶ Ἀρχείου Πάγου, ἔχει δὲ ἐν τισι θέμασι καὶ δικαίωμα ἀρνησικυρίας (*veto*) εἰς πᾶν νομοθετικὸν μέτρον λαμβανόμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Μετέχει πάντων τούτων καὶ ἀποτελεῖ σύνολον καὶ κράμα δικαιοδοσιῶν διαφό-

ρων καὶ ποικίλων, ὅλων ἐνασκουμένων, ἐπαναλαμβάνω, ἐν ὀνόματι τῆς θεοσεκείας. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ δυαδικὸν σύστημα τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης ἐν Τουρκίᾳ, ὅπου λειτουργοῦσι α') τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, (μαχκιμεϊ νιζαμιέ) ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ β') ὅλως ἀνεξάρτητα τούτων τὰ ἱεροδικεῖα (μαχκιμεϊ σερηγιέ) ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ Σειῦχ Οὐλ Ἰσλαμάτου, τῶν ὁποίων ἡ δικαιοδοσία ἐπεκτείνεται εἰς πλεῖστα θέματα τοῦ ἀστικοῦ Δικαίου π. χ. ὁ διορισμὸς Ἐπιτρόπου καὶ Ἀντιλήπτορος καὶ Κηδεμόνος διὰ τῶν ἀνηλίκους καὶ τοὺς ὑπὸ ἀπαγόρευσιν διατελοῦντας (ἄσώτους, παράφρονας βλάκας, ἀφρονεῖς), ὅλαι αἱ κληρονομικαὶ διαφοραὶ, αἱ σχέσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου (γάμος, διαζύγιον, πατρικὴ ἐξουσία, διατροφή κ.τ.λ.π.) πᾶσαι αἱ περὶ βακουφικῆς ἀκινήτου ιδιοκτησίας διαφοραὶ ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἱεροδικεῶν καὶ κανονίζονται συμφῶνως πρὸς τὰς Διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου διότι ἕτερον νόμον τὰ Ἱεροδικεῖα οὔτε γινώσκουσιν, οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ γινώσκωσιν, οὔτε λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψει, οὔτε ἐφαρμόζουσι. Διότι, ὡς παρατηρεῖ διάσημος γνώστης τοῦ μουσουλμανικοῦ δικαίου συγγραφεὺς, ὁ *Pelissié du Rauses*, «ὁπότεν, καθὼ συμβαίνει εἰς τὰ Μου-

σουλμανικά Κράτη, τὸ δίκαιον θεωρεῖται ὡς κλάδος τῆς θεολογίας καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὴν θρησκείαν ἣ εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον συνάφειαν μετ' αὐτῆς, κατ' ἀναγκαίαν συνέπειαν ἅπασαι αἱ νομικαὶ σχέσεις μεταβάλλονται εἰς θρησκευτικὰς σχέσεις». Καὶ ἡ δικαιοδοσία αὕτη τῶν Ἱεροδικείων καθιεροῦνται ὑπὸ τοῦ Ὀθωμονικοῦ Συντάγματος ὁρίζοντος ἐν ἄρθρῳ 7 ὅτι «τὸ ἐφαρμόζειν τὰς Διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ Σουλτάνου», ἐν δὲ τῷ ἄρθρῳ 87 ὅτι «αἱ ὑποθέσεις αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον δικάζονται ὑπὸ τῶν Ἱεροδικείων».

Οὔτε παρήλλαξε κατὰ κεραίαν τὸ θεοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Τουρκίας μετὰ τὸ Χάτι Χουμαγιούν τοῦ 1856· παρήλλαξαν μόνον τὰ προσχήματα καὶ οἱ ἑξωτερικοὶ τύποι πρὸς διαβουκόλησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὅτι ἡ Τουρκία ἐξευρωπαϊσθῇ, διὰ τῆς ἀναπτύξεως παραλλήλως πρὸς τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ πολιτικοῦ. Ἴδου πῶς κρίνει τὴν παραλλαγὴν ταύτην διακεκριμένη εἰδικότης ὁ *Pellissié de Rausas* «Μεταξὺ τοῦ νόμου καὶ τῆς πραγματικότητος ὑπάρχει ἐν τῇ Ὀθωμ. Αυτοκρατορίᾳ ἀπογοητευτικὴ ἀντίθεσις. Ἡ ἐκλαίκευσις δυνατὸν νὰ ὑφίσταται ἐν τοῖς νόμοις· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει αὕτη εἰς τὰ ἥθη. Εἰς τὸν θρη-

σχευτικὸν νόμον, κατὰ θεωρίαν ἐκλείψαντα, ἐπέζησεν ἡ θρησκευτικὴ ἀντίληψις καὶ ἡ θρησκευτικὴ αὕτη ἀντίληψις κυριαρχεῖ ἐν πάσαις ταῖς νομικαῖς σχέσεσιν εἴτε τῶν ἰδιωτῶν πρὸς ἀλλήλους εἴτε τῶν ἰδιωτῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν». (*Du régime des capitulations dans l'Empire Ottoman*). Ἄλλως τε, πλὴν τοῦ Συντάγματος, τὸ Σέιχ οὐλ Ἰσλαμάτον καὶ ἡ δικαιοδοσία του ἡ ἐνασκουμένη συνφδὰ ταῖς διατάξεσι τοῦ Ἱεροῦ Νόμου περὶ ζητημάτων τῶν «προσωπικῶν θεσμῶν» καὶ τοῦ ἀστικοῦ νόμου παραμένει μάρτυς διαπρύσιος τοῦ θεοκρατικοῦ πολιτεύματος τῆς Τουρκίας. Ὁ δὲ κατὰ τὸ 1917 ψηφισθεὶς «προσωρινὸς νόμος περὶ οἰκογενειακοῦ δικαίου» καθ' ὃν ὁ γάμος τῶν Χριστιανῶν τελεῖται ἐνώπιον τοῦ ἱεροδικαστοῦ (χακίμ) ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ (ναϊπ)· ὁ ἱεροδικαστὴς δὲ, ὁ ὀφείλων νὰ δικάζη συμφῶνος πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, κατὰ τὸ ἀρθρον 1785 τοῦ ἀστικοῦ Κώδικος, θὰ δίδῃ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἄδειαν γάμου διὰ τὴν πέραν τοῦ 4ου βαθμοῦ συγγένειαν, καθὼς αὐτὸς ἐπίσης δικάζει, ἀκυροῖ καὶ ἀλύει τὸν γάμον τῶν Χριστιανῶν, αὐτὸς δὲ ἀποφαίνεται ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως τελέσεως γάμου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ τελεῖ τὸν τοιοῦτον γάμον, ἀποτελεῖ μίαν ἐπὶ πλεόν περίτρανον ἀπόδειξιν τῆς κυριαρχίας τοῦ θεοκρα-

τισμοῦ καὶ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τὴν σήμερον ἐν Τουρκίᾳ. Ἴδοῦ πῶς ἐννοοῦσιν οἱ νεώτεροι Τοῦρκοι τὸν ἐξευρωπαϊσμόν τῆς Τουρκίας. Καθυποβάλλοντες καθ' ὀλοκληρίαν τὸν γάμον τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸν Ἱερὸν Ἰσλαμικὸν Νόμον καὶ εἰς τοὺς ἱεροδικαστάς. Εὐτυχῶς ὁ θνησιγενὴς οὗτος νόμος δὲν ἐπέζησεν οὔτε ὅσον ἰὰ ἑαρινὰ ρόδα. Ἀλλ' ἀπεκάλυψε τὰς πραγματικὰς διαθέσεις τῶν νεωτέρων Τούρκων καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ μέγα κέρδος.

Ὁ Ἀστικὸς κῶδιξ ἐν Τουρκίᾳ

Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει λοιπὸν Ἀστικὸς Κῶδιξ ἐν Τουρκίᾳ; Μέχρι τοῦ 1870 δὲν εἶχε νομοθετηθῇ ἰδιαιτέρος Ἀστικὸς Κῶδιξ ἐν Τουρκίᾳ, ἰσχὺν δὲ νόμου ἐπ' αὐτὸν αἱ ἐν τῷ Κορανίῳ καὶ ταῖς συλλογαῖς τῶν λόγων καὶ ἔργων τοῦ Προφήτου (Χαδῆς) περιεχόμεναι Διατάξεις καὶ αἱ ἐρμηνεῖαι αὐτῶν αἱ γενόμεναι παρὰ σοφῶν θεολόγων τοῦ Ἰσλαμισμού. Καὶ ὁ κατόπιν δὲ συνταχθεὶς καὶ σήμερον διατελὼν ἐν ἰσχύϊ Ἀστικὸς Ὀθωμανικὸς Κῶδιξ (Μεδζελεϊ Ἀχκιάμι Ἀδλγιε) δὲν εἶναι νεώτερον νομοθέτημα τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως κατ' ἀπομίμησιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν τοιούτων νομοθετημάτων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῶν διεπουδῶν

ταῦτα, ἀλλὰ, καθὼς καὶ ὁ τίτλος του δη-
λοῖ, εἶναι ἐγχειρίδιον νομικῶν Διατάξε-
ων εἰλημένων ἐκ τῶν προγενεστέρων θεο-
λογικονομικῶν συγγραμμάτων τοῦ Μου-
σουλμανικοῦ Χανεῤικου Δόγματος, καθὰ
καὶ ἐν τῇ προτασσομένη ἐκθέσει τῆς συν-
τακτικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς ρητῶς καὶ κατ'
ἐπανάληψιν δηλοῦται, ἄνευ οὔδεμιᾶς οὐ-
διαστικῆς μεταβολῆς ἅτε «τοῦ Ἱεροῦ Δι-
καίου ὄντος πηγῆς καὶ βάσεως τῶν πολι-
τικῶν νόμων καὶ Κανονισμῶν» καὶ «τῆς
ἐπιστήμης τοῦ Ἱεροῦ Δικαίου ὁμοιαζού-
σης πρὸς ἀχανῆ θάλασσαν».

Τὸ ἄρθρον 1785 τοῦ Ἀστικοῦ τούτου Κώ-
δικος εἶναι χαρακτηριστικώτατον. Κατ' αὐτὸ
«δικαστῆς» (Χακίμ) εἶναι τὸ πρόσωπον τὸ δι-
οριζόμενον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἵνα δικάζῃ τὰς
μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφορὰς «συμφῶνως
πρὸς τὰς Διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου».
Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Κῶδιξ οὗτος περιλαμβάνει
κυρίως μόνον τὸ ἐμπράγματον Δίκαιον, τὸ ἐνο-
χικὸν Δίκαιον καὶ τὸ περὶ ἐλευθέρας ιδιοκτη-
σίας (μούλκ)· ἑλλείπουσι δὲ ἀπ' αὐτοῦ ὁλό-
κληρον τὸ κληρονομικὸν καὶ τὸ μέγιστον μέ-
ρος τοῦ Οἰκογενιακοῦ Δικαίου καθὼς καὶ τὸ
περὶ ἀκινήτου βακουφικῆς ιδιοκτησίας καὶ αἱ
γενικαὶ ἀρχαί, ὡς διεπομένων τούτων ἁ-

πάντων ὑπὸ τῶν Διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου καὶ ὑπαγομένων, καθὰ εἶδομεν ἄνω-τέρω, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν Ἱεροδικείων. Οὕτως ὥστε τὴν σήμερον οἱ νόμοι τοῦ Προφήτου διέπουσιν ἐν Τουρκίᾳ ὅλον τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον. Διὸ καὶ πᾶς συγγραφεὺς τοιούτου συγγράμματος, ὀφείλει πρὸ τῆς ἐκτύπωσης νὰ ὑποβάλῃ τὸ σύγγραμμά του εἰς τὸν ἑλεγχον τοῦ Σεῖχ Οὐλ Ἰσλαμάτου ὅπερ ἀποφαίνεται ἂν τοῦτο συμφωνῇ πρὸς τὰς ἀναλλοιώτους ἀρχὰς τοῦ Ἱεροῦ Νόμου καὶ συνεπῶς ἂν ἐπιτρέπεται ἢ οὐ ἢ ἐκτύπωσις καὶ κυκλοφορία του.

Φύσις τῶν Χριστιανικῶν δικαίων

Ἐξ ὧν ἐλέχθησαν λοιπὸν ἀναφορικῶς πρὸς τὸν χαρακτήρα τῆς Ὀθωμανικῆς Πολιτείας ὡς Πολιτείας θεοκρατικῆς, ἐξάγεται ἀριδὲλως τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ δίκαια (τὰ κοινῶς λεγόμενα προνόμια) τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους, τὰ ἀναγνωριζόμενα ἐν τῷ ἠθικῷ προσώπῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι δίκαια καὶ προνόμια θρησκευτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά, μὴ ἀπονεμηθέντα ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ καὶ τῶν διαδόχων του ὡς φιλοδώρημα πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἀλλ' ἀντιπροσωπεύοντα ἔννομον κατάστασιν πραγμάτων ὑπα-

γορευθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀδηρίτου λογικῆς τῶν πραγμάτων, ἦτοι κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην, δημιουργηθεῖσαν καὶ ὑφίσταμένην ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰσλαμισμού, καὶ καθορίζουσιν τὰς μεταξὺ τούτου καὶ τῶν κατακτηθέντων Χριστιανικῶν λαῶν σχέσεις· διότι ἄλλως ἢ ὑπαρξίς Χριστιανῶν ἐν Μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ ἀπέβαινέ τι τὸ ἀπολύτως ἀδύνατον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ γάμος καὶ ἡ προίξ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ διατροφή καὶ τὰ παρόμοια, ἅτινα θεωροῦνται ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ ὡς ἄσχετα πρὸς τὴν θρησκείαν, εἶναι ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ἐν Τουρκίᾳ. Διότι ποῖος νόμος ὅα κανονίσῃ ἐν Τουρκίᾳ τὰ ζητήματα ταῦτα; ὁ Ἱερὸς Νόμος τοῦ Ἰσλάμ; ἢ ὁ Ἱερὸς Νόμος τοῦ Ἰσλάμ γάμον, ὡς ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸν ἐννοοῦμεν ἐνιαῖον καὶ ἀδιάλυτον, δὲν ἀναγνωρίζει, οὔτε ἰσότητα μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς παραδέχεται, ὅπως οὔτε καὶ νομιμότητα τέκνων ἐξ ἐνιαίου καὶ ἀδιαλύτου γάμου γεννηθέντων, ἀλλ' ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπιτρέπει τὴν πολυγαμίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπαφίησιν εἰς τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀποπομπὴν τῆς γυναικὸς δι' οἷονδήποτε λόγον καὶ ὅποτανδήποτε θελήσῃ ἐπὶ μόνῃ τῇ καταβολῇ τῆς ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένης ἀποζημιώσεως

(μέχρι μουαδζελέ). Ἐπίσης ἡ προίξ προϋποτί-
θησι τὴν ὑπαρξιν γάμου Χριστιανικοῦ, διότι
συνδέεται μετὰ τοῦ γάμου τοῦ Χριστιανικοῦ
καὶ τῆς Χριστιανικῆς οἰκογενείας καὶ ἀναπλη-
ροῖ σκοπὸν ἱερὸν· δὲν ἀποτελεῖ δὲ ἀπλῆν δω-
ρεάν κατὰ τὴν μουσουλμανικὴν ἀντίληψιν.
Ἐπίσης διαθήκην κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἔννοϊαν
τοῦ θεσμοῦ οὔτε τὸ Κοράνιον οὔτε ἡ ἐπ' αὐ-
τοῦ ἐδραζομένη Μουσουλμανικὴ νομοθεσία
παραδέχονται. Διότι, ὁ Θεὸς ἔχει ὀρίσει εἰς
τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸ Κοράνιον, τίνι τρό-
πῳ θὰ διανέμηται μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν
ἡ περιουσία των καὶ τίνες οἱ κληρονόμοι των.

Ἡ δὲ διαθήκη παρὰ Μουσουλμάνοις χρη-
σιμεύει δι' ἄλλους κυρίους σκοποὺς, ἥτοι πρὸς
διορισμὸν ἐπιτρόπου καὶ κηδεμόνος τῶν ἀνη-
λίκων καὶ διὰ κληροδοσίας πρὸς διάφορα
πρόσωπα ἀλλὰ, καὶ πάλιν μέχρι ποσοῦ μὴ ὑ-
περβαίνοντος τὸ τρίτον τῆς περιουσίας. Πρὸς
τούτοις, κατὰ τοὺς Χριστιανούς, ὁρος ἀπαραί-
τητος τῆς διαθήκης εἶναι ἡ ἐγκατάστασις κλη-
ρονόμου, ἐνῶ κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους ὁ δι-
ορισμὸς κληρονόμου ἀντιστρατεύεται εἰς τὴν
θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ὁρίσαντος ἅπαξ διὰ παντὸς
τοὺς κληρονόμους παντὸς ἀνθρώπου. Ἀφ' ἐ-
τέρου τὸ Μουσουλμανικὸν κληρονομικὸν δί-
καιον φεραῖς) διέπεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ
γυνὴ εἶναι κατωτέρα τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀποτελεῖ

ἡμισυν ἄνδρα, ἀφοῦ νομικῶς δύο γυναῖκες ἐξισοῦνται πρὸς ἓνα ἄνδρα (Βλέπε ἄρθρον 1685 Ἀστικοῦ Ὀθωμανικοῦ Κώδικος) καὶ ὅτι εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις ὅπως ἡ γυνὴ κληρονομίῃ πρέπει νὰ συντρέξῃ καὶ συγγενὴν ἐξ ἀρρενογονίας (άσαμπάτ), ἔστω καὶ ἀπώτατος κατὰ βαθμόν. Εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ ἐπαφεθῇ εἰς μουσουλμανικὴν θεοκρατικὴν Πολιτείαν τὸ δικαίωμα νὰ ρυθμίσῃ πάντας τούτους τοὺς προσωπικοὺς θεσμοὺς (*statuts personnells*) τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τοῦ Ἰσλάμ καὶ ὑπὸ τῶν Ἱεροδικείων αὐτοῦ χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ βαθμιαίως ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν Χριστιανῶν;

Τὸ ἀβάσιμον τῶν κατὰ τῶν δικαίων
(προνομίων)

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐνστάσεων

Οἱ ποθοῦντες καὶ ἐπιδιώκοντες ἐκ τῶν Τούρκων νὰ καταργήσωσι τὰ δίκαια (προνόμια) τῶν Χριστιανῶν, ἅτινα ἀπὸ πολλοῦ ἤδη πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἤρχισαν νὰ ἐπιβουλεύονται καὶ νὰ περικόπτωσι καὶ περιστέλωσι, ἰδοὺ ποίας ἐνστάσεις ἀντιτάσσουσι. Τὰ προνόμια ταῦτα, λέγουσιν, ἅτινα ἔχουσι καθιερώσει ἡ ἀμβλυωπία καὶ ἡ ὑπεράγαν ἀγαθότης τῶν προγόνων μας δὲν εἶναι προνόμια θρησκευτικὰ

ἀναφερόμενα δηλ. εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ λατρείας, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς περιλαμβάνονται καὶ προνόμια θίγοντα αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος καὶ τὴν ἀξιόπρεπειαν αὐτοῦ καὶ ἀντιβαίνουνσι πρὸς τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς καὶ διατάξεις τοῦ πολιτικοῦ Δικαίου τὰς διεπούσας σήμερον τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη. Ἡ δικαιοσύνη, λέγουσιν, εἶναι ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς Πολιτείας, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἐκπαίδευσις. Τὰ προνόμια δὲ ταῦτα τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν οἱ ἐκ τῶν Τούρκων σωβινισταὶ φρονοῦσιν ὅτι ἔχουσιν ἰδιαιτέρους λόγους νὰ ἀπεχθάνωνται, διότι νομίζουν ὅτι δυνάμει τῶν προνομίων τούτων οἱ κατακτηθέντες λαοὶ διετήρησαν τὴν συνείδησιν τῆς ἐθνικότητός των καὶ ἐν εὐθέτοις περιστάσεσι κατώρθωσαν νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Ὅλα ὁμως τὰ κατὰ τῶν δικαίων (προνομίων) τῶν Χριστιανῶν ἐπιχειρήματα τῶν Τούρκων εἰσὶν ἀβάσιμα καὶ ἐπιπόλαια διὰ πάντα γνῶστην τῶν μουσουλμανικῶν πραγμάτων καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἐὰν τὴν σήμερον ἐπικρατοῦσιν ἐν Εὐρώπῃ διάφοροι ἰδέαι καὶ δοξασταὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν ἰδίων ὑπηκόων, αἱ ἰδέαι αὗται δὲν δύνανται νὰ τύχωσιν ἐφαρμογῆς ἐν τῇ Θεοκρατικῇ Τουρκίᾳ. Ἐν Εὐρώπῃ ὑ-

πάρχει μία μόνη θρησκεία, ἡ Χριστιανική· ἐὰν δὲ αὕτη κατατέμνεται εἰς διαφόρους αἱρέσεις, αἱ αἱρέσεις αὗται κατ' ἐλάχιστον ἢ οὐδόλως παραλλάσσουν τὰς θεμελιώδεις βάσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐν Εὐρώπῃ πᾶσα νομοθεσία εἶναι νομοθεσία Χριστιανική, ὅπως ἐν Τουρκίᾳ ἡ νομοθεσία εἶναι Μουσουλμανική, ἐφ' ᾧ καὶ τὰ μὲν ἀφορῶντα εἰς τοὺς προσωπικοὺς θεσμοὺς (*statuts personnels*) ὑπάγονται ἐν Τουρκίᾳ εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν θρησκευτικῶν δικαστηρίων τοῦ Ἰσλάμ, (Ἱεροδικεῖα) ἐφαρμόζοντα τὰς διατάξεις μὴνον τοῦ Κορανίου, ἡ δὲ ἐκπαίδευσις ἀκολουθεῖ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τούτων καὶ τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους εἶναι σχολεῖα καθαρῶς καὶ οὐσιωδῶς Μουσουλμανικά.

• Ἡ θέσις τῶν Μουσουλμάνων
εἰς τὰ Χριστιανικὰ Κράτη.

Οἱ Τοῦρκοι πολέμοι τῶν Χριστιανικῶν δικαίων (προνομίων) ἀντὶ νὰ βλέπωσι τί γίνεται ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου, ὡς εἵπομεν, μία μόνη θρησκεία ὑπάρχει, ἡ Χριστιανική, καὶ νομοθεσία ἐκ ταύτης ἀπορρέουσα, διατὶ νὰ μὴ βλέπωσι τί γίνεται ὅταν μία χριστιανικὴ Πολιτεία καθυποτάξῃ Μουσουλμάνους ἢ καὶ ὁλόκληρα μουσουλμανικὰ Κράτη; Ὑπὸ τὴν Ἀγγλίαν δια-

τελεῖ Μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς ἐν Ἰνδίαῖς ἀσυγκρίτως ὑπέρτερος τῶν ἐν Τουρκίᾳ Μουσουλμάνων. Ἐπίσης ἡ Γαλλία ἔχει ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἀφρικανικαῖς αὐτῆς κτήσεσι πολλὰ ἑκατομμύρια Μουσουλμάνων, ἐπίσης ἡ Ρωσσία ἐν Τουρκεστὰν καὶ ἐν Κριμαίᾳ, ἡ Ὁλλανδία ἐν Ἰάβᾳ κτλ. Πῶς κανονίζονται λοιπὸν ἐν ταῖς χώραις ταύταις τὰ τῶν «προσωπικῶν θεσμῶν» τῶν Μουσουλμάνων, τὰ ζητήματα δηλ. τοῦ οἰκογενειακοῦ Δικαίου, τοῦ κληρονομικοῦ Δικαίου, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῶν βακουφικῶν περιουσιῶν κτλ. τῶν Μουσουλμάνων τούτων; κατὰ τοὺς ἀστικοὺς πολιτικοὺς νόμους τῶν χωρῶν ἐν αἷς διαβιοῦσι; συμφώνως μὲ τὰ κυριαρχικὰ δίκαια τοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν ἰδίων ὑπηκόων; ΠΑΝ ΑΛΛΟ. Διὰ τοὺς Μουσουλμάνους τοὺς διατελοῦντας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν χριστιανικῆς τινος Δυνάμεως καθὼς καὶ διὰ πάντα ἕτερον Μουσουλμάνον, τὰ ζητήματα τοῦ γάμου καὶ τοῦ διαζυγίου, τῆς κληρονομίας, τῆς κηδεμονίας καὶ ἐπιτροπείας ἀνηλίκων, τῆς διαθήκης καὶ κληροδοσίας καὶ διατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως καὶ πολλὰ ἕτερα ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν ἰδίων Μουσουλμάνων κατὰ τὰς ἀναλλοιώτους διατάξεις τοῦ Θεοῦ τὰς περιεχομένας ἐν τῷ Κορανίῳ, ὡς ζητήματα συνδεόμενα ἀναποσπᾶστως μετὰ τῆς θρησκείας των καὶ ἀχώριστα ἀπ' αὐτῆς· θεωρεῖται δὲ ἑγκλημα ἀπο-

τρόπαιον καὶ μεγίστη πρὸς τὸν Θεὸν ἀσέβεια τιμωρουμένη διὰ τῆς αἰωνίου κολάσεως τὸ νὰ διανοηθῇ καὶ μόνον ὁ Μουσουλμάνος νὰ καθυποβάλλῃ ἑαυτὸν, ἔστω καὶ ἐξαναγκαζόμενος, ὑπὸ τὰς διατάξεις ἐτέρας τινος χριστιανικῆς νομοθεσίας. Διὰ ταῦτα τόσον ἐν Ἰνδία, ὅσον καὶ ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς γαλλικαῖς κτήσεσιν, ὅσον καὶ ἐν Ρωσσίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ὀλλανδικαῖς κτήσεσιν, αἱ Χριστιανικαὶ Κυβερνήσεις οὐ μόνον δὲν ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὰ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας καὶ τὰ συναφῇ ταύτῃ, ὥς ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπαφῆκαν καὶ ἐσεβάσθησαν ὅλους τοὺς μουσουλμανικοὺς θεσμοὺς τοὺς συνδεομένους μετὰ τῆς θρησκείας, ἢ ὅπωςδήποτε ἔχοντας σχέσιν τινὰ καὶ συνάφειαν μετ' αὐτῆς. Ἐν Ρωσσίᾳ π. χ. γράφει ὁ διάσημος Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς *Anatole Leroy Beaulieu* «ὅλα τὰ πολυάριθμα Μουσουλμανικὰ τεμένη, τὰ ἀνώτερα καὶ κατώτερα σχολεῖα, τὰ εὐαγγῆ μουσουλμανικὰ καθιδρύματα (νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ξενῶνες, μεδρεσέδες κτλ.) συντηροῦνται ὑπὸ τῆς βακουφικῆς περιουσίας των καὶ ρυθμίζονται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ρωσσικοῦ νόμου, ἀλλὰ κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Ἰσλάμ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρησιν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Μωλλᾶ, οἵτινες εἰσὶν ἐν ταῦτῳ καὶ οἱ κληρικοὶ, καὶ οἱ ἱεροκήρυκες, καὶ οἱ δικασταὶ οἱ δικάζοντες κατὰ τὸν Ἰ. Νόμον πάντα

τὰ ζητήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς «προσωπικοὺς θεσμοὺς» τῶν Μουσουλμάνων..... Ἐπὶ κεφαλῇς δὲ τῶν Μολλᾶ ὡς προΐσταμένη αὐτῶν ἀρχὴ εἶναι ὁ Μουφτὴς ἢ Σεῖχ οὐλ Ἰσλάμης, ὧν δύο ὑπάρχουσιν, εἰς ἓν Κριμαία καὶ ἕτερος ἐν Ὁρεμβούργῳ, ἔχοντες περὶ ἑαυτοὺς ἰδιαίτερον Συμβούλιον καὶ δικάζοντες ὡς Ἐφετεῖον καὶ Ἀκυρωτικὸν τὰς ἀστικὰς καὶ θρησκευτικὰς ὑποθέσεις τῶν Μουσουλμάνων τὰς δικασθείσας ὑπὸ τῶν Μολλᾶ.... ἡ δὲ Ρωσσία οὐ μόνον δὲν ἐπεμβαίνει εἰς τὴν τοιαύτην εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν τῶν Μολλᾶ, ἀλλὰ παρέχει αὐτοῖς ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν» (*La liberté religieuse en Russie* ἐν *Revue de Deux Mondes* φυλλάδ. Μαΐου 1889).

Τὰ μουσουλμανικὰ σχολεῖα τόσον ἐν Ἰδίαις καὶ Κύπρῳ ὅσον καὶ ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ Ρωσσίᾳ ὑφίστανται καὶ λειτουργοῦσιν ἐλευθέρως ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τῶν ἰδίων Μουσουλμάνων, ἐπίσης καὶ τὰ παντὸς εἶδους μουσουλμανικὰ καθιδρύματα, βερούφια καὶ λοιποὶ μουσουλμανικοὶ θεσμοὶ διατελοῦσι σεβαστοὶ καὶ παρ' αὐταῖς ταῖς Χριστιανικαῖς Κυβερνήσεσι, καὶ συνάμα, πλὴν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἅτινα διατηροῦσιν αἱ κυρίαρχοι Κυβερνήσεις εἰς τὰς ὑποταχθείσας μουσουλμανικὰς χώρας, ἀναγνωρίζονται καὶ τὰ ἰδιαίτερα μουσουλμανικὰ Ἱεροδικεῖα τοῦ Καδῆ, δικάζοντα

τὰς μετὰ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας συνε-
χομένας ἀστικὰς σχέσεις τῶν μουσουλμάνων
π. γ. περὶ γάμου, διαζυγίου, διαθήκης, κληρο-
νομίας, βακουφίων κτλ. χωρὶς οὐδεὶς νὰ φέρῃ
τὴν ἔνστασιν ὅτι διὰ τῶν εἰδικῶν τούτων θρη-
σκευτικῶν δικαστηρίων καταργεῖται ἡ ἀξιοπρέ-
πεια τοῦ Κράτους καὶ παραβιάζονται αἱ ὑγιεῖς
ἀρχαὶ καὶ διατάξεις τοῦ πολιτικοῦ Δικαίου, αἱ
διέπουνσαι σήμερον τὰ πεπολιτισμένα Κράτη,
καθ' ἃς ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι
ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς Πολιτείας. Τὴν
σήμερον δὲ ἔτι, ὁ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐκπονηθεὶς
Ὁργανικὸς Χάρτης τῆς Παλαιστίνης, πλὴν
τῶν τακτικῶν δικαστηρίων τοῦ Κράτους, προ-
νοεῖ περὶ τῆς ἰδρύσεως εἰδικῶν θρησκευτικῶν
Μουσουλμανικῶν δικαστηρίων ὅπως καὶ Χρι-
στιανικῶν καὶ Ἰουδαϊκῶν τοιούτων μετ' ἀπο-
κλειστικῆς ἀρμοδιότητος ἐπὶ τῶν ζητημάτων
τῶν προσωπικῶν θεσμῶν (*statuts personnels*)
ἀναφορικῶς δηλ. πρὸς τὰς ὑποθέσεις γάμου,
διαζυγίου, διατροφῆς, κηδεμονίας, νομιμο-
ποιήσεως καὶ νόθευσης ἀνηλίκων, κληρονο-
μίας, διαθηκῶν καὶ κληροδοτημάτων, ἀκιγήτου
βακουφικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.
Ἀνάλογα δικαιώματα ἐπέτυχεν οὐ πρὸ πολλῶν
ἐτῶν (1909) ἡ Ὁθ. Κυβερν. παρὰ τῆς Αὐστρίας
διὰ τῆς συμβάσεως περὶ παραχωρήσεως τῆς
Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης, τὰ αὐτὰ δὲ

ἤξιωσε καὶ παρὰ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν τῶν
 διαμοιρασθέντων τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας
 τῆς. Βλέπε καὶ γαλλικὸν νομοθετικὸν Διάταγμα
 τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1886 περὶ τῶν ἐν ταῖς
 γαλλικαῖς ἀφρικανικαῖς κτήσεσι Μουσουλμάνων.
 Καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι νέον. Κατὰ τὰς
 ἀραβικὰς καὶ τουρκικὰς πηγὰς, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς
 τῶν Ἀββασιδῶν, ἢ καὶ πρότερον, ὅσάκις ἠτ-
 τῶντο οἱ Βυζαντινοὶ καὶ ἐξηναγκάζοντο νὰ
 συνθηκολογήσωσι πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους,
 ἐπεβάλλετο αὐτοῖς νὰ ἀνεχθῶσιν εἰς τὰς ὑπὸ
 τῶν Μουσουλμάνων τυχναζομένας πόλεις τοῦ
 Βυζαντινοῦ Κράτους τὴν ἀνέγερσιν τεμένους
 καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἱεροδίκου (Καδῆ) λόγφ
 ἀμοιβαιότητος, ὅστις γὰρ δικάζει τοὺς Μουσουλ-
 μάνους κατὰ τὸν ἴδιον αὐτὸν ἱερὸν Νόμον. Τὸ
 πρᾶγμα βεβαιοῖ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος
 ὁ Πορφυρογένητος (912-959) ἐν ταῖς πρὸς τὸν
 υἱὸν αὐτοῦ Ρωμανὸν περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ
 Κράτους συμβουλαῖς. Ὁ οὗτος ὅρος ἐπεβλή-
 θη βραδύτερον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Διογένην
 τὸν Ρωμανόν ὑπὸ τοῦ Σελτζούκου Τούρκου
 Ἀρπ Ἀσλάν. Τὸν αὐτὸν ὅρον ἐπέβαλον τοῖς
 Βυζαντινοῖς, κατὰ τὸν Χάιμερ, ὁ Χαλίφης Σου-
 λεῖμάν, ὁ Σελτζοῦκος Ἐρτογρούλ, καὶ ὁ Κοῦρ-
 дос Σαλαεδδίν. Ὁ Σουλτάνος Βαγιαζήτ ἀπῆ-
 τησε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐντὸς τῆς Κωνσταντι-
 νουπόλεως ἰδρυσιν τεμένους καὶ τὴν ἐγκαθί-

δρυσιν παρὰ τῷ Ἱμάμῃ Ἱεροδίκου «οὐκ εἶναι δίκαιον λέγων τοὺς Μουσουλμάνους παρίστασθαι ἐν κριτηρίῳ καβουρίδων (γκιαούριδων = Χριστιανῶν), ἀλλὰ τὸν Μουσουλμάνον δεῖν Μουσουλμάνον κρῖναι» (Δούκας). Ὁρθώτατα καὶ λογικώτατα.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ τι πλεον τούτου. Ὅσάκις αἱ κυρίαρχοι τῶν Μουσουλμάνων Κυβερνήσεις προτίθενται νὰ νομοθετήσῃ τι περὶ αὐτῶν, ἐκζητοῦσι κατὰ γενικὸν κανόνα προηγουμένως γνωμοδότησιν τοῦ ἐνταῦθα Σείχ οὐλ Ἰσλαμάτου ὅτι τὸ νομοθετητέον δὲν προσκρούει πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου. Ὅσάκις δὲ Μουσουλμάνος τις Ἀλγερίνης, ἢ Ἰνδὸς, ἢ Ρῶσος ὑπήκοος, ἐν Τουρκίᾳ διαμένων, ἔχει ὑπόθεσιν τινα ἀναφερομένην εἰς τοὺς προσωπικοὺς τοῦ θεσμοὺς, δὲν ἀπευθύνεται εἰς τὰ προξενικὰ δικαστήρια τοῦ Κράτους του, ἀλλ' εἰς τὸ Σείχ οὐλ Ἰσλαμάτον καὶ τὰ Ἱεροδικεῖα. Ἐξ ὧν ἀποδείκνυται, ὅτι εἰς πᾶσιν μουσουλμανικὴν χώραν ὑπαγομένην ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἐνὸς Χριστιανικοῦ Κράτους, ὑφίστανται ὑπὲρ τῶν Μουσουλμάνων δίκαια καὶ προνόμια ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν Τουρκίᾳ ὑφιστάμενα δίκαια καὶ προνόμια τῶν Χριστιανῶν, μᾶλλον δ' εἰπεῖν πολλῶ ἐυρύτερα τούτων. Ἐρωτῶ λοιπὸν τοὺς Τούρκους πολεμίους τῶν δικαίων καὶ προνομίων τῶν Χριστιανῶν ἐν Τουρκίᾳ. Ἀ' ποίου

εἶδους εἶναι τὰ δίκαια καὶ προνόμια ταῦτα τῶν Μουσουλμάνων ἐν ταῖς Χριστιανικαῖς χώραις, θρησκευτικὰ ἢ πολιτικά; Β' δὲν ἀνατρέπουσι τὰ δίκαια καὶ προνόμια ταῦτα τῶν Μουσουλμάνων τὴν *raison d'Etat*, τὰ κυριαρχικὰ δίκαια τῆς Πολιτείας συμφώνως πρὸς τὰς νεωτέρας ὑγιεῖς ἀρχὰς τοῦ πολιτικοῦ Δικαίου; καὶ Γ' θὰ ἐδέχοντο οἱ Μουσουλμάνοι οἱ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν Χριστιανικῶν Κρατῶν διατελοῦντες, τὴν κατάργησιν τῶν δικαίων αὐτῶν τούτων, ἵνα μία καὶ μόνη νομοθεσία, γενικὴ δι' ὅλους τοὺς ὑπηκόους ἐφαρμόζηται, ἐπερχομένης οὕτω πλήρους ἀφομοιώσεως (*assimilation*) καθ' ὅλα μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων;

Πείραμα ἐν Ἀλγερίᾳ.

Τὸ πείραμα ἐγένετο ὑπὸ τῶν Γάλλων. Γάλλοι φιλοπάτριδες καὶ σοφοί, ἀλλ' ἀγνοοῦντες τὸ Ἰσλάμ, ἐφαντάσθησαν νὰ ἀφομοιώσωσι τοὺς Μουσουλμάνους τῆς Ἀλγερίας διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἰδιαιτέρας νομοθεσίας τοῦ Ἰσλάμ, δι' ἧς θὰ ἐπήρχετο ἡ συναδέλφωσις τῶν Μουσουλμάνων μετὰ τῶν Γάλλων εἰς ἓνα λαὸν μὲ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὸν αὐτὸν πολιτισμὸν, τὰ αἰ' τὰ ἰδεώδη καὶ αἰσθήματα, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν τῆς θρησκείας. Τοῦτο δὲ θὰ

κατωρθούτο διὰ τῆς πολιτογραφήσεως (*naturalisation*). Ἐκαστος Μουσουλμάνος θὰ ἐδικαιούτο νὰ δηλώσῃ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ πολιτογραφηθῇ καὶ ἀμέσως ἐνώπιον τοῦ νόμου θὰ ἐγένετο Γάλλος πολίτης, ἔχων τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς λοιποὺς Γάλλους δικαιώματα καὶ θὰ ὑπήγετο ὑπὸ τὰς διατάξεις τοῦ γαλλικοῦ Κώδικος καὶ οὐχὶ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τοῦ Ἰσλάμ. Καὶ ὁ σχετικὸς νόμος ἐψηφίσθη. Ἀλλ' οἱ Μουσουλμάνοι ἀπέκρουσαν τὴν πολιτογραφίαν ὡς καταισχύνην. Εἰς τὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ γερούσιων ἐπιτροπὴν τὴν μεταβέβησαν εἰς Ἀλγερίαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀφομοιώσεως, οἱ Μουσουλμάνοι ἐνὶ στόματι ἀπῆντων: «ἄφετέ μας ἡσόχους· δὲν θέλομεν εἰς φανταστικὰς καὶ ἀνυπάρχουσ εὐεργεσίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς νομοθεσίας σας· ἐν μόνον θέλομεν, νὰ μένωμεν Μουσουλμάνοι καὶ νὰ ὑπαγόμεθα εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον» (*Laissez nous tranquilles; nous n'en voulons a aucun prix de vos pretendus bienfaits. Nous entendons garder notre nationalité et notre religion*). Καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπέστρεψεν ἄπρακτος, διαπιστώσασα ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ὅτι ἡ μεταξὺ Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν ἄβυσσος θὰ παραμένῃ πάντοτε βαθεῖα καὶ ἀγεφύρωτος καὶ ὅτι ἡ ἀφομοίωσις εἶναι οὐτοπία. «*L'abime existera toujours large et profond entre Chretiens et Musul-*

mans». (*Rapport de la comission senatoriale présidée par Jules Perry 1892*). καὶ οὕτω παρέμειναν ἐν ἰσχύϊ αἱ διατάξεις τοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος τοῦ 1886, καθ' ὅτι οἱ Μουσουλμάνοι ἐξακολουθοῦσι νὰ διέπονται ὑπὸ τῶν ἐθνῶν αὐτῶν, ὡς πρὸς τοὺς προσωπικοὺς θεσμοὺς αὐτῶν, τὰς κληρονομίας των καὶ αὐτὰς τῶν ἀκινήτων αὐτῶν ἰδιοκτησιῶν, τὰς μὴ ἐδραζομένας ἐπὶ γαλλικοῦ τίτλου ἰδιοκτησίας. «Αἱ σχετικαὶ πρὸς τοὺς προσωπικοὺς θεσμοὺς καὶ τὰς κληρονομίας ὑποθέσεις ἐκδικάζονται ἐνώπιον τῶν μαγκεμέδων Ἱεροδικείων». «*Les Musulmans continuent à être régit par leurs coutumes, en ce qui concerne leurs statut personnel, leurs successions, et ceux de leurs immeubles dont la propriété n'est pas établie par nos titres français. Les contestations relatives au statut personnel et aux successions sont portées devant les mehkemés au tribunaux du Cadi*». Οὕτω δὲ συμπεριφερόμενοι οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Ἀλγερίας πρὸς τοὺς Γάλλους συνεμορφοῦντο πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Προφήτου «Οἱ πιστοὶ ὀφείλουσι νὰ ᾧσι προσεκτικοὶ καὶ νὰ μὴ ἀκολουθῶσι κατὰ τι τοὺς τρόπους καὶ τὰ ἥθη τῶν ἀπίστων. Ὅστις μιμεῖται ἕτερον λαὸν καὶ ἀκολουθεῖ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά του, κρίνεται ὡς ἀνήκων εἰς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἀπίστων».

Β΄.

Ἡ γένεσις τῶν δικαίων (προνομίων)
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Καθὰ ἐκ τῆς προηγηθείσης πρώτης ἡμῶν μελέτης ἐξάγεται τὰ δίκαια (προνόμια) τοῦ Οἰκουμεν. Πατριαρχείου ἐν Τουρκίᾳ ὅπως καὶ τὰ παρεμφερῆ καὶ πολλῶ ἐνρύτερα τούτων δίκαια τῶν Μουσουλμάνων εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη εἰσὶ δίκαια θρησκευτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ καὶ δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς ἓν καὶ μόνον γενικώτερον δίκαιον: Ἀναγνώρισιν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν γῶρᾳ Μουσουλμανικῇ καὶ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀνεπηρεάστου ἐξαοκύνσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, χωρὶς νὰ ἐξαναγκάζωνται οὗτοι συνάμα νὰ καθυποβάλλωνται ὑπὸ τοὺς ἰδιαιτέρους ἐκείνους θρησκευτικοὺς Μουσουλμανικοὺς νόμους τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ προσκρούει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν θρησκευτικὴν ἀντίληψιν καὶ συνείδησιν τῶν Χριστιανῶν. Τὸ αὐτὸ ἐφαρμόζεται κατ'

ἀντίστροφον ἔννοιαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς χριστιανικαῖς χώραις Μουσουλμάνων καὶ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας. Ἀλλὰ πόθεν ἔλαβον τὴν γένεσιν τῶν τὰ χριστιανικὰ δίκαια;

Κατὰ τὴν μέχρις ἐπ' ἐσχάτων κρατοῦσαν παρὰ πολλοῖς τῶν ἡμετέρων ιδέαν τὴν καὶ ἐπὶ ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ διατυπωθεῖσαν, τὰ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἰσχύοντα προνόμια τῆς Ἐκκλησίας ἀπένειμεν ὡς τοιαῦτα τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ ὁ Πορθητὴς καὶ τοῦτο ἔπραξεν ἐκ πολιτικῆς περινοίας, καὶ διορατικότητος πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους του καὶ διὰ νὰ ματαιώσῃ πᾶσαν ἔνωσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Δυτικῆς ἥτινα ἔνωσιν ἐφοβεῖτο ὡς δυναμένη νὰ προκαλέσῃ Σταυροφορίαν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐναντίον του. Τούτων ἕνεκεν ἐμελέτησεν ὁ Πορθητὴς ἐπισταμένως τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐν τῷ Βυζαντινῷ Κράτει καὶ θέλων νὰ φανῇ ἀρρεστὸς τῷ ἡμέτερῳ ἔθνει ἀπένειμε τῇ ἡμέτερᾳ Ἐκκλησίᾳ τὰ αὐτὰ προνόμια (πρβλ. Τακρίριον Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' 1883, 14 Ἰουλ. 1883).

Πάντα ταῦτα, ἅτινα φαίνεται ἀσπαζόμενος καὶ ὁ Χάμιερ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, εἰσὶν ἀπλούςτατα παραμύθια τῆς Χαλιμᾶς. Οὐδὲν ἀναληθέστερον τοῦ ὅτι ὁ Πορθητὴς ἔθεσε νέους πολιτικοὺς

θεσμίους διὰ τοὺς Χριστιανοὺς ὑπηκόους του. Εἶδομεν ἤδη ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ γείνη, διότι ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ Β', ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος ἡγεμὼν Μουσουλμάνος, δὲν ὑπῆρξεν οὔτε ἡδύνατο νὰ ὑπάρξῃ Νομοθέτης, καθότι, κατὰ τὸ Ἰσλάμ, Νομοθέτης εἶναι εἷς καὶ μόνος ὁ Θεὸς, νομοθετήσας ἐφάπαξ διὰ τοῦ Κορανίου. Καὶ ἂν ἀκόμη τοιαύτη ἰδέα ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ διέλθῃ ἐκ τῆς διανοίας τοῦ Πορθητοῦ, ἡ ἰδέα αὕτη τάχιστα θὰ ἀπεσκορακίζετο. Ὁ Πορθητὴς δὲν ἦτο βάρβαρος τις ἄξεστος κατακτητὴς οὔτε ἔζη μεταξὺ βαρβάρων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν του αἱ θεολογικαὶ καὶ νομικαὶ ἐπιστῆμαι εἶχον ἀναπτυχθῇ καὶ τελειοποιηθῇ παρὰ Μουσουλμάνοις. Αἱ θεολογικαὶ σχολαὶ (Μεδρᾶσῆ) τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Βαγδάτης, τῆς Νικαίας, τῆς Προύσης, τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἤκμαζον. Ὁ Μέγας Ἰμάμης (Ἀαζάμ) Ἐμπου Χανιφὲ εἶχε διαμορφώσει τὸ θεολογικὸν μυστὸν σύστημά του· πλεῖστοι ἐπιφανεῖς Μουσουλμάνοι θεολόγοι καὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου εἶχον διαλάμψει, πολλοὶ δὲ τοιοῦτοι περιεστοίχιζον τὸν Πορθητὴν· π. χ. ὁ ἰδιαίτερος διδάσκαλός του Μολλᾶ Κουρανὶ καὶ ὁ ἔτι διασημότερος Μολλᾶ Χοσρέφ, οὗτινος τὸ σύγγραμμα Νουρέρ (μαργαρίται), περιλαμβάνον τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἐθεωρήθη ἀεί-

ποτε ὡς ἔργον κλασικὸν καὶ ἀπετέλει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πορθητοῦ καὶ μεταγενέστερον, τὸν ἐκκλησιαστικὸν, πολιτικὸν καὶ ἀστικὸν Κώδικα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἕτεροι νομοδιδάσκαλοι καὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου σύγχρονοι τῷ Πορθητῇ ἦσαν οἱ ἔμπιστοι φίλοι καὶ σύμβουλοί του Χατίπ Ζαδέ, Χόδζα Ζαδέ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Χάμμερ. Καὶ ἂν λοιπὸν ὁ Πορθητῆς, ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως, διανοεῖτο νὰ οἰκειοποιηθῇ δικαιώματα Νομοθέτου, οἱ περὶ αὐτὸν θὰ τὸν ἐχαλιναγώγουν ἀμέσως ὑπενθυμίζοντες τὸ θεμελιῶδες ἀξίωμα τοῦ Ἱεροῦ Νόμου «Σέῶδον υπάμπι οὐλ ἰδζδιχάτ» ἦτοι «τὸ κλείσιμον τῆς θύρας τῆς ἐρμηνείας», τὴν ρητὴν δηλονότι ἀπαγόρευσιν τοῦ ἐρμηνεύειν τὸν Ἱερὸν νόμον κατὰ τρόπον διάφορον ἐκείνου ὃν ἔχουσι καθορίσει οἱ θεοφόροι Πατέρες τοῦ Ἰσλάμ, οἱ ἰδρυταὶ θεολογικονομικῶν συγγραμμάτων (μεζχέμπ), καὶ ὅτι ἡ θύρα τῆς ἐρμηνείας μένει ἀνοιχτὴ μόνον διὰ νέα ζητήματα καὶ θέματα, περὶ ὧν δὲν ἔχει προβλέψει ὁ Ἱερὸς Νόμος. Καὶ διὰ τοιαῦτα δὲ ζητήματα καὶ θέματα ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως φετῶς, ὡς ὁ τοῦ Καρὰ Χαλήλ ἐπὶ Ὁρχάν περὶ μονίμου στρατοῦ. Εἶτα δὲ τὸν διακανονισμὸν τῶν λεπτομερειῶν τούτων ἀναλαμβάνει ὁ Σουλτάνος ἐκδίδων κανονιστικὰ διατάγματα

(Κανούν, Νιζάμ). Τὰ κανονιστικὰ ταῦτα διατάγματα (Ούρφι) τὰ ἀναπληροῦντα μόνον τὴν σιωπὴν καὶ τὰ κενὰ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ἐνήσκησαν καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸν Πορθητὴν οἱ Σουλτάνοι καὶ αὐτὸς δὲ οὗτος ἐκανόνισε διὰ τοιούτων διαταγμάτων τὰ τῆς διοικήσεως καὶ ὑπαλληλίας τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ τῶν ἐορτῶν καὶ τελετῶν τῶν Βαϊραμίων, τὰ τῆς ἐπιμοτυπίας τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς, τῆς σφραγίδος τοῦ Κράτους, τῆς διαδοχῆς τοῦ Θρόνου, τῆς ἀστυνομίας καὶ τιμωρίας τῶν ἐγκληματοῦντων, ἅτινα πάντα εἰσὶ ζητήματα ἀφιέμενα ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ἵνα διευθετῶνται (σιάσετεν) ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος. Ἀλλὰ τότε ποῦ πρέπει νὰ ἀναχθῇ ἡ γένεσις τῶν χριστιανικῶν δικαίων;

Ὁ Μέγας Χάρτης τῶν ἐλευθεριῶν
τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὸν Μέγαν καὶ ἀναλλοίωτον Χάρτην τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν πάσῃ Μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ ἀποτελοῦσι τὸ Κοράνιον καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις τῶν λόγων καὶ πράξεων τοῦ Προφῆτου αἱ ἀποφάσεις, καὶ τὰ δόγματα τῶν ἱ. Μουσουλμανικῶν Συνόδων (ιδζιμαῖ οὐμμέτ), αἱ Πράξεις τῶν τεσσάρων πρώτων Χαλιφῶν, καὶ ἡ ἐρμην-

νεῖα τῶν δοφῶν θεοφύλων Πατέρων καὶ νομομαθῶν τοῦ Ἰσλάμ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Ἱερός Νόμος, ὁ θεμελιώδης οὗτος καὶ ἀκρογωνιαίος Συνταγματικὸς Χάρτης παντὸς Μουσουλμανικοῦ Κράτους, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οὐδὲ κατὰ κεφαίαν ἐπιτρέπεται νὰ παρεκκλίνη τοῦτο.

Ἡ ἀναγνώρισις λοιπὸν τῶν χριστιανικῶν Δικαίων δὲν ἀποτελεῖ θεσμὸν πολιτικόν (Κανὸν, Νιζάμ, Φετβά), ἀλλ' εἶναι διάταξις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου (Σεριάτ) προϋπάρχουσα τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὔσα ἤδη ἐν ἰσχύϊ καὶ ἐπὶ τῶν προκατόχων τοῦ Πορθητοῦ Σουλτάνων καὶ Χαλιφῶν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ Προφήτου, καὶ ἀποτελεῖ τὸ αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον *concordat* καθ' ὃ συναντῶνται καὶ δύνανται νὰ συμβιώσωσιν ἁρμονικῶς ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χώρᾳ αἱ δύο θρησκείαι, ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ τοῦ Μωάμεθ.

Δὰρ Ἰσλάμ, Δὰρ Χάριμ.

Κατὰ γενικὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἡ Οἰκουμένη περιλαμβάνει δύο εἰδῶν Χώρας, τὴν Δὰρ Ἰσλάμ (Ἰσλαμικὰς Χώρας) καὶ τὰς Δὰρ Χάριμ (Χώρας πολέμου, μὴ Μουσουλμανικὰς Χώρας), ἅπαντες δὲ οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται εἰς Μουσουλμάνους καὶ μὴ τοιούτους. Οἱ δὲ μὴ

Μουσουλμάνοι διακρίνονται εἰς τοὺς Ἑχλί Κιταπῇ, τοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἱερῶν Βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας (Κιαφίρ), οἵτινες μόνοι δὲν εἶναι ἀνεκτοὶ εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἰσλάμ καὶ τοὺς ὁποίους οἱ ἐρμηνευταὶ τῆς Βαγδάτης περὶώρισαν κατόπιν εἰς μόνους τοὺς ἐν Ἀραβίᾳ τοιοῦτους. Ἐνῶ οἱ Βιβλικοὶ δικαιοῦνται νὰ ζῶσιν ἐν Μουσουλμανικῇ Χώρα ἀπολαύοντες προστασίας ζωῆς, τιμῆς, περιουσίας, νὰ ἐξασκῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των, νὰ διάγῳσιν ἐλευθέρως ὑπὸ τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγοὺς των (ρουσάϊ ρουχανιέ), νὰ πολιτεύωνται μεταξὺ των κατὰ τοὺς ἰδιαιτέρους νόμους των, νὰ εἶναι ὀργανωμένοι εἰς ἰδιαιτέρας Κοινότητες· ταῦτα δὲ πάντα ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τελῶσιν οὗτοι τὸν κεφαλικὸν φόρον (δζιζιέ) καὶ νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους ὡς κατώτεροι πρὸς ἀνωτέρους.

Ἡ Ρύτρη τοῦ Προφήτου

«Οὐτρουνκου χοῦμ βέ μάγε ντίνουνε.»
 Ἄφετε αὐτοῖς, (τοῖς Χριστιανοῖς) τὴν θρησκείαν των καὶ τὰ μετ' αὐτῆς). Ἡ ρήτρη αὕτη τοῦ Προφήτου περιλαμβάνει πάντα τὰ Δίκαια τῶν Χριστιανῶν. Διότι τὸ μόνον διακριτικὸν γνῶρισμα τῶν ἐθνικοτήτων κατὰ τὸ Ἰσλὰμ

εἶναι ἡ θρησκεία ἐν τῇ θρησκείᾳ δὲ περιλαμβάνεται ἡ Πατρίς. Ἡ δὲ ἀραβικὴ λέξις *Ντιν* ἣτις ἐλέγετο μέχρι πρό τινος τόσον περὶ τῆς Χριστιανικῆς καὶ Ἰουδαϊκῆς θρησκείας (ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὀπισθοβούλως δημιουργηθεῖσαν κατόπιν διὰ τὰς δύο τελευταίας λέξιν *μεζχέμ* σύστημα δοξασιῶν, πολλῶ στενωτέρας σημασίας), ἡ λέξις —λέγω— *ντιν* ἔχει εὐρυτάτην σημασίαν καὶ ὑπὸ τὴν τοιαύτην αὐτῆς ιδιότητα πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ ρήτρα τοῦ Προφήτου. Ἡ θρησκεία τῶν Χριστιανῶν ἣτις κατὰ τὸν Προφήτην δεόν νὰ εἶναι ἀνεκτὴ, δὲν εἶναι ἡ περιοριζομένη μόνον εἰς τὴν δογματικὴν καὶ ἠθικὴν διδασκαλίαν, εἰς τὸ λειτουργικὸν μέρος, ἀλλ' ἡ κανονίζουσα συνάμα καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Χριστιανῶν καὶ περιλαμβάνουσα τὴν ἰδιαιτέραν Νομοθεσίαν των· διότι οὕτω διατάσσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσλάμ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ ἡ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς διαρρυθμισθεῖσα Ρωμαϊκὴ Νομοθεσία, ὅποιαν εὑρεταύτην ὁ Προφήτης ἐφαρμοζομένην μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν του καὶ ρυθμίζουσαν τὸ τῶν «προσωπικῶν θεσμῶν» (*statuts personnels*) αὐτῶν ὅπως ἡ θρησκεία τοῦ Ἰσλάμ περιλαμβάνει ταῦτα πάντα καὶ ἣτις νομοθεσία τοῦ Ἰσλάμ, κατὰ τὰς ρητὰς διατάξεις τοῦ Κορανίου ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ

κειμένου καὶ τῶν λέξεών του, ἐπιβάλλεται εἰς μόνους τοὺς πιστοὺς Μουσουλμάνους· ἀ-
 παραλλάκτως ὅπως καὶ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἀ-
 πέκλειε τῆς δικαιοδοσίας του τοὺς ξένους
 τοὺς διαβιοῦντας ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ χώρᾳ, τοὺς
 ραγιαῖδες, ἣτις λέξις ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν
 παρὰ Μουσουλμάνοις. Εἶναι τὸ αὐτὸ Σημιτι-
 κὸν πνεῦμα τὸ διῆκον δι' ἀμφοτέρων τῶν Νο-
 μοθεσιῶν, καθόσον καὶ οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Ἰ-
 ουδαῖοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν σημιτικὴν
 φυλετικὴν οἰκογένειαν. «Ὁ Μουσουλμάνοι,
 νομοθετεῖτε ἐπὶ παραδείγματι τὸ Κοράνιον,
 πράττετε τοῦτο διότι οὕτως ὁ Θεὸς κελεύει
 ὑμῖν, ἢ μὴ πράττετε ὡς πιστοὶ ἐκείνο διότι ὁ
 Θεὸς τὸ ἀπαγορεύει. Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐκάστης
 τοιαύτης διατάξεως ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐπω-
 δὸς «ὡς πιστοί, αὐτὰ εἶναι ὅσα ὁ Θεὸς κελεύει
 ὑμῖν». Καὶ ἀλλαχοῦ «ἡ θρησκεία δὲν ἐπιβάλ-
 λεται». (B. 42).

Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι ὁ Νομοθέτης Θεὸς νο-
 μοθετῶν ἀπηυθύνε (χιτάμπεν) τὰς διατάξεις
 αὐτοῦ πρὸς μόνους τοὺς πιστοὺς ἔχει μεγίστην
 σημασίαν ὑπὸ θεολογικὴν καὶ νομικὴν ἔποψιν
 διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον «χιταμπέτ»
 καὶ ἐπὶ τούτου στηρίζεται τὸ θεμελιῶδες δό-
 γμα ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Ἰσλάμ ὅτι ὁ ἱερός
 Νόμος ἀφορᾷ κυρίως μόνους τοὺς Μουσουλ-

μάνους, οὐχὶ δὲ τοὺς Ἑβραίους καὶ Χριστιανούς. «Κατὰ γενικὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰσλαμικοῦ Δικαίου — γράφει ὁ διαπρεπὴς Ρῶσσος συγγραφεὺς Τορνάουφ — οἱ Ἑχλ Ζιμμέτ (Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι) δικάζονται ἀπὸ πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν φυλὴν των καὶ κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους». (Μουσουλμ. Δίκαιον). «Ἀπαξ ἐπιτραπέντος τοῖς Χριστιανοῖς καὶ Ἰουδαίοις — γράφει ὁ Oudas — νὰ παραμείνωσιν ἐπὶ Μουσουλμανικοῦ ἐδάφους οὗτοι ἀπολαύουσι πλεονεκτημάτων τινων. Ἀναγνωρίζεται αὐτοῖς ἡ ἐλευθέρᾳ ἐξάσκησις τῆς θρησκείας καὶ λατρείας αὐτῶν, διατηροῦσι τοὺς «προσωπικοὺς αὐτῶν θεσμοὺς», καὶ πάσας τὰς πολιτικὰς καὶ ποινικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐνδιαφερόμενος Μουσουλμᾶνος, δικάζονται παρ' ἐνὸς τῶν ὁμοφύλων των». (*L' Islamisme*). Τὰ αὐτὰ διδάσκουσι οἱ *Gustave le Bon* (*La civilisation des Arabes*) *Dozy* (*Histoire des Musulmans en Espagne*), *Cador* (*Droit Mousulman malekite*) *Perron* (*Precis de jurisprudence Musulmane selon le rite malekiiie publiée par ordre de gouvernement*), *Duruys* (*Histoire du Moyen age*). Τὰ αὐτὰ διδάσκουσιν οἱ Ἀραβες, νομομαθεῖς καὶ τῶν 4 δογμάτων Χανεφίται, Μαλεκίται, Σαφεΐται καὶ Χαμπελίται.

Τὴν ἀνωτέρω δὲ ρήτραν τοῦ Προφήτου

«οὐτρουκου χουμ βε μάγε ντίνουνε» ἐπεξηγεῖ ἐτι μᾶλλον τὸ Κοράνιον. Κατεβιβάσαμεν —λέγει ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ— τὴν Πεντάτευχον περιέχουσιν τοὺς θείους Κανόνας, τὸ φῶς καὶ τὴν ὁδηγίαν». Ταῦτα περὶ τῶν Ἑβραίων. Περὶ δὲ τῶν Χριστιανῶν προστίθεται ἀμέσως· «Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Εὐαγγελίου θὰ δικάζωσι σύμφωνα μὲ αὐτό· οἱ μὴ δικάζοντες κατὰ τὰς Διατάξεις ἐνὸς τῶν Βιβλίων, ἅτινα ὁ Θεὸς ἐπεμψεν αὐτοῖς εἰσὶν ἀσεβεῖς». Πλείστα δὲ ἄλλας προτροπὰς περιλαμβάνει τὸ Κοράνιον «ὁ αἰώνιος καὶ ἀδημιούργητος καὶ ἀσυνπόστατος λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ συνυπάρχων τῷ Θεῷ» κατὰ τὸ Ἰσλάμ πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ Χριστιανούς, ἵνα τηρῶσιν οὗτοι τὰ εἰς αὐτοὺς πρότερον ἀποκαλυφθέντα Βιβλία «τὴν φωτεινὴν καὶ φωτοβόλον Βίβλον τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὰς διατάξεις των.

**Ἡ Πράξις τοῦ Προφῆτου καὶ τῶν 4
πρώτων Χαλιφῶν.**

Τὰ Δίκαια δὲ ταῦτα καὶ προνόμια τῶν Χριστιανῶν ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς Χώραις δὲν ἐδράζονται ἐπὶ μόνου τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐμπεριεχομένου ἐν τῷ Κορανίῳ, τῇ Βίβλῳ ταύτῃ τῆς διαγνώσεως τοῦ καλοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ (ἐλφουρκάν) ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Πράξεως

καὶ διαγωγῆς τοῦ Προφήτου ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων καὶ αποφάσεων τῶν 4 πρώτων κατ' ἐξοχὴν Χαλιφῶν (Ἐμπού Μπέκρ, Ὁμάρ Φαρούκ, Ὁσμάν, Ἀλῆ), τῶν τεσσάρων τούτων «στύλων τῆς Ἰσλαμικῆς Ὁρθοδοξίας» (Χουλεφάι ρασιδίν) ὁπαδῶν ἐπιστηθίων, φίλων καὶ συναγωνιστῶν τοῦ Προφήτου καὶ τῶν διαδόχων των.

Τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Ἑγείρας, οἱ μοναχοὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ εἰς ἣν Ἀρχιεπισκοπὴν (Σινᾶ καὶ Φαράν) ὑπήγοντο αἱ Χριστιανικαὶ Κοινότητες τῆς Ἀραβίας, πέμψαντες πρέσβεις πρὸς τὸν Προφήτην, ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ ἀσφάλειαν. Ὁ Προφήτης ἀπεδέξατο εὐμενῶς τὴν αἴτησίν των, γραμματεύοντος δὲ τοῦ γαμβροῦ του Ἀλῆ, τοῦ μετέπειτα Χαλίφου, τοῦ Προφήτου ὄντος ὡς γνωστὸν ἀγραμμάτου καὶ μαρτυρούντων 21 συντρόφων τοῦ Προφήτου (Ἀσχάμπ) ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Μεδίναν προσκυνηταρίου αὐτοῦ (Μεσδζέτ) τὸ ἐγγραφον τὸ καλούμενον «Συνθήκη» (Ἀχτναμέ) τοῦ Σινᾶ «διὰ τὸ Ἔθνος τῶν Χριστιανῶν ὅπου καὶ ἂν εὕρισκωνται, εἴτε εἰς τὰ πλησίον εἴτε εἰς τὰ μακρὰν κείμενα μέρη, εἴτε εὐγενεῖς εἴτε ἄσημοι, εἴτε ἑνδοξοὶ εἴτε ἁδοξοὶ εἶναι οὗτοι», ἀσφαλίζων τοῖς Χριστιανοῖς τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας των καὶ εἰς ζητήματα ἀφορῶντα τὴν ἐσωτερικὴν των διοίκησιν, ἣτις

θα γίνηται κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν Κανόνας «θέσαντος (ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου) τοῦ Προφήτου τὴν σφραγίδα τῆς τιμῆς χειρὸς του». Τὸ παράδειγμα δὲ τοῦ Προφήτου τοῦ ἐπιθέτειν τὴν χεῖρα ἐμβεβαπτισμένην ἐν τῇ μελάνῃ εἰς θέσιν σφραγίδος ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι Μουσουλμάνοι Ἑγεμόνες. Οὕτως ἐσφράγισε τὴν μετὰ τῶν Ραγουσαίων Συνθήκην τῷ 1365 ὁ Σουλτάνος Μουράτ. Καὶ τὴν συνήθειαν ταύτην διακονᾷ μέχρι τῆς σήμερον ὁ αὐτοκρατορικὸς Τουγρὰς.

Περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ἐγγράφου τούτου ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι τινες παρὰ τισιν, ὥς ἐκ τῶν μυθευμάτων τῶν μοναχῶν τοῦ Σινᾶ ὅτι ὁ Προφήτης αὐτοπροσώπως ἐπεσκέφθη τὸ Σινᾶ καὶ ἐξέδωκε τὸ ἐγγράφον εἰς ἀμοιβὴν τῆς παρασχεθείσης αὐτῷ φιλοξενίας. Ἄλλ' ἡ γνησιότης τοῦ ἐγγράφου πιστοῦται τόσον ἐκ τῆς μετὰ 5 ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Προφήτου τῷ 637 Συνθήκης τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ Ὁμάρ Φαρούκ, παρόντος καὶ μαρτυροῦντος ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ Σινᾶ μετὰ τοῦ γραμματεῦσαντος καὶ μαρτυροῦντος ἐπίσης γαμβροῦ τοῦ Προφήτου καὶ κατόπιν Χαλίφου Ἀλῆ καὶ πλείστων ἐτέρων ἐκ τῶν συντρόφων (Ἀσχάμπ) τοῦ Προφήτου, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐγγράφου τούτου ὑπὸ τῶν Χαλιφῶν καὶ Σουλτάνων ὡς ἐγγράφου ἀναμφισβητήτου

κύρους καὶ αὐθεντίας. «Βασιζόμενοι λοιπὸν ἐπὶ τοῦ τιμίου Ἀχδναμὲ τοῦ Δεσπότη τοῦ ἡμῶν Προφήτου—ἀναγράφουσι τὰ Βεράτια τῶν Ἀρχιεπισκόπων Σινᾶ—ὀφείλετε νὰ ἐκπληρώσητε πάντα τὰ εἰς τοὺς μοναχοὺς τούτου δοθέντα δικαιώματα, προνόμια καὶ λοιπὰ, εἰς σέβας καὶ μεγαλεῖον τοῦ εἰρημένου Προφητικοῦ Ἀχδναμὲ καὶ φαλάξητε τοὺς εἰρημένους ὀρισμοὺς συμφώνως πρὸς τὸν ἱερὸν νόμον, ὅπως καὶ οἱ μέγιστοι προκάτοχοι μου. Πρὸς ἐπικύρωσιν τούτων ἐξεδόθη τὸ παρόν μου ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν Βεράτιον». (Βεράτιον Ἀπδουλ Ἀζίζ πρὸς τὸν Ἀρχιεπ. Σινᾶ τοῦ 1868) (1)

Τοιαύτας δὲ Συνθήκας μετὰ τοῦ Προφήτου συνῆψαν αἱ Ἑβραϊκαὶ Κοινότητες διὰ τῶν Ραββίνων των ὡς αἱ τῶν Μπένου Καΐνουκᾶ, Μπένου Νοταῖρ, Μπένου Καραϊτζᾶ καὶ εἰς χριστιανὸς προὔχων τῆς κωμοπόλεως Ἀϊλᾶς ὁ Ἰωάννης υἱὸς Ρογιᾶ παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν

(1) Ὃταν εἰς τὸν Σουλτάνον Σελλίμ παρουσιάσθῃ τὸ διὰ κουφικῶν χαρακτήρων γεγραμμένον πρωτόγραφον τῆς Συνθήκης τοῦ Σινᾶ, ἐγερθεὶς προσεκύνησε καὶ ἡσπᾶσθαι εὐλαβῶς αὐτὸ, δηλώσας ὅτι περισσότερον ἠὲ χαριστήθη ἀπὸ τὴν παρουσίας τοῦ κειμηλίου τούτου, παρὰ ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Οὐδέποτε δὲ τὸ Ἰσλάμ ἠμφισβήτησε τὴν γνησιότητα τοῦ Ἀχδναμὲ τοῦ Σινᾶ, ὡς εἴπομεν.

Θάλασσαν, δι' ἑαυτὸν, τοὺς κατοίκους καὶ τὸν Ἐπίσκοπόν των, καθὰ ἀναφέρουσιν οἱ Ἀραβες ἱστορικοὶ παραθέτοντες καὶ τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου.

Τῷ 637 μετὰ τὴν παρὰ τὸν Ἱερομάκα (Γιερμούν) ποταμὸν μάχην καθ' ἣν κατετροπώθησαν οἱ Βυζαντινοί, οἱ Ἀραβες ἐπολιόρκησαν τὴν Ἱερουσαλήμ ἣτις ἐζήτησε νὰ συνθηκολογήσῃ. Προσῆλθε λοιπὸν ὁ Χαλίφης Ὁμάρ Φαρούκ, καίτοι δὲ ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει Βυζαντιναὶ ἀρχαί, ὁ Χαλίφης, συμφώνως πρὸς τὴν Ἰσλαμικὴν διδασκαλίαν καθ' ἣν ἐν τῇ θρησκείᾳ περιλιμιβάνεται τὸ πᾶν καὶ νομοθεσία καὶ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ βίος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς καὶ ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ διαίτησις καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ αἱ διεθνεῖς σχέσεις καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ὁ πόλεμος καὶ τὰ λάφυρα (γανιμέτ) καὶ ἡ κατάκτησις (φέτχ) καὶ οἱ κανόνες τῆς ὑγιεινῆς καὶ διαίτης κτλ. καθὼς καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ (πρβλ. *Savvas Pacha Théorie du droit Musulman*), διεπραγματεύθη καὶ συνῆψε Συνθήκην μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, ὡς πραγματικοῦ καὶ φύσει ἐθνάρχου τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐφήρμοσαν ἀπανταχοῦ οἱ Μουσουλμάνοι εἰς πᾶσαν κατακτηθεῖσαν χώραν, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἴδωμεν μετὰ ὀκτὼ ἑκα-

τονταστηρίδας ἀπὸ τοῦ Ὁμάρ τὸν Πορθητὴν ἀναζητοῦντα ἐν Κων]πόλει τὸν Πατριάρχην τῶν Ρωμαίων. Ἐν τῇ Συνθήκῃ λοιπὸν τῶν Ἱεροσολύμων, πέντε μόνον ἔτη συναφθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Προφήτου ρητῶς λέγεται· «τὸ βασιλικὸν Ἔθνος τῶν Ρωμαίων ἔλαβε χάριν παρὰ τοῦ τιμίου καὶ ἀγαπητοῦ Προφήτου τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεσταλμένου καὶ ἐτιμήθησαν τῇ σφραγίδι τῆς τιμίας αὐτοῦ χειρὸς καὶ ἐπρόσταξε νὰ ἀπολαύωσιν εὐνοίαν καὶ ἀσφάλειαν (διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Σινᾶ)· οὕτω καὶ οἱ πιστοὶ εὐεργετοῦμεν αὐτοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτοὺς καὶ ἵνα ἔχωσιν ἀσφάλειαν διὰ τὰ εὐρισκόμενα χριστιανικὰ ἔθνη.... ὅταν γὰρ ὁ ὑποτελής (ζιμμή) φυλάττῃ τὰ τῆς ὑποτελείας καθήκοντα (ἀγκιάμ οὐ ζιμμέι) πρέπει νὰ ἔχῃ ἀσφάλειαν παρὰ τε ἡμῶν τῶν πιστῶν καὶ παρὰ τῶν μεθ' ἡμᾶς ἡγεμονευόντων.....» καὶ ἐν τέλει «Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ὁ παρὼν Ὁρισμὸς ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ὀμηγύρεως τῶν ἐντίμων Σαχαμπέ (συντροφῶν τοῦ Προφήτου). Ὅστις ἐκ τῶν πιστῶν ἀναγνώσῃ τὸν παρόντα ἡμέτερον Ὁρισμὸν καὶ παραβῇ αὐτὸν, θὰ εἶναι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως παραβάτης τῆς Διαθήκης τοῦ Θεοῦ καὶ μισητὸς τοῦ ἀγαπημένου αὐτοῦ Ἀποστόλου».

Καὶ ἡ Συνθήκη αὕτη τοῦ Χαλίφου Ὁμάρ Φαροῦκ ἐν τῇ ὁποίᾳ ρητῶς ἀναφέρεται καὶ βεβαιοῦται ἡ προηγουμένη Συνθήκη τοῦ Σινᾶ καὶ τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ μετέπειτα Χαλίφαι καὶ Σουλτάνοι ἐγένετο, καθὰ κατηγορηματικῶς δηλοῦται ἐν αὐτῇ, κατόπιν συσχέψεως ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Χαλίφου τῆς Συνόδου τοῦ Ταϊφά τῶν Ἀσχάμπ (μαθητῶν, συντρόφων τοῦ Προφήτου) εἰς οὓς ἀναγνωρίζεται ἐξουσία νομοθετικὴ ὑπὸ τοῦ Κορανίου θεσπίζοντος «ὦ Προφήτα, συμβουλεύθητι τοὺς Ἀσχάμπ», αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῶν γενόμεναι ἐν Συμβολίῳ καὶ ὁμοφώνως (Ἰδξμάι Οὐμμέτ) ἔχουσιν ἰσχὺν καὶ κύρος εἰς πῶνα τὸν ἅπαντα

Οὕτω προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς Χριστιανούς πάντας οἱ μετέπειτα Χαλίφαι καὶ Σουλτάνοι. Ἀπανταχοῦ γῆς καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν πάσῃ ἐποχῇ, εἰς πᾶσαν κατακτηθεῖσαν Χριστιανικὴν χώραν, τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἐφήρμοσαν. Ἀπανταχοῦ ἐσεβάσθησαν τὴν θρησκείαν τῶν Χριστιανῶν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των, τὴν νομοθεσίαν των, τοὺς θρησκευτικούς των ἀρχηγούς· διότι οὕτω διατάσσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσλάμ. Αἱ διατάξεις δὲ αὗται τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσλάμ εἶναι διατάξεις θεμελιώδεις, διατάξεις ὑποχρεωτικαὶ δι' ἕκαστον Μουσουλμάνον. Ἄπαντες οἱ ὑποτελεῖς (ζιμμή) τοῦ Ἰσλάμ δικάζονται ἀπὸ πρόσωπα

ἀνήκοντα εἰς τὴν φυλὴν των καὶ κατὰ τοὺς
ιδίους νόμους των. Καὶ οἱ Ὀμμεϊάδαι Χαλί-
φαι, καὶ οἱ Ἀββασίδαι, καὶ οἱ Μамουλοῦκοι
Σουλτάνοι, καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς τὴν αὐτὴν ἐτή-
ρησαν στάσιν ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν. Οἱ
Χριστιανοὶ τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τοὺς Ἀραβας
διετήρησαν ὅλα τὰ Δίκαια τὰ ὅποια εἶχον οἱ
ἄλλαχοῦ Χριστιανοὶ ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους
τοὺς ιδίους νόμους, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὴν
νομοθεσίαν των, τὰ δικαστήρια καὶ τὰς ἐκ-
κλησιαστικὰς αὐτῶν Συνόδους δυνάμει Ἀχ-
δναμὲ (Συνθηκῶν) χορηγηθεῖσιν αὐτοῖς ὑπὸ
τῶν Χαλιφῶν τῆς Κορδούης. Τὰ αὐτὰ Δίκαια
ἀνεγνώρισαν οἱ Ἀραβες εἰς τοὺς Χριστιανούς
τῆς Σικελίας. Ὅτε δὲ κατέκτησαν μέγα μέρος
τῶν Ἰνδιῶν, τὰ αὐτὰ Δίκαια ἀνεγνώρισαν εἰς
τοὺς Βραχμάνους. (Dozy Histoire de Musul-
mans en Espagne, Le Bon La civilisation A-
rabe — Duruy Histoire du Moyen age — Gi-
blon's History of the alland decline of the
Roman Empire — Robertson Histoire de Char-
les Quint). Καὶ ἡ προκήρυξις τοῦ Ὁμάρ Φα-
ροῦκ τὴν ὁποίαν μᾶς διέσωσεν ὁ Ἀραβ νομο-
διδάσκαλος Ἐμποῦ Δζαφὲρ ἐλ Μωχάμετ εἰς
τὰ «Χρονικά» πρὸς τοὺς κατοίκους Ἱερου-
σαλήμ, ὡς καὶ αἱ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἐμποῦ
Ὀμπέϊδα καὶ Ἀμροῦ τὰ αὐτὰ Δίκαια ἀναγνώ-
ριζοῦσιν εἰς τοὺς Χριστιανούς Συρίας, Μεσο-

ποταμίας καὶ Αἰγύπτου. Τὰ αὐτὰ Δίκαια ἀνεγνωρίσθησαν εἰς τὴν ὑποταχθεῖσαν πόλιν Δαμασκοῦ καὶ λοιπὰς, ὅτι δηλ. οἱ Χριστιανοὶ θὰ ἦσαν ἐλεύθεροὶ νὰ ἐξασκῶσι τὰ τῆς θρησκείας καὶ νομοθεσίας των. Ἐν Βαγδάτῃ ἐπὶ τῶν Ἀββασιδῶν εἶχεν ἐγκατασταθῇ καὶ ἡ ἔδρα τοῦ Πατριάρχου τῶν Χαλδαίων, ἐξασκοῦντος δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν Μεσοποταμίας, Βουχάρας, Περσίας, Ἰνδιῶν καὶ ἀλλαχοῦ, ὑπῆρχε δὲ ἐν Βαγδάτῃ καὶ ἰδιαιτέρα Χριστιανικὴ συνοικία (μαχαλὲτ ἐλ Ροῦμ). Τὰ αὐτὰ Δίκαια ἀνεγνωρίζοντο πλὴν τῶν Ὁρθοδόξων καὶ εἰς τοὺς Νεστοριανοὺς, Ἀρμενίους, Κόπτας, Ἰακωβίτας, Μαρωγίτας, (βλέπε *Apple-yardd's Eastern Churches*). Ὡστε δικαίως ὁ Γίββων γράφει «Οἱ Ἀραβες πολιτικοὶ ἐπροστάτευσον τὸ ἀξίωμα, τὰ προνόμια καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Πατριαρχῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ τοῦ κλήρου των» (ἐνθα ἀνωτέρω).

Τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἐτήρησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι Σουλτάνοι. Ἦδη ὁ Σουλτάν Ὁρχάν ἐκ Προύσης εἶχεν ἐκδώσει Φιρμάνιον εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ἁγίου Ὁρους ἐξασφαλίζον αὐτοῖς τὰ δίκαια καὶ προνόμιά των. Τὸ Φιρμάνιον τοῦτο ἐπεκυρώθη δι' ἑτέρου ἐκδοθέντος τῷ 1360 ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Α' πατρὸς τοῦ Πορθητοῦ. Ἐν τῇ προκηρύξει τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε τῷ 1430

ὁ στρατηγὸς Μουράτ Α' Σινᾶν πασσᾶς πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας λέγεται ρητῶς «ὁ Μητροπολίτης νὰ ἔχῃ τὴν κρίσιν τοῦ τὴν Ρωμαϊκὴν καὶ ὅλα τοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα» (τὸ δικαίωμα δηλ. νὰ κρίνῃ τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τὸν χριστιανικὸν νόμον). Αὐτὸς ὁ Μουράτ κυριεύσας τὴν Θεσσαλονίκην, ἐπέτρεψε τὴν ἐγκατάστασιν Μητροπολίτου ἐνασκοῦντος ἅπαντα αὐτοῦ τὰ Δίκαια. «Ὁ Μουράτης πάντα τὰ κτίσματα καὶ ναοὺς ἱεροὺς καὶ Μονὰς καὶ τὰς τῶν προσόδων αὐτῶν ἀπαιτοῦσιν ἡμῖν..... καὶ γράμμασι καὶ λόγοις δεδώρητο..... πανταχοῦ τε τοῖς ἀφικνουμένοις ἐλευθερίαν ἐκήρυξε ποιμὴν τε τῇ πόλει κεχειροτόνητο καὶ Ἐκκλησία συνέστη καὶ τὴν προτέραν ταύτης τάξιν ἀπέλυσεν». (Ἀναγνώστου περὶ τῆς τελευταίας Ἀλώσεως Θεσσαλονίκης). Τὰ αὐτὰ δὲ Δίκαια ἐνήσκουν πάντες οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους Ὁρθόδοξοι Μητροπολίται. Μάρτυς τούτου ἐπισημότατος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Νεῖλος (1380-1388) ἀπαντῶν πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν ΣΤ' διεκτραγφδήσαντα τὰ δεινὰ τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων· «πάσης ἐλευθερίας ἀπολαύοντες (ἐν τῷ Τουρκικῷ Κράτει) ὥστε καὶ γράμματα δέχεσθαι καὶ ἀντιγράφειν καὶ ἐπιστέλλειν καὶ χειροτονεῖν καὶ πέμπειν ἐπισκόπους ὅπου βου-

λόμεθα καὶ πράττειν ἀκωλύτως τὰ ἐκκλησιαστικά. Πολλὰς δὲ προκηρύξεις Μουσουλμάνων Ἡγεμόνων καὶ στρατηγῶν διαβεβαιούσας τὸν σεβασμὸν τῆς θρησκείας καὶ νομοθεσίας τῶν Χριστιανῶν διέσωσαν οἱ Ἀραβες ἱστοριογράφοι καὶ συγγραφεῖς (βλέπε *Sidarous les Patriarcats dans l'Empire Ottoman*, Paris 1906).

Ἄλλως τε, τὸ νομοθετικὸν σύστημα τοῦ Ἰσλάμ, ἔδραζόμενον ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας (ἰδὲ διχὰτ) τῶν νομομαθῶν θεολόγων τοῦ Ἰσλάμ ἀνεπτύχθη καὶ διεμορφώθη καὶ διερρυνήθη ἐν Βαγδάτῃ ἐπὶ τῶν Ἀββασιδῶν Χαλιφῶν, ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Προφήτου, ὑπὸ τοῦ μεγίστου Ἰμάμου Ἀλῆμ Ἐμπού Χανιφὲ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ὄταν δὲ ὁ Ἐμπού Χανιφὲ ἤρχισεν ἐν Βαγδάτῃ τὴν διαμόρφωσιν καὶ συστηματοποίησιν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἀπὸ τοῦ Προφήτου ἤδη καθ' ὅλην τὴν Μουσουλμανικὴν Αὐτοκρατορίαν καθιερωμένον σύστημα τῆς ὑπαγωγῆς τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τὰς διατάξεις τοῦ ἰδίου αὐτῶν νόμου, Ρωμαϊκοῦ καὶ Βυζαντινοῦ Δικαίου, προσλαβόντος τὸν χαρακτῆρα ἰδιαιτέρου θρησκευτικοῦ Χριστιανικοῦ Δικαίου. Τὸ σύστημα τοῦτο ὅπερ εἶχε κυρώσει, ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Προφήτης καὶ οἱ τέσσαρες πρῶτοι Χαλίφαι (Ἐμπού Μπέκρ, Ὁμάρ Φα-

ροῦν, Ὀσμάν, Ἀλῆ, οἱ στυλοβάται οὗτοι τοῦ Ἰσλαμισμού (Χουλεφάϊ Ρασιδίν) καὶ αἱ περὶ αὐτοὺς Μουσουλμανικαὶ Σύνοδοι, Ἰδῆμαϊ Οὐμμέτ) καὶ τὸ ὅποῖον εἶχε πλήρες κῦρος καὶ ἐφαρμογὴν ἐν Συρίᾳ, Μεσοποταμίᾳ, Παλαιστίνῃ, Αἰγύπτῳ καὶ ταῖς λοιπαῖς μουσουλμανικαῖς χώραις, δὲν ἔθιξε διόλου ὁ Ἐμποῦ Χανιφὲ, ρητῶς διδάξας «Κιουφὰρ χουκούκι σὲρ ἰλὲ μουχατὰμπ δεγιλλέρδιρ» δηλ. οἱ μὴ Μουσουλμάνοι δὲν εἶναι πρὸς οὓς ἀπευθύνεται ὁ Ἱερὸς Νόμος». Ἀφίσας λοιπὸν τοὺς Χριστιανοὺς ἔξω τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἡσχολήθη μόνον εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου προωρισμένου νὰ διέπῃ τὰς σχέσεις μόνον τῶν Μουσουλμάνων. Τότε διεισροφώθησαν καὶ τὰ μουσουλμανικὰ Ἱεροδικεῖα (μεγχεμέϊ Σερηγιέ) λειτουργοῦντα ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῶν Δζαμίων, ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ὅποῖον ἀπηγορεύετο τοῖς μὴ Μουσουλμάνοις ἐπὶ ποινῇ ρινοκοπίας.

Ὁ Μουσουλμανικὸς λοιπὸν νόμος εἶναι νόμος θρησκευτικὸς, δογματικῶς διὰ τῆς ἐρμηνείας ἐξελιχθεὶς ὥς ἐξ Ἀποκαλύψεως προερχόμενος, τὸ δὲ Ἱεροδικεῖον δικαστήριον θρησκευτικὸν Μουσουλμανικὸν καὶ ὁ Χακίμης (Καδῆς) Μουσουλμάνος θρησκευτικὸς δικαστὴς ὧντινων ἡ δικαιοδοσία ἐπεκτείνεται ἐπὶ μόνων τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει μόνων τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου. Οὕτω διε-

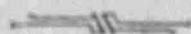
μορφώθη ὑπὸ τῶν νομομαθῶν θεολόγων τοῦ Ἰσλάμ τὸ σύστημα τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν Χριστιανικὴν νομοθεσίαν ἱστορικῶς ἐξελιχθεῖσαν, μὴ παρεμβαῖνον ποσῶς εἰς τὰ τῆς δικαιοδοσίας ταύτης ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν ἐφαρμοζομένης ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν της. Οὕτω φρονοῦσιν ὁ Ἐμπού Χανιφὲ καὶ οἱ διασημότεροι νομομαθεῖς τοῦ Ἰσλάμ, ὡς ὁ Ἱμάμης Μαλήκ, ὁ Ἐμπού Λεῖλὲ καὶ λοιποί· ὅτι δηλ. οἱ ἄπιστοι, ἔνεκα τῶν πολλῶν διαφορῶν, ἃς ἔχουσι μὲ τοὺς Μουσουλμάνους δὲν ἔκαμαν Ἰλ-τιζάμ, δὲν ἀπεδέχθησαν δηλ. ὡς ὑποχρεωτικὸν τὸν Μουσουλμανικὸν νόμον, ἐφ' ᾧ καὶ δικάζονται κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν νόμον ὑπὸ τῶν ἰδίων δικαστῶν ἐφαρμοζόντων αὐτόν· οἱ δὲ Μουσουλμάνοι ἐπέτρεψαν αὐτοῖς τοῦτο, λόγῳ ὅτι εἶναι οὗτοι ζιμμή (ὑποτελεῖς) καὶ ἐπομένως δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Μουσουλμάνους νὰ ἐπεμβαίνωσι (τεαροῦζ) εἰς τὰ τοῦ Χριστιανικοῦ Νόμου, ἐφόσον οἱ Χριστιανοὶ πληρόνουν τὸν φόρον ὑποτελείας καὶ ἀναγνωρίζουσιν οὗτοι τὴν Μουσουλμανικὴν κυριαρχίαν (μεβκουφάτ). Καὶ ἡ διδασκαλία αὕτη τῶν θεοφόρων Πατέρων τοῦ Ἰσλάμ σύμφωνος κατὰ πάντα πρὸς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ (Κοράνιον) πρὸς τὰς πράξεις τοῦ Προφήτου καὶ τῶν μαθητῶν καὶ διαδόχων αὐτοῦ, ἀείποτε ἐφηρ-

μόσθη ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, μέχρι δὲ πρὸ
ὀλίγων δεκαετηρίδων οὐδεὶς Μουσουλμάνος
ἐτόλμα ἐν Τουρκίᾳ νὰ σκεφθῇ τὸ ἐναντίον
ἔχων ἔναυλον εἰς τὰ ὧτα τὴν φοβερὰν ἀρὰν
τοῦ Χαλίφου Ὁμάρ Φαροῦκ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν
ἱερᾶς Συνόδου τῶν συνιτροφῶν τοῦ Προφήτου
ἐν τῇ Συνθήκῃ τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ 637.
«Ὅστις ἐκ τῶν πιστῶν ἀναγνώσῃ τὸν
παρόντα ἡμέτερον Ὅρισμὸν καὶ παραβῇ
αὐτὸν, θὰ εἶναι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως τῆς
ἡμέρας τῆς κρίσεως παραβάτης τῆς Δια-
θήκης τοῦ Θεοῦ καὶ μισητὸς τοῦ ἀγαπη-
μένου αὐτοῦ Ἀποστόλου.

Γ.

Τὸ ἔργον τοῦ Πορθητοῦ.

«Ἐὰν ζητήσωσιν (οἱ Ἑβραῖοι) τὴν σὴν δικαιοσύνην δέξου ἢ ἀποποιήσου.... Ἀλλὰ πῶς δύνανται νὰ σὲ προσλάβωσιν ὡς δικαστὴν αὐτῶν; Οὗτοι ἔχουσιν τὴν Πεντάτευχον (Τεβ. αὐτ.) ἣτις ἐμπεριέχει τοὺς θείους Κανόνας..... Κατεβιβάσαμεν τὴν Πεντάτευχον περιέχουσαν τὸ φῶς καὶ τὴν ὁδηγίαν. Οἱ προφῆται ἠθέλον δι' αὐτῆς δικάσαι τοὺς Ἑβραίους. Οἱ ραββῖνοι καὶ οἱ νομομαθεῖς ἐδύκαζον κατὰ τὴν Βίβλον τοῦ Κυρίου καὶ ἦσαν ὁμολογηταὶ αὐτῆς». (Κοράνιον Ε' 49). Περὶ δὲ τῶν Χριστιανῶν τὸ Κοράνιον ἀμέσως ἐπάγει «Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Εὐαγγελίου θὰ δικάζωσι σύμφωνα μὲ αὐτό. Οἱ μὴ δικάζοντες κατὰ τὰς διατάξεις ἐνὸς τῶν βιβλίων ἅτινα ὁ Θεὸς ἔπεμψεν ἄνωθεν εἰσὶν ἀσεβεῖς..... Εἶπε εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τῶν Γραφῶν σεῖς εἰς οὐδὲν στηρίζεσθε ἐνόσω δὲν τηρεῖτε τὴν Πεντάτευχον τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὅτι κατεβίβασεν ἄνωθεν ὁ Κύριος ὑμῶν» (Κοράνιον Ε' 51 72).

Διὰ τῶν διατάξεων τούτων πρὸς ἃς ἑναρμονίζεται ἡ ρήτρα τοῦ Προφήτου «Οὐτρουκοὺ χοὺμ βε μάγε ντίνουνε» ἄφετε αὐτοῖς (Ἑβραίοις καὶ Χριστιανοῖς) τὴν θρησκείαν αὐτῶν καὶ τὰ μετ' αὐτῆς, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ Κοράνιον, ἀναγνωρίζει εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ Χριστιανούς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς θρησκείας τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμόν των, τὴν νομοθεσίαν των, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά των. Διότι καθὰ εἶδομεν ἤδη, ἡ ἀραβικὴ λέξις «ντίν» δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν δογματικὴν καὶ ἡθικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν λατρείαν, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Χριστιανῶν καὶ περιλαμβάνει τὴν ἰδιαιτέραν νομοθεσίαν καθ' ἣν δέον νὰ ρυθμίζωνται οἱ «προσωπικοὶ θεσμοὶ» τῶν Χριστιανῶν. Τὴν ἔννοιαν δὲ ταύτην τῆς λέξεως «ντίν» ἀντιλαμβάνόμενοι οἱ πολέμιοι τῶν Χριστιανικῶν δικαίων, ἐφεῦρον καὶ χρησιμοποιοῦσι ἀπὸ τίνος χρόνου περὶ τούτων προκειμένου τὴν στενωτέρας σημασίας λέξιν μεζχέμπ (σύστημα δοξασιῶν).

Ἡ Χριστιανικὴ Νομοθεσία

Οὐτε στηρίζεται ἡ ἐνστασις τῶν πολεμίων τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων ὅτι νομοθεσία χριστιανικὴ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲν ὑπάρχει. Βεβαίως τὸ Εὐαγγέλιον δὲν περιέχει νομικὰς δια-

τάξεις· οὐχ' ἦττον ὁμως ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς νομοθεσίας εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν διετύπωσε μὲν ἰδίαν νομοθεσίαν, ἀλλὰ παραλαβὼν τὴν νομοθεσίαν τὴν Ρωμαϊκὴν ἐξυγίανε καὶ ἐβάπτισεν αὐτὴν ἐν Χριστῷ διαμορφώσας αὐτὴν συμφώνως μὲ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, ταύτην δὲ τὴν νομοθεσίαν ἐνεκολπώθη ὡς ἰδίαν αὐτῆς νομοθεσίαν ἢ Ἐκκλησία. Αὕτη ἐφηρμόζετο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Προφήτου ἐν Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ, Μεσοποταμίᾳ, Ἀραβίᾳ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς καὶ ταύτην τὴν Χριστιανικὴν νομοθεσίαν ὡς θρησκευτικὴν νομοθεσίαν τῶν Χριστιανῶν ὁ νεγνώρισεν, ἐκύρωσε καὶ ἐσεβάσθη τὸ Κοράνιον καὶ, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις αὐτοῦ τοῦ Ἰσλάμ, οἱ Καλίφαι ἀπὸ τοῦ Ὁμάρ Φαρούκ καὶ καθεξῆς. Τὰ ἔγγραφα τοῦ Προφήτου, ἡ Συνθήκη τῶν Ἱεροσολύμων, αἱ προκηρύξεις τοῦ Ὁμάρ Φαρούκ καὶ τῶν στρατηγῶν του Ἐμποῦ Ὀμπείδα καὶ Ἀμρὸν καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τὰς ὁποίας μᾶς διέσωσαν οἱ Ἀραβες συγγραφεῖς καὶ τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν, ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐμποῦ Χανιφὲ καὶ τῶν λοιπῶν νομομαθῶν καὶ ἐρμηνευτῶν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, τῶν διαρρυθμισάντων εἰς σύστημα αὐτὸν, οὐδεμίαν καταλιμπάνουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀληθείας καὶ ἀκριβείας τῶν λε-

γομένων ἡμῶν. Ἀλλὰ τότε ποῖον τὸ ἔργον τοῦ Πορθητοῦ;

Τὴν τοιαύτην περὶ τῶν Χριστιανῶν νομοθεσίαν τοῦ Ἰσλάμ ἐν ἀπάσαις ταῖς καιακτηθείσαις μουσουλμανικαῖς Χώραις, ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ καὶ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ τῆς σήμερον, ἐν Περσίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ Ἀραβίᾳ, ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Σικελίᾳ καὶ ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς Ἰνδίαις καὶ Τουρκεστάν καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ εἶχεν ἐπικρατήσει ὁ Ἰσλαμισμὸς, εἶχεν ἐνώπιόν του ὁ Πορθητὴς ὅτε ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν Ὀσμανικὸν Θρόνον. Εἶχεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν του καὶ ἐγίνωσκε κάλλιστα ὅτι κατὰ τὴν θεμελιώδη διδασκαλίαν τοῦ Ἰσλάμ ὁ Νομοθέτης ἐν αὐτῷ εἶναι εἷς καὶ μόνος, ὁ Θεὸς, νομοθετήσας ἅπαξ διὰ παντός διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ (τοῦ Κορανίου), ὅτι ἡ Πύλη τῆς ἐρμηνείας εἶχε κλεισθῇ (Σέδδου Μπάμπι οὐλ ιδζιχὰδ) καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν πιστῶν, οἷοσδήποτε κὰν ᾗ οὗτος, δὲν ἐπιτρέπεται οὐδὲν νέον νομοθέτημα, ὅτι ἅπασαι αἱ διατάξεις τόσον τοῦ δημοσίου ὅσον καὶ τοῦ ιδιωτικοῦ δικαίου ἀποτελοῦσι διατάξεις θεμελιώδεις καὶ ἀναλλοιώτους ὥς προερχόμενος παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, δυναμένας μὲν κατὰ τὰ ἐπουσιώδη μέρη των νὰ μεταβληθῶσιν ἢ νὰ συμπληρωθῶσιν, ὅπου δὲν προέβλεψεν ὁ Ἱερὸς Νόμος, διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀπλῶν κανονιστικῶν

διαταγμάτων, ἀλλ' ἐντὸς τῶν ὁρίων ἐκείνων
ἅτινα παραδέχεται αὐτὸς ὁ Ἱερὸς Νόμος καὶ
κατόπιν γνωμοδοτήσεως (φειβὰ) ὅτι ταῦτα
δὲν ἀντίκεινται πρὸς ἐκεῖνον (παραβλ. *Omer
Loutfy Bey de l'action penal en droit Mu-
sulman*).

Τὴν διδασκαλίαν ταύτην καὶ τὴν ἐκ ταύτης
ἀπορρέουσαν Πρᾶξιν τοῦ Ἰσλάμ ἔχων ὑπ' ὄ-
ψει ὁ Πορθητής, ὅτι, κατὰ Ἰσλάμ, τὸ Ἔθνος
διακρίνεται ἐκ τῆς θρησκείας καὶ ὅτι οἱ θρη-
σκευτικοὶ ἀρχηγοὶ εἰσὶν οἱ φύσει Ἐθνάρχαι
(Μιλέτ μπασί) τῶν κατακτηθέντων Χριστια-
νικῶν λαῶν, ἅμα γενόμενος κύριος τῆς Κων-
σταντινουπόλεως ἀνεζήτησε τὸν θρησκευτικὸν
ἀρχηγὸν τῶν Χριστιανῶν, ὅπως ὁ Ὁμάρ Φα-
ροῦκ ἀνεζήτησε τὸν Πατριάρχην τῶν Ἱεροσο-
λύμων, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι δὲν ὑπάρχει
τοιούτος, παρήγγειλε νὰ ἐκλεγῇ, ἐκλεγέντα δὲ
καὶ ἐμφανισθέντα ἐνώπιόν του ἐτίμησε κατὰ
τὸ παράδειγμα τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατό-
ρων καὶ προέβαλεν, ἀνεγνώρισε δηλονότι ὡς
θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν τῶν Χριστιανῶν, δοὺς
εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν τότε καὶ πρὶν καὶ μέ-
χρι τῆς σήμερον κρατοῦσαν παρὰ Μου-
σουλμάνοις συνήθειαν τὰ ἐπίσημα ἐκτελε-
στήρια αὐτοῦ ἔγγραφα (*exequatur, diplôme
d'investiture*) τὸ Βεράτιον αὐτοῦ, τὸ ἐπίση-
μον δηλ. ἐπαναλαμβάνω, δίπλωμα τῆς ἀνα-

γνωρίσεως καὶ τοῦ διορισμοῦ του ὡς Πα-
τριάρχου τῶν Ρωμαίων.

Τὸ Βεράτιον

Τὸ Βεράτιον λοιπὸν Μπεράτ = ἀπαλλαγή,
δίπλωμα, δὲν ἀποτελεῖ τὸν Μέγαν Χάρτην τῶν
ἐλευθεριῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἔθνους ἀλλ' ἐξυπο-
νοεῖ τὴν ὑπαρξιν τοιοῦτου καὶ στηρίζεται ἐπ'
αὐτοῦ.

Τὸ Βεράτιον ἔφερε καὶ φέρει χαρακτῆρα
προσωπικόν, ἀναφερόμενον εἰς τὸ πρόσωπον
τοῦ ἐκάστοτε διοριζομένου Πατριάρχου ἢ Μη-
τροπολίτου, ἀνανεούμενον κατὰ τὴν ἀναγό-
ρευσιν νέου Σουλτάνου καὶ ἐπέχον, ὡς εἶπον,
θέσιν διοριστηρίου ἢ ἐκτελεστηρίου ἐγγράφου·
καθὼς μέχρι τῆς σήμερον τὰ ἐπίσημα ἐκτελε-
στήρια τῶν Γενικῶν Προξένων τῶν Δυνάμεων
ἐν Τουρκίᾳ ὀνομάζονται Βεράτια. Ἡ μόνη
διαφορὰ μεταξὺ τῶν Προξενικῶν Βερατίων
κοὶ τῶν πατριαρχικῶν ἢ μητροπολιτικῶν τοι-
ούτων εἶναι ὅτι ταῦτα, πλὴν τοῦ προσωπικοῦ
χαρακτῆρος ὃν φέρουσι, περιλαμβάνουσιν ἐν
περιλήψει τὰ κυριώτερα τῆς ἐξουσίας καὶ δι-
καιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου ἢ Μητροπολίτου
ἀπέναντι τοῦ Μουσουλμανικοῦ Κράτους, ἐνῶ
εἰς τὰ προξενικά Βεράτια ἐπισυνάπτεται καὶ
δεύτερον ἐγγράφον *Zâpat* ἐμφορὶ καλούμενον,

ἦτοι ἐπίσημος περίληψις τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Γ. Προξένου τῶν ἀναγνωριζομένων αὐτῷ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Συνθηκῶν.

«Ἐδωκε—γράφει ὁ ἱστορικὸς Φραντζῆς—(ὁ Πορθητὴς) καὶ προτάγματα ἐγγράφως τῷ Πατριάρχῃ μετ' ἐξουσίας βασιλικῆς ὑπογεγραμμένης κάτωθεν ἵνα μηδεὶς αὐτὸν ἀντιτείνῃ ἢ ἐνοχλήσῃ ὁμοίως δὲ καὶ πάντας τοὺς ὑποτεταγμένους αὐτῷ Ἀρχιερεῖς κτλ.» Προτάγματα. Διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Ι. Καντακουζηνὸς ἀποκαλεῖ καὶ τοὺς ὁρισμοὺς οὓς ἐξέδιδον οἱ Μамелούκοι Σουλτάνοι τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸν διορισμὸν ἐκάστου νέου Πατριάρχου ἢ Μητροπολίτου τῶν ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τῶν ὑπαγομένων τότε Πατριαρχεῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. «Πρόσταγμα» ὀνομάζει καὶ ὁ Ὑψηλάντης τὸ Βεράτιον (Τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν).

Διὰ τῆς λέξεως λοιπὸν πρόσταγμα οὐδὲν ἥλως εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ ἡ ἔννοια Συνθήκης, ἀλλὰ πρόκειται ἀπλῶς περὶ διοριστηρίου ἐγγράφου, δι' οὗ, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἀναγνωρίζεται παρὰ τοῦ Σουλτάνου, τῇ αἰτήσει τῆς Ἐκκλησίας, ὁ νεοεκλεγείς Πατριάρχης ἢ Μητροπολίτης. Ἀπλὴ ἀνάγνωσις τοῦ Βερατίου ἀρκεῖ πρὸς διά-

λυσιν πάσης ἀμφιβολίας. Ἴδου τι λέγει τὸ Βεράτιον.

«Τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κὺρ Ἰωακεῖμ παραιτηθέντος λόγῳ ἀσθενείας, ἡ Ἱ. Σύνοδος τῶν Μητροπολιτῶν καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ Γένους, ἐπὶ τῷ Αὐτοκρατορικῷ Διατάγματί Μου περὶ ἐκλογῆς ἀντικαταστάτου καταλλήλου, συνελθόντες ἐν τῷ Πατριαρχείῳ συνῶδὰ τῷ περὶ ἐκλογῆς Κανονισμῷ καὶ ἐκλέξαντες τὸν φέροντα τὸ παρὸν Αὐτοκρατορικὸν Μου Βεράτιον κὺρ Διονύσιον, τέως Μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, ἄνδρα δεδοκιμασμένον ἰκανότητος καὶ εὐθύτητος, ἐξητήσαντο διὰ πρακτικοῦ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καθυποβληθέντος Μοι τοῦ πράγματος ἐνηργήθησαν τὰ δέοντα συνῶδὰ τῷ περὶ τούτου Αὐτοκρατορικῷ Διατάγματί Μου, διὰ ταῦτα, κατ' αἵτησιν τοῦ διαλειφθέντος Πατριάρχου ὅπως δοθῇ αὐτῷ Ὑψηλὸν Μου Βεράτιον περιέχον τὰς ἀρχαίας διατάξεις, ἔδωκα αὐτῷ τὸ παρὸν Μου Αὐτ. Βεράτιον περιέχον τὰς ἐπομένας διατάξεις καὶ ἐπικεκοσμένον διὰ τοῦ βασιλικοῦ αὐτογράφου μου καὶ διατάττω (ἔπονται αἱ διατάξεις).

Ἴδου καὶ τὸ Μητροπολιτικὸν τοιοῦτον:

Ὁ Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ καὶ ἡ Σύνοδος τῶν Μητροπολιτῶν διὰ ταχυρίου ἐ-

δήλωσαν ὅτι ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Γρηγορίου Ρωμαίου Μητροπολίτου τῆς τῷ Ρωμαϊκῷ Πατριαρχείῳ ὑποκειμένης Μητροπόλεως Ἡρακλείας καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ, ἐξελέγη καὶ διωρίσθη ἀντικαταστάτης αὐτοῦ ὁ φέρων τὸ παρὸν Αὐτοκρατορικόν μου Βεράτιον Γερμανὸς, ἱκανὸς καὶ ἀκεραίου χαρακτῆρος, δυνάμενος νὰ ἐκτελῇ τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐξητήσαντο τὸν διορισμὸν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐρεῦνης γενομένης ἐν τοῖς Ἀρχαίοις παρετηρήθη ὅτι ἡ ρηθεῖσα Μητρόπολις ἦν ἀνατεθειμένη τῷ εἰρημένῳ Γρηγορίῳ ἔδωκα τὸ παρὸν μου Βεράτιον περιέχον τὰς ἐπομένας διατάξεις καὶ διέταξα» (ἔπεται ἡ περιλήψις τῆς ἐξουσίας καὶ δικαιοδοσίας τοῦ Μητροπολίτου).

Τὰ Βεράτια πρὸ τοῦ Πορθητοῦ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ Βεράτιον ὡς τοιοῦτον, διοριστήριον δηλ. ἔγγραφον, δὲν ἦτο ἐπίνοια τοῦ Πορθητοῦ, οὔτε διὰ πρώτην φορὰν ἐφηρμόζετο τοῦτο. Ἡ ἔκδοσις Βερατίου ἀπετέλει συνήθειαν ἐφαρμοζομένην τόσον παρὰ τῶν Ὀσμανλίδων Τούρκων, ὅσον καὶ παρὰ τῶν Σελτζούκων, τῶν Μамелούκων καὶ τῶν Ἀράβων Χαλιφῶν μέχρις αὐτοῦ τοῦ Προφήτου. Τοιαῦτα ἔγγραφα ἐξέδωκεν ὁ Σουλτᾶνος Μουράτ, πατὴρ τοῦ Πορθητοῦ, πρὸς τοὺς κατοίκους

τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς ἀνεφέραμεν, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Ἰωαννίνων «Χάττι Σερίφ» καλούμενον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου οὗτοι παρέδωκαν αὐτῷ τὴν πόλιν. (Μιχ. Νέποτα Ἑπειρωτικά). Ἀλλὰ τί ἄλλο παρὰ Βεράτιον εἶναι ἢ προκήρυξις τοῦ Σινᾶν πασᾶ πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας «ὁ Μητροπολίτης νὰ ἔχη τὴν κρίσιν τοῦ τὴν Ρωμαϊκὴν καὶ ὅλα τοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα»; Τοιούτου εἴδους ἔγγραφα διὰ τῶν ὁποίων νὰ κηρύσσεται ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως καὶ νὰ δίδεται ὑπόσχεσις περὶ διαφυλάξεως ὅλων τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι σκοπὸς τῆς κατακτήσεως δὲν ἦτο ὁ βίαιος ἐξισλαμισμὸς τῶν Χριστιανῶν ἀπεστέλλοντο πάντοτε κατὰ σύστημα ὅπερ συνιστᾷ ὁ Ἱερὸς Νόμος ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων εἰς τὰς κατακτωμένας Χριστιανικὰς χώρας. Τοιαῦται εἰσὶν αἱ προκηρύξεις καὶ τοῦ Προφήτου καὶ τῶν τεσσάρων πρώτων Χαλιφῶν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς Συρίας, Παλαιστίνης, Αἰγύπτου π.χ. τοῦ Ὁμάρ Φαρούκ πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ Χριστιανοὺς, τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Λύδδης, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ἀμροῦ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Αἰγύπτου κτλ. Ὁ Ἀμροῦ «*il etablit des tribunaux reguliers et permanents, mais ces tribunaux ne pouvaient juger que les Musulmans.....il respecta les lois, les usages, les*

croyances des indigènes» ἴδρυσεν (ὁ Ἀμρὸν) τακτικὰ καὶ μόνιμα δικαστήρια, ἀλλὰ τὰ δικαστήρια ταῦτα ἐδίκαζον μόνους τοὺς Μουσουλμάνους. Ἐσεβάσθη τὴν νομοθεσίαν, τὰ ἔθνη, τὴν θρησκείαν τῶν ἐντοπίων (*Le Bon la civilisation Arab.*). Καθ' ὃν χρόνον οἱ Ὀσμολίδαι ἐκυρίευσον τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Συρία διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Μαμελούκων Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου. Ὅσας οὖν ἐξελέγετο παρὰ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων Πατριάρχης ἢ Ἐπίσκοπος, ἐξεδίδετο ἀπαράβατος παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὸ Βεράτιόν των «*βασιλικὸν προστάγμα*» δυνάμει τοῦ ὁποῦ οἱ ἐκλεγέντες ἐλάμβανον κατοχὴν τῆς θέσεώς των. Ἐχομεν ἀδιαφιλονέικητον ἀπόδειξιν τούτου. «*Βασιλεὺς δὲ* — γράφει ὁ ἀπὸ τοῦ 1341-54 Αὐτοκράτωρ I, Κοντακουζηνὸς — τοῦ Βυζαντίου καὶ πρὸς τὸν Αἰγύπτου καὶ Συρίας καὶ Παλαιστίνης Σουλτάνον (τὸν Νασρ Ἐδὴν Χασᾶν) ὑπὲρ τῶν ἐκεῖσε Χριστιανῶν πρεσβείαν ἐποιεῖτο (τῷ 1348). Πρεσβευταὶ δὲ ἦσαν ἐκ τε τῶν Βυζαντινῶν πολιτῶν ὁ Σεργόπουλος Μανουὴλ καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχης Λάζαρος, ὃν ἔδει *προστάγματι Σουλτάν* εἰς τὸν θρόνον ἀποκαταστήναι. **ΑΛΛΩΣ ΓΑΡ ΟΥΚ ΕΞΕΣΤΙΝ**

ΟΥΔΕΝΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΟΛΕΙΣ ΕΠΙ-
ΣΚΟΠΩΝ ΟΙ ΔΟΥΛΕΥΟΥΣΙ ΤΟΥΤΟΙΣ
ΤΟΙΣ ΒΑΡΒΑΡΟΙΣ» (Ιστορ. βιβλ. Δ').
προσθέτων ὁ Καντακουζηνὸς ὅτι ὁ Νασρ 'Εδ-
δὶν Χασᾶν παρεῖχε «πάντα ἃ ἐλυσιτέλει
τοῖς ἐκεῖ χριστιανοῖς». Καὶ τὸν προκάτοχον
δὲ τοῦ Λαζάρου Γεράσιμον διὰ «προστάγ-
ματος» εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ Νασρ 'Εδδὶν Χα-
σᾶν, εἶδομεν δὲ ὅτι διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως
«πρόσταγμα» ὀνομάζει καὶ τὸ πρὸς τὸν Πα-
τριάρχην Γεννάδιον Βεράτιον τοῦ Πορθη-
τοῦ ὁ Φραντζῆς. Τὰ αὐτὰ δὲ δικαιώματα ἅ-
περ ἀνεγνώρισεν ὁ Πορθητῆς εἰς τὸν Γεννά-
διον ἀνεγνώριζον οἱ Ἀραβες, πλὴν τῶν λοι-
πῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν, καὶ εἰς τοὺς
Πατριάρχας καὶ Ἐπισκόπους τῶν Κοπτῶν,
Χαλδαίων, Σύρων, καὶ τοὺς Ἐπισκόπους τῆς
Ἰσπανίας καὶ Σικελίας, εἰς τοὺς Βραχμάνους
τῶν Ἰνδιῶν, εἰς τοὺς ἐν ἀπάσαις ταῖς Μου-
σουλμανικαῖς χώραις Ἀρχιεραββίνους καὶ Παβ-
βίνους τῶν Ἑβραίων.

Ὅταν δὲ ὁ ἑγγονος τοῦ Πορθητοῦ Σουλ-
τὰν Σελὶμ ὁ Β' κυριεύσας τὴν Συρίαν, Παλαι-
στίνην καὶ Αἴγυπτον εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα
τῷ 1517, ἔδωκε τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων
Δωροθέῳ «Ἱερὸν Ὁρισμὸν» βεβαιοῦντα τὰ
δίκαια τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν «κατὰ τὸν
Ἱερὸν Ὁρισμὸν τοῦ Χαλίφου Ὁμάρ καὶ

κατὰ τοὺς « Ὁρισμοὺς » τῶν προπαρελθόντων βασιλέων » Ἐγράφη δὲ ἤδη ὅτι καὶ εἰς τοὺς Μοναχοὺς τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐξεχωρήθησαν τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Ὁρχάν (1326-1360) τὸ δὲ δεύτερον ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Μουράτ Α' (1360) Φιρμάνια δι' ὧν παρεχωρήθη αὐτοῖς πλήρης ἐλευθερία νὰ ἐκτελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των καὶ ἔχωσιν ἀνενόκλητοι τὰ προνόμια αὐτῶν, ἐν τῇ ὁποίᾳ Φιρμανίᾳ τοῦ Σουλτάν Μουράτ ἀναφέρεται ρητῶς ὅτι οἱ Ἀγιορεῖαι πρὸ τῶν ἄλλων ραγιαδῶν τῆς εὐρώπης ἐδέχθησαν τὴν ὑποτέλειαν (ραγιαλίκια) καὶ ἀπέκτησαν ἀσπιδοδοσίαν καὶ προνόμια.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ τι ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω, ἀναφερόμενον εἰς αὐτὸν τὸν Πορθητὴν. Ἐπὶ τῶν προκατόχων τοῦ Πορθητοῦ Σουλτάνων εἶχεν ἐγκατασταθῇ Ἀρμένιος Ἀρχιεπίσκοπος ἐν Προύσῃ, ἀπολαύων, πολὺ πρὸ τῆς Ἀλώσεως ἐπὶ τῶν Τούρκων, ὅλων τῶν συμπαρομαρτούντων τῇ ἀξιώματί του Δικαίων ἐπὶ τῶν Ἀρμενίων. Ὅταν λοιπὸν ἠλώθη ἡ Κωνσταντινούπολις, ὁ Ἀρμένιος Ἀρχιεπίσκοπος Προύσῃς Χοβαγίμ (Ἰωακείμ) ἐλθὼν ἐγκατεστάθη ὡς Πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος παρὰ τοῦ Πορθητοῦ, ἀπονείμαντος αὐτῷ καὶ τὸ σχετικὸν Βεράτιον.

Ἐπίσης, ὅταν δεκαετηρίδας τινας μετὰ τὴν Ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἑβραῖοι φεύγοντες ἐξ Ἰσπανίας καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ ἵδρυσαν Κοινότητα Ἑβραϊκᾶς, εἰς τὸν Ἀρχιεραββῖνον αὐτῶν (Χαχάμ μπασί) ἐδόθη Βεράτιον καὶ ἀνεγνωρίσθησαν δίκαια (προνόμια) ἀνάλογα πρὸς τὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ἐνθυμήματα.

Ἐκ τῶν μέχρι λοιπὸν τοῦδε λεχθέντων προκύπτει σαφέστατα ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Τὰ λεγόμενα ὅτι ὁ σοφὸς Πορθητὴς «κατὰ θείαν πάντως βούλησιν κυριεύσας τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ μέγας τὸν τε νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπισταμένως ἐμελέτησε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πολίτευμα καὶ βουλόμενος νὰ σεβασθῇ τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ σπουδάζων ἐκ παντὸς τρόπου νὰ πληροφορηθῇ τί θὰ ἱκανοποιεῖ τὸ γραιικὸν ἔθνος» (Τακρίριον Ἰωακείμ Γ' 14 Ἰουλ. 1880), ἢ ὅτι ὁ Πορθητὴς ἐπεκύρωσε «τὸ τέως ἰσχύον Δίκαιον τοῦ κλήρου, παρέσχεν αὐτῷ μεγαλυτέραν ἐξουσίαν καὶ ἀνεγνώρισεν αὐτῷ ἴδια προνόμια» καὶ ὅτι τὰ Βεράτια εἰσὶν εἶδος Συνταγματικῶν Χαρτῶν» (Καραβοκυροῦ Κλείς

τῆς Ὀθωμ. Μωαμεθ.), ἥ ὅτι τὰ ἐπὶ Βυζαντινῶν
 Αὐτοκρατόρων ἰσχύοντα προνόμια τῆς Ἐκ-
 κλησίας ἀνεγνώρισεν ὁ Πορθητῆς ἐκ πολιτι-
 κῆς περινοίας καὶ διορατικότητος καὶ πρὸς τὸ
 συμφέρον τοῦ κράτους του, ἵνα τηρήσῃ ἄσβε-
 στον τὸ μῖσος Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, διὰ νὰ
 ματαιώσῃ πᾶσαν ἔνωσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλη-
 σίας μετὰ τῆς Δυτικῆς, ἥντινα ἔνωσιν ἐφοβεῖ-
 το ὡς δυναμένην νὰ προκαλέσῃ Σταυροφορί-
 αν τῆς Δυτικῆς Δύρώπης ἐναντίον του, πάντα
 ταῦτα ἀποτελοῦσι μυθεύματα, παρέχοντα μό-
 νον τὸ μέτρον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐπιπολαιότη-
 τος, ἱστορικῆς ἀμαθείας καὶ ἀκρισίας ὡς ἐκ
 τῶν ὁποίων δὲν ἀντελήφθημεν τὴν σημασίαν
 καὶ σπουδαιότητα τοῦ Ἰσλᾶμ. Ὁ Πορθητῆς
 δὲν ἐφοβεῖτο ποσῶς τὴν Εὐρώπην. Ἐγίνω-
 σκεν ὅτι ἡ ἐποχὴ τῶν Σταυροφοριῶν εἶχε πα-
 ρέλθει ἀνεπιστρεπτι καὶ ὅτι ἡ ἀσύμφωνος
 καὶ διχονοοῦσα Εὐρώπη ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐ-
 πιχειρήσῃ τι ἐναντίον του.

Τὰ αὐτὰ φρονοῦσι καὶ ὁ Γίββων καὶ ὁ μυ-
 στικοσύμβουλος τοῦ Αὐτοκράτορος *Aeneas*
Sylvius (ὁ κατόπιν πάπας Πίος ὁ Β΄.) καὶ ὁ
Duruy καὶ ὁ *Muratori* καὶ ὁ *Spondanus* καὶ
 ὁ Παπαρρηγόπουλος κτλπ. Τοῦτο ἐγίνωσκον
 κάλλιστα καὶ οἱ ἡμέτεροι «βοήθειαν ἐκ τῶν
 παρεληλυθότων χρόνων ἴσμεν ἀπλῆς σκιᾶς
 οὐδὲν διαφέρουσιν» ἔγραφε Γεννάδιος ὁ

Σχολάριος, τὰ αὐτὰ δὲ ἐπανελάμβανε Μάρκος ὁ Ἐφέσου. Ἄλλως τε, οἱ ὄροι τῶν παπῶν τῆς Ρώμης πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον «σώζομεν ἀπὸ τῶν Τούρκων τὰς χεῖρας ἐὰν θελήσητε ἵνα εἰλικρινῶς ὑποταχθῇτε εἰς τὴν Ρώμην» ἐνεποιοῦν ἀποτροπιασμὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὡς ἐκδήλωσις ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ οὐχὶ τυφλοῦ φανατισμοῦ δέον νὰ γένηται δεκτὴ ἡ περιλάλητος κραυγὴ τοῦ Μ. Λουκᾶ Νοταρᾶ· «κρεῖττότερον ἐστὶν ἐν μέσῃ Κων)πόλει ἰδεῖν φακιοῦλον Τουρκικὸν ἢ καλύπτραν λατινικὴν». Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔλαυσεν αὐτὸς ὁ Πορθητῆς ἀπειλῶν αὐτοῦς, τὸν Πάπαν ὅτι θὰ μετέβαινεν εἰς Ρώμην, τοὺς Ἑνετοὺς ὅτι θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν Βενετίαν ἵνα ρίψῃ τὸν Δόγην εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης πρὸς συντέλεσιν τοῦ μετὰ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης συμβολικοῦ γάμου του, ἡ δὲ Εὐρώπη ἔτρεμεν αὐτὸν καὶ ὅτε ἠγγέλθη ὁ θάνατός του, ὁ Πάπας διέταξε δημοτελεῖς πανηγύρεις καὶ ἐορτάς. Ἡ μήπως ὁ Πορθητῆς ἐφοβεῖτο Σταυροφορίαν ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων; πρὸς οὗς ἔδωκεν ἐπίσης Βεράτιον; Ἐπίσης ὁ Πορθητῆς δὲν εἶχε μελετήσῃ — οὐδεὶς μᾶς βεβαιοῖ τοῦτο — τὴν Βυζαντινὴν νομοθεσίαν ἵνα ἀπονείμῃ τῷ Πατριάρχῃ τὰ καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν προνόμια τούτου, ἀλλὰ τὸν Ἱερὸν Ἰσλαμικὸν Νόμον καὶ

τὴν Πράξιν τοῦ Προφήτου, τῶν Χαλιφῶν καὶ τῶν Σουλτάνων προκατόχων του καὶ ἀπλούστατα συνεμορφώθη πρὸς τὰ προηγούμενα ταῦτα, ἀναγνώρισας τοῖς Χριστιανοῖς καὶ Ἑβραίοις τὰ Δίκαια ἅπερ ἀνέκαθεν ὁ Ἰσλαμισμὸς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Προφήτου, ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀνεγνώρισεν αὐτοῖς, χωρὶς νὺ προβῇ εἰς τὴν νομοθέτησιν οὐδενὸς νέου πολιτικοῦ θεσμοῦ. Δὲν πρόκειται λοιπὸν διόλου ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Πορθητοῦ περὶ πολιτικοῦ θεσμοῦ καὶ ἐν γένει περὶ πολιτικῶν Δικαίων ἐχόντων πολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀπονεμόντων ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα τοῖς Χριστιανοῖς καὶ τῷ Οἴκῳ. Πατριαρχεῖω ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰς νεωτέρας ἀρχὰς τοῦ δημοσίου Δικαίου ἐν Εὐρώπῃ, καθὰ ἀνέγραψα καὶ ἐν προηγουμένῃ Μελέτῃ. Ὡστε τὸ ἀξιοθαύμαστον ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ ἦτο ἂν ὁ Πορθητὴς ἔτεμνε διάφορον ὁδὸν ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν καὶ διέθετεν ἄλλως τὸ κατ' αὐτοὺς παρακκλίνων ἀπὸ τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου· διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔπαυσεν ὢν ἀληθὴς Μουσουλμάνος. Ἐτερον δὲ ἀξιοθαύμαστον εἶναι ἡ ἀμβλυωπία καὶ ἡ στενότης τῆς ἀντιλήψεως ἐνίων ἐκ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες, ἀποδίδοντες ὅλῳ ἀβασανίστῳ τὸ ἔργον τοῦ Πορθητοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν περίνοιαν καὶ διορατικότητα αὐτοῦ, δὲν ἀντιλαμι-

βάνονται τὸ φοβερόν πληγῇ ὅπερ καταφέρουσι κατὰ τῶν Δικαίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰσάγοντες ἐπιπολαίως λόγους ὑποστηρίξεως αὐτῶν δυναμένους νὰ στραφῶσι καθ' ἡμῶν. Διότι, ἂν πολιτικὸν συμφέρον ἐδημιούργησε τὰ Δίκαια ταῦτα, ἡ πολιτικὴ καὶ τὸ πολιτικὸν συμφέρον (*raison d'état*) παραλλάσσουσιν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἐποχῆς. Ἐὰν λοιπὸν πολιτικὸν συμφέρον καὶ πολιτικοὶ σκοποὶ ἦσαν ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τῶν προνομίων, διατὶ νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ αὐτὸ πολιτικὸν συμφέρον ἄλλως ἐξηγούμενον τὴν σήμερον δύναται νὰ ἀγάγῃ καὶ εἰς τὴν κατάργησιν αὐτῶν; Ἡδύνατο δὲ ποτε ἡ ὑπὸ τὸ πέλημα τοῦ Πορθητοῦ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἢ θὰ ἐτόλμα ποτὲ πᾶς Πατριάρχης νὰ διανοιθῇ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν πολιτικοὺς σκοποὺς σκοποῦντας τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ Κων/πόλεως χωρὶς νὰ κατασυντριβῇ καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ αὐτοστιγμὴ καὶ αὐτὴ καὶ ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς; Ἡρκεῖ μία λέξις. Ἐν ἁπλοῦν νεῦμα τοῦ Σουλτάνου πρὸς τοῦτο. Ἀλλ' ἡμεῖς τὰ θέλομεν ὅλα δικά μας.

Οὐδὲν λοιπὸν τὸ ἀναληθέστερον, ὅτι ὁ Πορθητὴς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν Δικαίων τοῦ

Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἕνεκα πολιτικῶν λόγων. Τὸ μόνον ἄξιον σημειώσεως εἶναι αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ, αἱ πρὸς τὸν Πατριάρχην τιμαὶ καὶ αἱ φιλοφρονήσεις του, ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς κατ' ἀπομίμησιν τῶν Βυζαντινῶν προπομπῆς, πάντων τῶν Βεζυρῶν καὶ πασάδων καὶ μεγιστάνων παρακολουθησάντων ἐντολῇ τοῦ Πορθητοῦ τὸν Πατριάρχην ἐπὶ χρυσοστολίστου βασιλικοῦ ἵππου ἐποχούμενον μέχρι τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἧτις προπομπὴ δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἐμποιήσῃ ἰσχυροτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν ὑποδουλωθέντα καὶ ἔντρομον Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ πρῶτην τότε ὄψιν ἀπενεμήθη Σουλτανικὸν Βεράτιον πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην(1).

(1) Ἱστορικῆς περιεργείας ἕνεκεν σημειῶ ὅτι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὑπάρχει κατακεχωρισμένον ἐν σωστὸν **Βεράτιον** ἐκδοθὲν 1100 ἔτη πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μωάμεθ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος πρὸς τὸν Ἑσδραν, δι' οὗ **Βερατίου** ἐπιτρέπεται ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἀποκατάστασις τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας, ἡ συλλογὴ προαιρετικῶν συνδρομῶν ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ Ἰουδαίων, δόντος τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ Ἀρτα-

Ἐπίσης ὁμολογητέα καὶ ἡ ἔστιν ὅτε ἐκδη-
λωθεῖσα εὐνοια τοῦ Πορθητοῦ πρὸς τὸ Οἰ-
κουμενικὸν Πατριαρχεῖον π. χ. ἐν τῇ μετὰ τῶν
Ἑνετῶν Συνθήκῃ ἀπήτησε καὶ περιελήφθη ἐν
αὐτῇ ὁ ὅρος τοῦ παρὰ τῶν Ἑνετῶν σεβα-

ξέρρου καὶ τῶν Συμβούλων του, καὶ τὸ σπουδαιό-
τερον ἀναγνωρίζεται ἡ ἰσχὺς καὶ ἐφαρμογὴ τῆς
Μωσαϊκῆς νομοθεσίας ὑπὸ τοῦ Ἑσδρα καὶ τῶν παρ'
αὐτοῦ διορισθησομένων δικαστῶν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων
μετὰ καὶ τῶν ποινικῶν διατάξεων αὐτῆς. «Ὅτι Ἑσ-
δρας ἔδωκε καρδίαν ἑαυτοῦ ζητῆσαι τὸν νόμον καὶ
ποιεῖν καὶ διδάσκειν ἐν Ἰσραὴλ ποιήματα καὶ κρίματα
καὶ αὕτη ἡ διασάφησις τοῦ Διατάγματος οὗ ἔδωκεν
Ἀρθασασθά..... Ἀρθασασθάς (Ἀρταξέρξης). βασι-
λεὺς βασιλέων Ἑσδρα γραμματεὶ νόμου Κυρίου Θεοῦ
οὐρανοῦ ἀπ' ἐμοῦ ἐτέθη γνῶμη..... Ἐγὼ Ἀρθασα-
σθά. Καὶ σὺ Ἑσδρα, ὡς ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἡ ἐν χει-
ρί σου, κατάστησον γραμματεῖς καὶ κριτὰς ἵνα ὡσι
κρίνοντες παντὶ τῷ λαῷ τῷ ἐν πέρα τοῦ ποταμοῦ
πᾶσι τοῖς εἰδόσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ σου καὶ τῷ μὴ
εἰδότι γνωριεῖτε. Καὶ πᾶς ὃς ἂν μὴ ἦ ποιῶν τὸν νόμον
τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νόμον τοῦ Βασιλέως ἐτοιμῶς, τὸ
κρίμα ἔσται γινόμενον ἐξ αὐτοῦ, ἔάν τε εἰς θάνατον,
ἔάν τε εἰς παιδείαν, ἔάν τε εἰς ζημίαν τοῦ βίου, ἔάν τε
εἰς δεσμά». (Ἑσδρας Ζ'). Καὶ οἱ ὑποτελεῖς δὲ τῶν
Ρωμαίων λαοὶ διετήρουν τὸ ἰδίον των δίκαιον καὶ
ἐδικάζοντο κατ' αὐτό· διὸ, μολονότι ἡ Ἰουδαία ἦτο ἐ-
παρχία Ρωμαϊκὴ, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδικάσθη κατὰ
τοὺς Ἑβραϊκοὺς νόμους, ὁ δὲ Πιλάτος διέταξεν ἀπλῶς
τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως.

σμοῦ τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν δικαίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατεχομέναις Ἑλληνικαῖς χώραις ἐν τῇ Αἰγαίῳ. Ἦτις ὁμως εὐνοία δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ καταβιβάσῃ τοῦ θρόνου τὸν Πατριάρχην Ἰωάσαφ Α' ἀφοῦ ἐξύρισεν ἀτιμωτικῶς τὴν γενειάδα του καὶ νὰ ρινοκοπήσῃ τὸν Μ. Ἐκκλησιάρχην Μάξιμον (τὸν κατόπιν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην) διότι δὲν ἀνγκατετίθεντο νὰ παραβιάσωσι τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ ἐπιτρέπῃ δωροδοκοῦμενος τὰς ἀλλαξοπατριαρχείας.

Περιεχόμενον τῶν Βερατίων.

Τὸ Βεράτιον τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ εἰς τὸν Οἰκουμ. Πατριάρχην Γεννάδιον καθὼς καὶ τὰ τῶν πρώτων διαδόχων του ἀπώλοντο κατὰ τοὺς μακρὰς καὶ δυσχεμεῖρους ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως χρόνους. Ἐλέχθη ὅτι τὰ πρῶτα ταῦτα Βεράτια ἦσαν βραχυλογότερα, πλατυνθέντα ἀκολουθῶς. Ἀλλ' ἡ εἰκασία αὕτη ἐπ' οὐδεμιᾷς στηρίζεται ἱστορικῆς ἀποδείξεως· ἐξ ἐναντίας, πλὴν τοῦ ἐπιχειρήματος ὅτι ἡ Μουσουλμανικὴ Πολιτεία, φύσει συντηρικωτάτη, ἐφήρμοσε πάντοτε ἐν τῷ παρελθόντι τὴν ἀρχὴν «τὰ ἀρχαῖα κρατεῖτω», ἔχομεν θετικὰς ἱστορικὰς ἀποδείξεις ὅτι τὰ μέχρι τοῦ 1856

Βεράτια ἦσαν διεξοδικώτερα τῶν κατόπιν. Τοιαύτη θετική ἀπόδειξις εἶναι τὸ κείμενον τοῦ Βερατίου τοῦ Οἰκ. Πατριαρχοῦ Νεοφύτου τοῦ ΣΤ' κατὰ τὸ 1789 ἐκδοθὲν ὅπερ περιέχεται ἀκέραιον ἐν τῷ Ε' Τόμ. τοῦ συγγράμματος τοῦ *Mourazas d'Ohsson* πρεσβευτοῦ, διπλωματικοῦ ὑπαλλήλου καὶ γνώστου ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῶν πραγμάτων (*Tableau général de l'Empire Ottoman*), ἐν ᾧ ὀκτατόμῳ συγγράμματι ἀπαντῶσι καὶ πολλὰ λεπτομέρειαι περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων ἐνασκουμένης ἐξουσίας καὶ δικαιοδοσίας. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ **Βεράτια** τῶν Οἰκ. Πατριαρχῶν Κοσμᾶ Γ' (1714) καὶ Σαμουήλ Α' Χαντζερῆ (1763), ἐν οἷς διασώζεται ἡ Ἀνατολικὴ χροιά καὶ φρασεολογία, ἐνῶ τὰ ἀπὸ τοῦ 1853 ἐκδοθέντα **Βεράτια** ἤρξαντο περιτρωγόμενα καὶ περιστελλόμενα ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἴδου λοιπὸν ἐν περιλήψει τὸ περιεχόμενον τοῦ Πατριαρχικοῦ Βερατίου.

1ον. Ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Ἱ. Συνόδου τῶν Μητροπολιτῶν(2) διαχειρί-

(2) Ἡ περὶ Συνόδου περικοπὴ προσετέθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ **Βερατίῳ** ἐπὶ Σαμουήλ Α' τοῦ Χαντζερῆ, ὅτε συνέστη ἡ μόνιμος καὶ διαρκὴς πενταμελὴς καὶ εἶτα ὀκταμελὴς ἐκ τῶν Γερόντων Μητροπολιτῶν Σύνοδος.

ζεται πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν λατρείαν τῶν ὀρθοδόξων καὶ εἰς αὐτὸν εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ διαχείρισις τῶν ὑποθέσεων τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν Παλχείων συμφώνως πρὸς τὰ ἀνέκαθεν παραδεδεγμένα ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ ἀνεξάρτητος καὶ ἰσόβιος, ἐκτὸς παραιτήσεως ἢ παύσεως λόγῳ παραβιάσεως τῶν νόμων τῆς θρησκείας του ἢ προδοσίας κατὰ τοῦ Κράτους.

2ον. Οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος δικαιούται νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου, οὐδὲ δύναται νὰ ἐπέμβῃ ἄνευ σεβαστῆς διαταγῆς νὰ ἀποπέμψῃ καὶ ἐπιβάλλῃ πρόστιμα εἰς τὰς ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Μητροπολιτῶν Ἐκκλησίας καὶ Μοναστήρια φερόμενος αὐθαιρέτως καὶ ἐπιχειρῶν ἐρεῦνας.

3ον. Οἱ Μητροπολίται, Ἀρχιεπίσκοποι, Ἐπίσκοποι, Ἡγούμενοι, ἱερεῖς, μοναχοὶ, μοναχαὶ καὶ ἅπαντες ἐν γένει οἱ Ρωμαῖοι, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, θὰ ἀναγνωρίζουν τὸν ἐν τῷ Βερατίῳ ἀναφερόμενον Πατριάρχην ὡς Πατριάρχην των ἀπευθυνόμενοι εἰς αὐτὸν διὰ πάσας τὰς ὑποθέσεις των, τὰς ὑπαγομένας εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Πατριαρχείων, ὑπείκοντες καὶ ἀφοσιωμένοι αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους τῆς θρησκείας των.

4ον. Οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Μητροπολιτῶν τὰς Ἑκκλησίας καὶ Μοναστήριά των, ἄνευ εἰδικῆς ὑψηλῆς διαταγῆς. Αἱ ἐπιδιορθώσεις τούτων θὰ γίνωνται κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον αὐτῶν τῇ ἀδείᾳ τῶν Ἱεροδικείων.

5ον. Ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ Μητροπολίται ἔχουσι μόνον τὸ δικαίωμα τῆς λύσεως καὶ τῆς δέσεως τῶν γαμικῶν δεσμῶν χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμειγνύεται ὁ Ἱεροδίκης ἢ ἑτερός τις εἰς τοιοῦτον εἶδους ζητήματα, οἱ δὲ ἀποτολμῶντες ἀποπομπὴν συζύγου, διαζύγια ἢ γάμους μετὰ τὸν τρίτον θὰ τιμωρῶνται ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου.

6ον. Τὴν περιουσίαν τῶν ἄνευ κληρονόμων ἀποθνησκόντων Μητροπολιτῶν, Ἡγουμένων, ἱερέων καὶ μοναχῶν λαμβάνει ὁ Πατριάρχης καὶ ὄχι τὸ δημόσιον Ταμεῖον (Μπεῖτ οὐλ μάλ). Πᾶν κληροδότημα γενόμενον κατὰ τοὺς Κανόνας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ὑπὸ Μητροπολίτου ἢ κληρικοῦ ἢ ἐτέρου εἰς ἐκκλησίαν, πτωχοῦς, Πατριάρχην, Μητροπολίτην θὰ λογίζεται ἔγκυρον καὶ ἐκτελεστὸν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ γίνηται ἐξαιρετικῶς παραδεκτὴ καὶ ἡ ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδίκου μαρτυρία Ρωμαίου κατὰ τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας των. Ὅταν δὲ τὰ ὑπὲρ τῶν ἀναφερομένων ἀνωτέρω

κληροδοτήματα δὲν ὑπερβαίνουνσι τὸ τρίτον τῆς περιουσίας τοῦ κληροδότου, ἀπαιτοῦνται ταῦτα παρὰ τῶν κληρονόμων διὰ τοῦ Ἱεροδίκου.

7ον. Ὁ Πατριάρχης, τῇ ἀδείᾳ τῆς Συνόδου, δικαιούται νὰ τιμωρῇ τοὺς Μητροπολίτας, Ἐπισκόπους, Ἡγουμένους καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς, ἄνευ δικαιώματος ἐπεμβάσεως οἰασδῆποτε ἄλλης Ἀρχῆς.

8ον. Οἰαδῆποτε κατηγορία ἐκ μέρους Πασᾶ ἢ Καδῆ καὶ ἄλλων ἐναντίον Μητροπολίτου Ἀρχιεπισκόπου ἢ Ἐπισκόπου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἐὰν πρῶτον δὲν ἐξακριβωθῇ καὶ βεβαιωθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου. Ἐὰν δὲ ἐξ οἰουδῆποτε λόγου ἤθελεν ἐπιτευχθῇ Φιρμάνιον διατάσσον τὴν ἐξορίαν ἢ παῦσιν Μητροπολίτου ἢ Ἐπισκόπου, χωρὶς νὰ ἐπιληφθῇ πρότερον τῆς ὑποθέσεως ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς Συνόδου καὶ ζητήσωσι τοῦτο, πᾶν τοιοῦτον Φιρμάνιον, ἔστω καὶ ἐκδεδομένον, θὰ λογίζεται αὐτοδικαίως ἄκυρον καὶ μὴ ὑπάρξαν.

9ον. Δίκη ἀφορῶσα τὸν Πατριάρχην, τοὺς Μητροπολίτας, Ἐπισκόπους, Ἐπιτρόπους τῶν καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς θὰ δικάζεται μόνον ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ.

10ον. Οὐδεὶς Ρωμαῖος δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ πρὸς ἐξισλαμισμόν.

11ον. Ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία

τῶν ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων καὶ ἐν γένει τῶν ἀφιερωθέντων παρὰ Χριστιανῶν κτημάτων θὰ κατέχωνται καὶ θὰ διοικῶνται ἀνεμπόδιστως ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Μητροπολιτῶν. Ὅσακις δὲ οἱ Ἐφοροὶ ἢ ἐπιστάται τῶν εἰσοδημάτων τούτων ἠθελον φανῇ καταχρασταὶ, ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ Μητροπολίται θὰ τιμωρῶσι τοὺς καταχραστὰς τούτους ἀνεμπόδιστως.

12ον. Ὁ Πατριάρχης δικαιούται γὰρ ἐπιβάλλη εἰς τοὺς Χριστιανούς φορολογίαν καὶ ἀναγκαστικὰς συνεισφορὰς ἕνεκα τῶν ἀναγκῶν τῶν Πατριαρχείων.

Τοιοῦτον ἐν ἄκρᾳ περιλήψει τὸ περιεχόμενον τῶν Βερατίων, ἐξ ἧς καταφαίνεται ἅπασι ὅτι οὐδεμίαν ἀπολύτως εἰσήγαγε καινοτομίαν ἐν τῇ Νομοθεσίᾳ τοῦ Κράτους τοῦ ὁμορθητῆς, οὔτε ἐσκέφθη, οὔτε ἠδύνατο νὰ κάμῃ. Ἐκάστη διάταξις ἐν τῷ βερατίῳ ἔχει τὴν ἀντίστοιχον διάταξιν ἐν τῷ Ἱερῷ Νόμῳ. Τὰ Βεράτια δὲν καθιεροῦσι προνόμια, δηλονότι δίκαιον ἐξαιρετικὸν τὸ ὅποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐρμηνεύσωμεν διὰ τῆς στενῆς ἐρμηνείας καὶ νὰ περιορίσωμεν εἰς τὸ στενὸν γράμμα τοῦ Βερατίου. Τὰ Βεράτια δὲν ἐπέφεραν καμμίαν μεταβολὴν εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον, τὸναντίον βασίζονται ἐπ' αὐτοῦ καὶ, ἄνευ αὐτοῦ, τὰ Βε-

ράτια αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ μένουσι μετέωρα χωρὶς νομικὸν στήριγμα.

Τὰ Βεράτια περιέχουσιν ἐν περιλήψει μόνον τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τὰς ἀναφερομένας εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καθὼς καὶ τὰ τῆς ἐξουσίας καὶ δικαιοδοσίας τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου, δι' ἣν παραπέμπουσιν «εἰς τὰ ἀνέκαθεν παραδεδεγμένα ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας — ἀπάσας τὰς ὑποθέσεις τὰς ὑπαγομένας εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Πατριαρχείων — πράξεις τῆς θρησκείας των — ὑπαγορεύσεις τῆς θρησκείας των — συνῶνως μὲ τοὺς κανόνας τῆς θρησκείας των — κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας — συνῶνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας». Καὶ περὶ τοῦ βερατίου δὲ τοῦ Πατριάρχου Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τρανου (1572) ἀναγράφεται ἐν τῇ *Turcograecia* τοῦ Κρουσίου (σελ. 178) «καὶ ἔλαβεν (ὁ Ἱερουσαλὴμ) ὑπατάτιον ἀπ' αὐτοῦ (τοῦ Σουλτάνου) καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν τοῦ ἔδωκε καὶ δεσποτείαν εἰς πάντας τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανοὺς ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς ΚΑΙ ΝΑ ΚΑΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ ΑΥΤΟΥ· νὰ μὴ δὲν ἔχη κανὲν ἐμπόδιον ὑπὸ τινος».

Ἡ φρασεολογία δὲ αὕτη τῶν Βερατίων γενικῶς ἀναφερόντων τὴν δικαιοδοσίαν τῶν

Πατριαρχείων εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ νόμιμα τοῦ Ἰσλάμ. Διότι, γενικὸν ἀξίωμα τοῦ Ἰσλάμ εἶναι ὅτι «οἱ Ζιμμή—οἵτινες διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ κεφαλικοῦ φόρου ἐξισώνουσι νομικῶς τὸ αἷμά των μὲ τὸ αἷμα τοῦ Μουσουλμάνου ὡς εἶπε καὶ ὁ Χαλίφης Ἀλῆ—δὲν πρέπει νὰ ἐνοχλῶνται ποσῶς κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκευείας καὶ λατρείας των καὶ δὲν ἐπιτρέπεται εἰς Μουσουλμάνον Ἀρχοντα ἢ Κριτὴν ἢ οἰονδήποτε ἕτερον νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὰ τῆς θρησκευείας καὶ λατρείας τῶν Χριστιανῶν» (Μουλτεκά). Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δὲ βάσεως, ἥτοι τοῦ Ἱεροῦ Νόμου στηρίζονται καὶ αἱ *capitulations* τῶν Εὐρωπαίων.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ Ἰσλάμ ἡ Μουσουλμανικὴ νομοθεσία ἀφορᾷ μόνους τοῦ Μουσουλμάνους, ἐκτὸς δὲ τοῦ κύκλου τῆς δικαιοδοσίας τῆς διατελοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοί, οὗτοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἐφαρμόζωσι πάντα ἰδικόν των νόμον συμφωνοῦντα μὲ τὴν θρησκείαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των καὶ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις των. Τὸ Ἰσλάμ φροντίζει μόνον διὰ τὸν ἰδικόν του νόμον, κηρύττει δὲ ἑαυτὸ ἀδιάφορον διὰ τὴν νομοθεσίαν ἣν ἐγκρίνουν καὶ ἐφαρμόζουσιν οἱ Χριστιανοί καὶ ἀναγνωρίζει γενικῶς ταύτην, χωρὶς νὰ εἰσέρχεται εἰς λεπτομερείας. Μάρτυς ἐπισημότατος τούτου τὸ ἀπὸ 13 Μαΐου 1855 Ὑπόμνημα τοῦ

Μ.Βεζύρου Ἀαλῇ πασᾶ πρὸς τὰς Δυνάμεις καθ' ὅ, ὡς εἶδομεν ἤδη, τὰ Πατριαρχεῖα συγκεντροῦσι τοιαύτην δέσμην θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν δικαίων ὥστε οἱ Χριστιανοὶ δικάζονται καὶ διευθύνονται ὑπὸ Χριστιανικῆς μᾶλλον παρὰ Μουσουλμανικῆς διοικήσεως». Μάρτυρες τὰ Φιρμάνια τοῦ Ἀβδουλ Μεδζίτ «θέλω καὶ διακαῶς ἐπιθυμῶ νὰ περιφρουρηθῶσιν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπὸ πάσης προσβολῆς, ἅπερ οἱ ἑνδοξοὶ πρόγονοι μου ἐχορήγησαν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τῶν πιστῶν μου ὑπηκόων ὅσοι πρεσβεύουσι τὸ ὀρθόδοξον δόγμα προνόμια» (Φιρμάνιον Σουλπάνου Ἀβδουλ Μεδζίτ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γερμανὸν Δ' τοῦ 1853).

«Ἀδύνατον λοιπὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι προνόμια τοσοῦτον ἀρχαῖα, αὐθορμητῶς χορηγηθέντα ὑπὸ τῆς Αὐτοκρ. Αὐλῆς, εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ ἀρθῶσιν ἢ μειωθῶσι κατ' ἐλάχιστον. Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις δύναται νὰ δώσῃ διαβεβαιώσεις εἰς σύμπαντα τὸν κόσμον» (Προκήρυξις πρὸς τὸ ἔθνος 9 Ἰουλ. 1853 φέρουσα τὰς ὑπαγραφὰς πάντων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ πρώην Ὑπουργῶν τοῦ Κράτους καὶ τοῦ Σεῖχ Οὐλ Ἰσλάμη. Βλέπε καὶ Διακοίνωσιν Μ. Βεζύρου Ρεσίτ πασᾶ (14 Ἰουλίου 1853), Ὑπόμνημα Μ. Βε-

ξύρου Ἀαλῇ πασᾶ πρὸς τὰς Δυνάμεις, 13 Μαΐου 1855), Ὑπόμνημα Μ. Βεζύρου Φουὰτ πασᾶ πρὸς τὰς Δυνάμεις (25 Μαΐου 1867) πρὸς ἐπίσημον ἑρμηνείαν τοῦ Χάττι Χουμαγιούν ἐνθα λέγεται ὅτι «ὁσάκις εὐχὴ παρὰ τῶν Συμβούλων τῶν Κοινοτήτων τούτων (Χριστιανικῶν) ἐξεδηλώθη ὑπὲρ ἐπεκτάσεως τῶν εἰρημένων προνομίων, ἡ Αὐτοκρατ. Κυβέρνησις γενναίως ἐνέδωκε», τὸν Ἰραδὲν τοῦ Σουλτάνου Ἀβδουλ Ἀζίζ πρὸς τὸν Μ. Βεζύρη, Μαχμούτ Νεδίμ πασᾶν (12 Δεκεμβρίου 1875). Πρὸς δὲ τούτοις τὸ Χάττι Χουμαγιούν, τοὺς Ἑθν. Κανονισμοὺς, τὴν Μ. Βεζυρικὴν ἐγκύκλιον τῆς 22 Ἰανουαρίου 1891 ἐν οἷς τελευταίοις τρισὶ εἰδικεύονται τὰ Χριστιανικὰ Δίκαια.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ζητημάτων τῶν «προσωπικῶν θεσμῶν» (οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ Δικαίου) ἔχομεν τὰ ἐπόμενα: «Προκειμένου περὶ τῶν δικῶν αἵτινες ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐξαρτῶμεναι νόμων ἐνδιαφέρονουσιν ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν μόνον Μουσουλμάνους ἢ Χριστιανοὺς πρὸς ἀλλήλους, αὗται ὑπάγονται ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς τὰ δικαστήρια τοῦ Σερῆ διὰ τοὺς Μουσουλμάνους, διὰ δὲ τοὺς Χριστιανοὺς εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά δικαστήρια τῶν Κοινοτήτων, ἅπερ εἰδικὰ ὄντα δικαστήρια διέ-

πονται ὑπὸ ἰδιαιτέρων νόμων καὶ κανονισμῶν». Ὑπόμνημα Φουὰτ πασᾶ πρὸς τὰς Μ. Δυνάμεις (25 Μαΐου 1867). Ἐν δὲ τῷ Ἰσραδὲ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδουλ Ἀζίζ (12 Δεκεμβρίου 1875) ἀναφέρονται «αἱ ἐκ τῶν θρησκευτικῶν νόμων ἐξαρθρώμεναι δίκαι οἷαι αἱ κληρονομικαὶ ἢ ἄλλαι τοιαῦται».

«Ἐπειδὴ τὸ Ρωμαϊκὸν Πατριαρχεῖον ἀνήγγειλε διὰ τακριρίου ὅτι εἰς τινα μέρη τὰ Ἱεροδικεῖα ἐπεμβαίνουσι παρὰ τὴν τάξιν(νιζάμι) εἰς ὑποθέσεις θρησκευτικὰς οἷον διαθήκας, συνοικέσια καὶ προικοσύμφωνα καὶ ἐξητήσατο τὴν ἐκδοσὶν ἐγκυκλίου γράμματος ἀπαγορεύοντος τὰς τοιαύτας ἀνοικεῖους ἐπεμβάσεις..... διὰ τοῦτο γράφοντες διὰ τῆς παρούσης ἀξιούμεν ὅπως ἡ Ὑ. Ἐ. δῶ τὰς δεούσας διαταγὰς τῆς οἷς δεῖ ὥστε νὰ μὴ συμβαίνωσι τούντεῦθεν τοιαῦται καταχρήσεις». (Βεζυρική ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς Νομάρχας, 20 Νοεμβρίου 1874). Καὶ προηγουμένως δὲ (8 Ὀκτωβρ. 1868) εἶχεν ἐκδοθῇ Βεζυρική ἐγκύκλιος, ἡ ἀκόλουθος: «Τὸ τῶν Ρωμαίων Πατριαρχεῖον διὰ τακριρίου ἀνήγγειλεν ὅτι τινὲς τῶν Καδὴδων ἐπεμβαίνουσιν εἰς ὑποθέσεις ἀποβλεπούσας τὴν θρησκείαν, οἷον διαθήκας, προικοσύμφωνα, συνοικέσια καὶ τὰ παρόμοια καὶ ἐζήτησεν ὅπως ἡ παρέμβασις αὕτη ἀπαγορευθῇ. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν ὑπάρ-

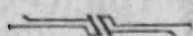
χοντα Κανονισμόν (Ἑθνικοὺς Κανονισμοὺς) ἡ διεξαγωγή τῶν τοιούτων θρησκευτικῶν ὑποθέσεων γίνεται παρὰ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἐμποδίζεται ἡ τῶν ἄλλων δικαστηρίων ἐπέμβασις, διατάχθη δι' ὑψηλοῦ Διατάγματος ὅπως πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν δοθῶσιν αἱ ἀναγκαῖαι παραγγελίαι πρὸς τοὺς εἰρημένους Καδῆδες».

Εἰδικῶς δὲ περὶ ἐκπαιδεύσεως προκειμένου τὰ Δίκαια τῶν Χριστιανικῶν Κοινοτήτων τοῦ ἰδρύειν διατηρεῖν καὶ διευθύνειν ἰδίας Σχολὰς ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τοῦ Χάττι Χουμαγιὺν τοῦ 1856, ὑπὸ τῶν Ἑθνικῶν Κανονισμῶν τοῦ 1862, ὑπὸ τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ Φουὰτ πασᾶ 25 Μαΐου 1867) ἀναιροῦντος τὰς κατηγορίας τῆς Ρωσσίας καὶ λέγοντος ρητῶς «προκειμένου περὶ τῶν ἰδρυθέντων καὶ διευθυνομένων ὑπὸ τῶν Κοινοτήτων Σχολείων, ἡ μάλιστα ἀπόλυτος ἐλευθερία ἀφίεται αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις οὐδέποτε ἐπευθαίνει», καθὼς καὶ ὑπὸ τῆς Βεζυρικῆς Ἐγκυκλίου τῆς 22 Ἰανουαρίου 1891.

Τοιοῦτον τὸ ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ἀναμνησθέντων ἀποδείξεων ἐμπεδούμενον καθεστὼς τῶν Δικαίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Τουρκίᾳ.

Δ'.

Οἱ παραβιασταὶ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου καὶ
τῶν Διεθνῶν Συνθηκῶν.

«Τὸ παρὸν Γράμμα ἔγραψεν ὁ Μωάμεθ, υἱὸς Ἀπουλλάχ καὶ Ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ Ὅστις ἐκ τῆς οὐλῆς μου καὶ τῆς θρησκείας μου θέλει τυχόν παραβῆ τὸν ὄρκον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ὅπου εἶναι εἰς τὴν παροῦσαν συμφωνίαν (πρὸς τοὺς Σιναῖτας καὶ τοὺς Χριστιανοὺς γενικῶς) παραβαίνει τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρνεῖται τὸν ὄρκον του καὶ ἐναντιοῦται εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναιρεῖ τὴν πίστιν του (μὴ γένοιτο Θεὸς) καὶ γίνεται ἄξιος τοῦ ἀναθέματος, ἢ βασιλεὺς εἶναι οὗτος ἢ πτωχὸς καὶ γενικῶς εἰπεῖν ὅστις καὶ ἄν εἶναι» (Αχδναμὲ Σινᾶ) ὁ Προφήτης Μωάμεθ(1), τὸ

(1) Ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Προφήτου (Χαδῆς) περιλαμβάνονται καὶ εἰδικαὶ συστάσεις ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν τῆς Αἰγύπτου. Τὰς φιλικωτάτας δὲ διαθέσεις τοῦ Πορ-

ἐπισφράγισμα τῶν Προφητῶν (χατὲμ οὐλέμπιᾱ).
 «Ὅστις ἐκ τῶν πιστῶν ἀναγνώσει τὸν πα-
 ρόντα ἡμέτερον Ἱερὸν Ὅρισμὸν (ὑπὲρ τῶν
 Χριστιανῶν) καὶ παραβῇ αὐτόν, θὰ εἶναι
 ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς κρί-
 σεως παραβάτης τῆς Διαθήκης τοῦ Θεοῦ
 καὶ μισητῆς τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ Ἀπὸ-
 στόλου» (Χαλίφης Ὁμάρ Φαρούκ ἐν τῷ Ἀχ-
 ναμὲ Ἱεροσολύμων). Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει
 ἐν τοῖς ἐγγράφοις του πρὸς τοὺς κατοίκους
 Ἱερουσαλὴμ καὶ Λύδδης. «Κατὰ τὸν Ἱερὸν
 μου Ὅρισμὸν ἐνεργείσθω, ὅστις δ' ἂν ἄλ-
 λως πράξῃ ὑποπεσάτω τῇ τοῦ Θεοῦ δικαίᾳ
 δόξῃ»..... Κατὰ τὸν Ἀχδναμὲν λοιπὸν
 τοῦ Ὁμάρ Χατὰπ καὶ κατὰ τοὺς Ὅρισμοὺς
 τῶν παρελθόντων βασιλέων οὕτω δέδωκα
 καγὼ καὶ μετὰ τὸν παρόντα μου Ἱερὸν Ὅρι-
 σμὸν ἐπρόσταξα. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν σήμερον
 ἢ οἱ Βασιλεύοντες, ἢ οἱ Βεζυράδες, ἢ Οὐ-
 λεμάδες, ἢ Σουλεχάδες, ἢ Καδηῖδες.....
 ἢ οἱ λοιποὶ ἀπλῶς ὑπηρετῶν καὶ δοῦλοι

φήτου πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἐπεζήτησαν νὰ ἐκμεταλ-
 λευθῶσιν οἱ ἐχθροὶ του κατηγοροῦντες αὐτόν ὡς ὄρ-
 γανον τῶν Χριστιανῶν ἐνεργοῦντα καὶ γράφοντα τὸ
 Κοράνιον κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ ὑπαγορεύσεις τού-
 των. Τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀναιρεῖ αὐτὸ τὸ Κοράνιον
 (ΙΣΤ' 105, ΚΕ' 5-6).

τῆς Αὐλῆς μου θελήσωσι νὰ ἀνατρέψωσι τὸν παρόντα μου Ὅρισμὸν (ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν) οἱ τοιοῦτοι, ὅποιοι καὶ ἂν ᾖσι, ἔστωσαν ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ὀργὴν καὶ τὰ κολαστήρια τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ. ἔχοντες δὲ εἰς χεῖρας τῶν τὸν ἱερόν μου Ὅρισμὸν νὰ δεῖξωσιν εὐπειθειαν». (Ἱερὸς Ὅρισμὸς τοῦ Σουλτάνου καὶ Α' Χαλίφου Τούρκου Σελίμ Β' πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δωρόθεον).

«Ὅστις ἐνοχλήσῃ αὐτοὺς (τοὺς Σιναΐτας), νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρότατα καὶ ἀνηλεῶς, διότι ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ, καθὰ αὐτὰ εὐρέθησαν παλαιότατα δικαιώματα αὐτῶν». (Βεράτιον Σουλτάν' Αἰῖς 1868 πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σιναίου).

Τὰς φοβεράς ταύτας ἀράς, ἀναθεματισμοὺς καὶ ἀπειλὰς τοῦ Προφήτου, τῶν Χαλιφῶν καὶ Σουλτάνων ἔχοντες ὑπ' ὄψει οἱ Τούρκοι, μέχρι τῶν μέσων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐσέβοντο τὰ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Ἰσλαμικοῦ Νόμου ἀπορρέοντα Δίκαια τῶν Χριστιανῶν, οὐδ' ἐπεχείρουν τὴν καταστρατήγησιν, πολλῶ δ' ἤττιον τὴν παρσβίασιν καὶ κατάργησιν αὐτῶν, «ἀναιροῦντες τὴν πίστιν των».

Καὶ ναὶ μὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ κοχλάζοντι φανατικῷ αὐτῶν ζήλῳ ἐλησμόνουν οὐχὶ σπανίως τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κορανίου «Ἦ

θρησκεία δὲν ἐπιβάλλεται ἐὰν ἐβούλετο ὁ Κύριος ἤθελε κάμει ἐξ ὑμῶν τῶν Μουσουλμάνων, τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων ἓνα μόνον λαόν, ἀλλ' ὅμως ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν ὑμῶν» (Κοράνιον IB' 42, E' 70), ὅτι, ἐν ἐξάλλῳ ψυχικῷ βρασμῷ, καὶ ἔστιν ὅτε, ἐξωθούμενοι ὑποκαταχθονίων χριστιανικῶν εἰσηγήσεων, προέβαινον εἰς μαιφονίας Πατριαρχῶν καὶ κληρικῶν π.χ. Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, Κυρίλλου τοῦ Κονταρῆ, Παρθενίου Β', Παρθενίου Γ', Γρηγορίου Ε' καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν(1), ἀλλ' αἱ βιαιοπραγαί αὐταὶ ἔφερον πάντοτε προσωπικὸν χαρακτῆρα. Εἰς τοὺς διαδόχους τῶν οὕτως εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντων οὐδεὶς Τοῦρκος ἐσκέφθη ποτὲ νὰ ἀρνηθῇ ἢ ἀμφισβητήσῃ τὰ Χριστιανικὰ Δίκαια. Οὕτως ὥστε πολὺ δικαίως ὁ μέγας Βεζύρης Ἀαλῇ πασᾶς, ἐν τῷ Ὑπομνήματι αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν

(1) Εἶναι τὴν σήμερον βεβαιωμένον ἱστορικῶς ὅτι τὸν φόνον Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως προηκάλεσαν οἱ Ἰησουῖται Κων]πόλεως διὰ δαπάνης 50000 κορωνῶν κατὰ τὸν Ryceaut ἢ 40000 σκούδων κατὰ τὸν Sagredo τὸν δὲ φόνον Παρθενίου τοῦ Β' οἱ Ἠγεμόνες Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Ἠμέτεροι ἐνήργησαν καὶ τὸν στραγγελισμὸν Κυρίλλου τοῦ Κονταρῆ.

καὶ τὰς λοιπὰς Δυνάμεις τῆς 13 Μαΐου 1855
ἔγραφε «Τὰ προϋπάρχοντα τῆς ἰδρύσεως τῆς
Ρωσσ. Παλχεῖα, συγκεντροῦσι τοιοῦτον σύνολον
θρησκευτ. καὶ πολιτικῶν Δικαίων, ὥστε δυνά-
μεθα νὰ εἰπωμεν ἀληθῶς ὅτι, ἐξαιρέσει τῆς
πολιτικῆς ἐξουσίας τῆς ἐνασκουμένης ὑπὸ μό-
νης τῆς μουσουλμανικῆς Κυβερνήσεως, οἱ Χρι-
στιανοὶ κυρίως διοικοῦνται, δικάζονται καὶ
κυβερνῶνται μᾶλλον παρὰ χριστιανικῆς παρὰ
μουσουλμανικῆς Ἀρχῆς *«Les Patriarcats con-
stitués quand la Russie ne l'était pas encore
réunissent un tel faisceau des droits civils et
religieux, que l'on peut vraiment dire qu'a
la reserve de l'autorité politique que le gou-
vernement musulman exerce seul, les Chre-
tienne sont plutôt administrés, jugés et dirigés
par une autorité chrétienne que musulmans»*.
Ταῦτα δὲ πάντα βεβαιοῖ ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ
ὁ Ἀαλῆ πασᾶς εἰσὶ συμφώνως πρὸς τὸ ἀλη-
θὲς πνεῦμα τοῦ Ἰσλαμισμού (*conformes à
l'esprit même de l'Islamisme*). Ἐπίσης τὸ Χάτ-
τι Χουμαγιὸν ἀνέγραψε «πάντα τὰ προνόμια
καὶ αἱ πνευματικαὶ ἀσυδοσίαι αἱ χορηγηθεῖσαι
ἀρχαιοῦθεν ἢ μεταγενεσιτέρως εἰς ἀπάσας τὰς
χριστιανικὰς ἢ ἐτέρου μὴ μουσουλμανικοῦ
θρησκευματος Κοινότητας τὰς ἐγκατεστημένας
ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ μου καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα
τῆς προστασίας μου ἐπικυροῦνται καὶ διατη-

ροῦνται» *«Tous les privileges et immunités spirituels accordés ab antiquo et a des dates posterieures a toutes les communautés Chretiennes ou d'autres rites non musulmans établis dans mon Empire sous mon egide protectrice, sont confirmés et maintenus(1).* (Βλέπε ἄρθρα I-XVII).

Τὸ Χάτι Χουμαγιούν τοῦτο παρὰ τὰ λεγόμενα περὶ αὐθορμῆτου, δὲν ἦτο ποσῶς τοιοῦτον. Ἦδη ἐν τῇ ἐν Βιέννῃ Συνδιασκέψει (1 Φεβρ. 1856) μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας, Αὐστρίας καὶ Τουρκίας περὶ τῶν θεμάτων τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων ἐν τῷ Δ' κεφαλαίῳ

(1) Βλέπε πρὸς τούτοις καὶ τὰ σχετικά:

1ον. **Φιρμάνειον** πρὸς τοὺς μὴ μουσουλμάνους θρησκευτικούς ἀρχηγούς τοῦ Σουλτάνου Μεδζίτ τοῦ 1853, (οὗ ἐμνήσθημεν ἐν τοῖς προηγουμένοις).

2ον. **Διακοίνωσιν** Ρεσίτ πασά πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Γαλλίας καὶ Πρωσσίας 26 Μαΐου 1853.

3ον. **Διακοίνωσιν** Ὑ. Πύλης πρὸς τοὺς αὐτοὺς 14 Ἰουλίου 1853 (μετὰ παραρτήματος).

4ον. **Προκήρυξιν** τῆς Ὑ. Πύλης πρὸς τὸ ἔθνος 27 Ἰουλίου 1853.

5ον. **Διακοίνωσιν** Ὑ. Πύλης πρὸς τοὺς ἐν Κων] πόλει ἀντιπροσώπους Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Γαλλίας, Πρωσσίας 31 Δεκεμβρίου 1853.

6ον. Βλέπε καὶ Φιρμάνιον ἀναγνωρίσεως Προτεσταντικῶν Κοινοτήτων Νοεμβρίου 1853.

ὑπὸ τὸν τίτλον «Χριστιανικαὶ ἐθνότητες ὑπο-
κειμέναι τῇ Πύλῃ» ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς:
«Αἱ ἀσυδοσίαι τῶν ραγιαδῶν ὑπηκόων τῆς
Πύλης καθιερωθήσονται ἄνευ προσβολῆς τῆς
ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ Στέμματος
τοῦ Σουλτάνου. Ἐν ταῖς μεταξὺ Αὐστρίας,
Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας καὶ Υ. Πύλης
συζητήσεσι πρὸς ἐξασφάλισιν εἰς τοὺς
Χριστιανοὺς ὑπηκόους τῆς Πύλης τῶν
θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν Δικαίων των,
προσκληθήσεται ἵνα συμμετάσχηκαὶ ἡ Ρωσσία».
*«Les deliberations ayant lieu entre l'Autriche,
la France, le Grande Bretagne et la Sublime
Porte a fin d'assurer aux sujets chretiens du
Sultan leus droits religieuse et politiques la
Russie sera invitée a la paix à s'y associer».*

Τὰ Χριστιανικὰ Δίκαια ὑπὲρ τὴν αἰγίδα

τῶν Διεθνῶν Συνθηκῶν.

Συνεπεῖα λοιπὸν τῶν μεταξὺ τῆς Πύλης
καὶ τῶν Δυνάμεων γενομένων διαπραγματεύ-
σεων καὶ μετὰ κοινὴν συνεννόησιν ἐξεδό-
θη τὸ Χάττι χουμαγιούν, ὅπερ, κοινοποιη-
θὲν ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὰς Δυ-
νάμεις, περιελήφθη μετὰ συζητήσεις ἐν τῷ
9ῳ ἄρθρῳ τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων (30
Μαρτίου 1896) Βλέπε καὶ τὰ ὑπ' ἀρ. II καὶ

XIV ἐπισυνημμένα τῇ Συνθήκῃ πρωτόκολλα, ἅπαντα δὲ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐν *Testa Recueil des Traités*. (Περὶ Χάττι Χουμαγιουν βλέπε *Engelhardt la Turquie et le Tanzimat*) Καὶ οὕτω τὰ Δίκαια καὶ προνόμια θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ (*droits et privileges religieux et politiques*) προσέλαβον διεθνὲς κῦρος καὶ ἡ Τουρκία ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὡς Εὐρωπαϊκὴ Δύναμις. Καὶ ἐν τῇ Συνθήκῃ δὲ τοῦ Βερολίνου 1878, ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐλέγχου περὶ τῆς τύχης τῶν Χριστιανῶν προταθέντος ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἐπανέλαβε τὴν ἀκλόνητον αὐτῆς ἀπόφασιν τοῦ διατηρῆσαι (*en vigueur*) τὰ ἀρχαιόθεν κεχορηγημένα εἰς τὰς Χριστιανικὰς Κοινότητας Δίκαια ἐν ἀπάσῃ αὐτῶν τῇ ἀκεραιότητι (*dans toute leur integrité*). Ἡ ὑποχρέωσις δὲ ἦν ἀνέλαβεν ἡ Τουρκία τῆς διατηρήσεως τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων ἀποτελεῖ ζήτημα Διεθνοῦς ἀρμοδιότητος, καθόσον, κατὰ τὰς δηλώσεις τοῦ πρίγκηπος Βίσμαρκ καὶ τὰ σχετικὰ, τὸ ζήτημα τοῦτο «δὲν εἶναι ζήτημα ἐσωτερικῆς φύσεως» *purement d'ordre interieur*, (Βλέπ. Πρωτόκ. 9 Ἰουλίου) καὶ ὅτι «αἱ Δυνάμεις θὰ ἐπέμβωσιν ἐν περιπτώσει παραβιάσεως». Οὕτω τὸ ζήτημα τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων καὶ προνομίων προσέλαβε μορφὴν καὶ κῦρος Διεθνῆ, αἱ δὲ μετὰ τὸ Χάττι Χουμα-

γιοὺν ἐκπονηθέντες ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῶν Πατριαρχείων « Ἐθνικοὶ Κανονισμοὶ » ἐξετασθέντες, ἐγκριθέντες ὑπὸ τῆς Υ. Πύλης καὶ περιβληθέντες τὸ Αὐτοκρατ. κῦρος, ἀπετέλεσαν τὸ νεώτερον **Κονκορδᾶτον** τὸ ἀναγράφον τὰ δίκαια τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου καὶ κανονίζον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνέκαθεν κεκτημένων Δικαίων τῶν Χριστιανῶν ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς Πολιτεῖαις, τὰς μεταξὺ Μουσουλμανικῆς Πολιτείας καὶ Χριστιανῶν σχέσεις. Παρεμφερεῖς Κανονισμοὺς συνέταξαν καὶ αἱ λοιπαὶ Χριστιανικαὶ Κοινότητες.

**Ἡ Πολιτεία τῶν Τούρκων μετὰ
τὸ Χάττι Χουμαγιούν.**

Ἄλλ' οἱ Κυβερνῆται τῆς Τουρκίας, καίπερ στρογγύλοις λόγοις ἀναλαμβάνοντες ἐπισήμως ὀπέναντι τῆς Εὐρώπης τὴν ὑποχρέωσιν τῆς διατηρήσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων καὶ διὰ τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης σωθέντες παρ' ἐκείνης ἐκ τῶν ὀνύχων τῆς ἄρκτου τοῦ Βορρᾶ, ἤρξαντο ἐφαρμόζοντες ἐν τῇ πράξει τὸν στίχον τοῦ Εὐριπίδου

ἡ μὲν γλῶττι ὁμῶμοκεν ἡ δὲ φρενὴν ἀνώματος, κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν ἓνα στόχον ἔχοντες, τὴν διὰ παννὸς τρόπου κατὰστροφῇ τήγησιν, ὑπονόμευσιν καὶ βαθμιαίαν κατάρ-

γησιν τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων, ἐνσφηνω-
θείσης ἐν τῷ νῷ αὐτῶν τῆς ἰδέας ὅτι αἱ Χρι-
στιανικαὶ ἐθνότητες καὶ τὰ Πατριαρχεῖα ἦσαν
ἐπικίνδυνοι ἄχθροι τοῦ Κράτους των. Καὶ
τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν προσέβησαν μετὰ προ-
σοχῆς καὶ περισκέψεως, Ἀπέσπασαν τοὺς θρη-
σκευτικοὺς Ἀρχηγοὺς ἀπὸ τῆς ἀναφορᾶς ἣν
εἶχον ἕως τότε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐξω-
τερικῶν καὶ μετέβησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον
τῆς Δικαιοσύνης(1), προσθέντες εἰς αὐτὸ τὴν
τὴν λέξιν «καὶ τῶν θρησκευμάτων», καθὼς
διὰ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ἀντικατέστη-
σαν τὴν εὐρυτάτην Ἀραβικὴν λέξιν «Ντίν»
διὰ τῆς στενωτέρας σημασίας λέξεως «μεσ-
χέμπ» Τῇδε κακεῖσε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συνέ-
βαινον κρούσματα παραβιάσεως τῶν Δικαίων
τούτων, τὰς ὁποίας παραβιάσεις καταγγέλλο-
μένας αὐτῇ ἡ κεντρικὴ Κυβέρνησις δῆθεν ἀ-
πεδοκίμαζεν, ὑποσχομένη τὴν μὴ ἐπανάληψιν
αὐτῶν. Ἐνιαχοῦ Καδῆδες ἀπεπειρῶντο νὰ δι-
κᾶσωσι ζητήματα γάμου τῶν Χριστιανῶν καὶ
διαθηκῶν ἐφ' ᾧ καὶ τολμηρὸς τις Μητροπο-
λίτης ἤρπασεν ἡμέραν τινὰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
ἐνὸς τοιούτου Καδῆ τὸ σαρίκιόν του καὶ φο-
ρέσας αὐτὸ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκείνου

(1) Διὰ τοὺς Μουσουλμάνους Ὑπουργεῖον τῶν
Ἐκκλησιαστικῶν εἶναι τὸ Σεῖχ Οὐλ Ἰσλαμάτων.

τὸ καλυμμιαύχιόν, του πρὸς ἄπλετον θυμηδίαν
τῶν παρισταμένων.

Ὁ Σουλτάνος Χαμίτ

Κατὰ τὴν ἀπαισίαν ὁμῶς ὑπερτριακονταετῇ
βασιλείαν τοῦ Σουλτάν Χαμίτ, τὸ κακὸν ἐπε-
τάθη εἰς βαθμὸν ἀφόρητον. Α'. Ἐν πρώτοις
ἀντικατεστάθη αὐτὴ ἡ λέξις θρησκευτικὰ προ-
νόμια. Ἐνῶ ταῦτα ὠνομάζοντο ἐν τῇ ἐπισή-
μῳ Τουρκικῇ γλώσσῃ «Ἰμτιάζατ μελχεμπι»
ἤρχισαν νὰ ὀνομάζωνται «μουκαρρατ» ἢ
«μουσααδὰτ» = ἀποφάσεις καὶ ἄδεια. Ἡ λέ-
ξις «Ἰμτιάζ» σημαίνει διακρίσιν, ὑπεροχὴν,
προνόμιον, ἐνῶ «μουκαρρατ» σημαίνει γνώ-
μην καὶ ἀπόφασιν ληφθεῖσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος
διὰ τι ζήτημα, ἐπωμένως ἐμφαίνει τὸ προσω-
ρινὸν καὶ μετακλητὸν, διότι ὅπως ἔχει ληφθῇ
σήμερον ἐκ τῶν περιστάσεων ἀπόφασίς τις,
οὕτω τὴν αὔριον διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα δυνατὸν
νὰ ληφθῇ ἑτέρα διάφορος ἀπόφασις.

Ἐπίσης καὶ ἡ ἑτέρα λέξις «μουσααδὰτ»,
σημαίνει ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ αὐτῆς ἄδειαν,
εὐμενῇ συγκατάβασιν, συνεπῶς χαρακτηριζο-
μένων ὡς τοιούτων ἐπισήμως τῶν Χριστια-
νικῶν Δικαίων ὑποδηλοῦται ὅτι δὲν πρόκειται
περὶ Δικαίων ἢ προνομίων (Ἰμτιάζατ) ἀλλὰ

περὶ καταστάσεως πραγμάτων ὑφισταμένης κατὰ προσωρινὴν ἄδειαν καὶ συγκατάβασιν τῆς Υ. Πύλης, ἣτις ἄδεια εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἀνακλήσεως.

Β'. Ὁ ἐξισλαμισμὸς ἰδία κορασίδων καὶ νεανίδων διὰ τῆς ἐκμαυλίσεως αὐτῶν ἐν ταῖς μουσουλμονικαῖς οἰκίαις ἔνθα ὑπηρετοῦν, διὰ τῆς ἀρπαγῆς, διὰ τῆς κατὰ τὴν θρησκευτικὴν νοθεσίαν τοῦ ἐξισλαμιστείου παρὰ τοῦ ἱερέως παρουσίας ἐλληνομαθοῦς Μουσουλμάνου περιορίζοντος τὴν ἐλευθερίαν τῆς γλώσσης τοῦ ἱερέως, διὰ τῆς ἐνδύσεως τῆς κόρης καὶ πρὸ τῶν διατυπώσεων τῆς ἐξισλαμίσεως διὰ τῆς μουσουλμανικῆς στολῆς καὶ καλύπτρας (φερετζέ) ὑφ' ἣν ἔστιν ὅτε ἐν ταῖς τουρκοφώνοις ἐπαρχίαις ἐκρύπτετο μουσουλμανὶς κόρη ἀντὶ τῆς Χριστιανῆς, προσέλαβε τὸν χαρακτηρὰ καταστρεπτικῆς ἐπιδημικῆς νόσου. Ὡς νὰ μὴ ἤρουν ταῦτα ἐξετάφη ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν φετβάδων τοῦ Μπεχδζέ Ἀππουλλάχ ἐφέντη, Σείχ Οὐλ Ἰσλάμη ἐπὶ Σουλτὰν Μαχμούτ Α'. καὶ ἐτέθη ἐπισήμως εἰς ἐφαρμογὴν ὁ ἀκόλουθος Φετβάς. «Ἐὰν ὁ Ζεῖδ Ζιμμή (Χριστιανὸς ραγιᾶς) καὶ ἡ σύζυγός του Ζίνδ (χριστιανὴ) διδάσκωσι τὰ χριστιανικὰ αὐτῶν δόγματα εἰς τὸν υἱὸν αὐτῶν Ἀμρ δηλώσαντα ὅτι δέχεται τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ ἔχοντα συμπεπληρωμένον τὸ ἔννατον ἔτος τῆς ἡλικίας

του, δικαιούται ὁ Διοικητὴς νὰ παραλάβῃ τὸ παιδίον ὑπὸ τοὺς ἀριστιανοὺς γονεῖς του καὶ νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ εἰς ἐνάρετον ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ τὸ ἀναθρέψῃ καὶ τὰ δόγματα τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας;

Ἀπάντησις (ἐλ δ'ξεβ'απ).—ΝΑΙ, βὲ ἄλλα-
χου ἀαλὲμ (καὶ ὁ Θεὸς εἶναι σοφός). Καὶ δυ-
νάμει τοῦ Φετβᾶ τούτου, τεθέντος ὡς εἵπομεν
εἰς γενικὴν ἐφαρμογὴν, ἤρξατο νέον παιδομά-
ζωμα 9-10 ἐτῶν παιδίων, ἰδίᾳ κορασίων, πα-
ρὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας τῶν Πατριαρ-
χείων(1). Καὶ ὁμοῦ κατὰ τὸ 1919 ὁ Μουφτὴς

(1) Παραθέτομεν περικοπὰς τινὰς τοῦ περὶ ἐξισλα-
μίσεων τακριρίου τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' (30
Ὀκτωβρίου 1908)..... «πρὸς τούτοις τὰς χριστια-
νὰς γυναῖκας καὶ κόρας εἰς πολλὰ μέρη, πρὶν ἢ ἔτι
ἐκτελεσθῶσιν αἱ διατυπώσεις τῆς ἐξισλαμίσεως πα-
ρουσιάζουσιν ἐνώπιον τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων
μετὰ περιβολῆς Ἰσλαμικῆς, ἣτις ἐνίοτε ὑποκρύπτει
ἄλλο πρόσωπον ἢ τὸ διὰ τῆς βίας ἀπαχθέν. Καὶ τοῦτο
μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν τάξιν καὶ τὰς διατυπώσεις τῆς
ἐξισλαμίσεως. Ἀφ' ἑτέρου, οἱ Χριστιανοὶ συχνότατα
παραπονοῦνται ὅτι τὰ τέκνα αὐτῶν θήλεα ἢ ἄρρενα
ἀπάγονται πρὸς ἐξισλάμισιν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ καὶ
ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Ἀρχῶν, ὅτι ἐπὶ τούτῳ παραβιά-
ζεται τὸ ἄσυλον τῆς οἰκίας ἡμέρας τε καὶ νυκτός,
πολλάκις διὰ τῆς χρήσεως βίας καὶ δόλων, ὅτι οἱ ἀπα-
γωγεῖς ἐπὶ ἡμέρας ὀλοκλήρους περιάγουσι τὸ θῦμα

Θεσσαλλονίκης, προκειμένου περὶ προσελεύσεως εἰς τὸν Χριστιανισμόν νεάνιδος δεκαοκτὼ ἐτῶν διέρρηξε τὰ ἱμάτιά του πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν, κραυγάζων ὅτι ἡ νεᾶνις δὲν εἶχε συμπληρώσει τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ συνεπῶς ὅτι ὡς ἀνήλικος ἔδει νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς γονεῖς της χωρὶς νὰ γείνη δεκτὴ πρὸς ἐκχριστιανισμόν. Ἐρωτᾶται λοιπὸν πᾶς ἀμερόληπτος κριτής: Μὲ τοιαύτας Μουσουλμανικὰς ἀντιλήψεις δύναται νὰ ὑπάρξῃ Χριστιανὸς ἐν Τουρκίᾳ, ἀν ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἀνατρο-

αὐτῶν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ἢ ἐγκλείουσιν ἐν μωαμεθανικῇ οἰκίᾳ ὅπου καὶ διακορεῦσιν ἵνα ἐξαναγκάσωσιν οὕτω νὰ ἀσπασθῇ τὸν ἰσλαμισμόν, ὅτι οἱ δρᾶσται τῶν κακουργημάτων τούτων οὐδαμῶς τιμωροῦνται, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἀμοίβονται, τούναντίον δὲ δέρονται καὶ ὑβρίζονται οἱ γονεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι, οἱ δὲ πνευματικοὶ ἀρχητοὶ χαρακτηρίζονται ὡς παραβαίνοντες τὰ πρὸς τὸ κράτος καθήκοντα πίστεως καὶ ἀφασιώσεως καὶ ζητεῖται ἡ παῦσις ἢ ἀντικατάστασις αὐτῶν, ἔαν τυχὸν ἤθελον παραπονεθῇ ἢ ποιήσῃ παραστάσεις ἐντὸς τοῦ νόμου καὶ ὅτι αἱ κυβερνητικαὶ Ἀρχαί, προκειμένου περὶ ἐξισλαμίσεως ἀναπτύσσουσιν ἀσυνήθη δραστηριότητα, συγκαλοῦσαι τὸ Διοικητικὸν Συμβούλ. εἰς ἐκτάκτους καὶ ἀκαταλλήλους ἐπίτηδες διὰ τοὺς πνευματικοὺς Ἀρχηγοὺς ἡμέρας καὶ μὴ ἀναμένουσαι τὴν προσέλευσιν τῶν γονέων ἢ οἰκείων. Tableau. Καὶ ὅμως τὸ Πατριαρχικὸν Τακρίριον παρέμεινε φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.

φῆ τῶν Χριστιανοπαίδων ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Χριστιανικῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν των καὶ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, αἱ σχολαὶ τοῦ ὁποίου εἰσὶν ἀμιγῶς Μουσουλμανικαὶ καὶ Τουρκικαί;

Προσθέτω καὶ ἕτερον φετβὰν τοῦ αὐτοῦ Μπεχδζέτ Ἀπτουλλάχ «Ἐὰν ὁ Ζαΐδ Ζιμμή (χριστιανὸς ραγιάς) ἐν καιρῷ μέθης ἤθελε δηλώσει ὅτι ἀπαρνεῖται τὴν θρησκείαν του καὶ ἀσπάζεται τὸν Ἰσλαμισμὸν, ὁ ἐξισλαμισμὸς του εἶναι τέλειος ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΣ δι' αὐτόν; Ἀπάντησις ΝΑΙ. Σχόλια δὲν χρειάζονται.

Γ'. Ἐπίσης ὑπεβιβάσθη ἡ θέσις τῶν Μητροπολιτῶν ἐν τοῖς Διοικητικοῖς Συμβουλίοις καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τῶν σθεναρωτέρων ἐξ αὐτῶν ὥς ποινικὸν μέτρον ὁ ἀποκλεισμός.

Δ'. Συνάμα ἐτέθη χεῖρ ἐπὶ τῶν Βερατωῖν διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ κειμένου των, ἐπεξητήθη, πρὸς ἐξευτελισμὸν τοῦ Χριστιανικοῦ κλήρου, ἡ προσωποκράτησις καὶ ἐκδίκασις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν στρατοδικείων, ἐγένοντο ἀπόπειροι ὅπως ὑπαχθῶσιν αἱ Χριστιανικαὶ σχολαί, διὰ τὰς ὁποίας οὐδὲ ὀβολὸν ἔδαπάνῃ ἡ Ὀθωμ. Κυβέρνησις, ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς πρὸς στραγγαλισμὸν, ἐννοεῖται

αὐτῶν καὶ τέλος, τῷ 1883, πέντε μόλις ἔτη ἀφότου ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας Καραθεοδωρῆς πασᾶς διεβεβαίον πανηγυρικῶς ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου (4 Ἰουλίου) ὅτι «ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἔχει ἀκλόνητον τὴν ἀπόφασιν τοῦ διατηρῆσαι τὰ ἀρχαιόθεν κεχορηγημένα εἰς τὰς Χριστιανικὰς Κοινότητας προνόμια ἐν ἀπάσῃ αὐτῶν τῇ ἀκεραιότητι» (*dans toute leur integrité*) προέβαλεν ἀπροκάλυπτος ἡ ἀξίωσις τῆς Κυβερνήσεως καταργήσεως διὰ παρερμηνειῶν καὶ σοφισμάτων τῶν περὶ γάμου καὶ τῶν συναφῶν αὐτῷ προικὸς, διαθηκῶν, σχολῶν, διατροφῆς κτλπ. Χριστιανικῶν Δικαίων, καίπερ ἀναγραφομένων ἐν τοῖς «Ἐθνικοῖς Κανονισμοῖς». Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους εἰς οὐπεβλήθησαν αἱ διαμαρτυρίαι τῶν Πατριαρχείων κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῶν Ἱεροδικείων ἐπὶ ζητημάτων διατροφῆς συζύγων ἢ ἀνηλίκων τέκνων, ἀπεφάνθη κατὰ πλειοψηφίαν ὅτι ἐδικαιοῦντο τὰ Ἱεροδικεῖα νὰ ἐκδικάζωσι τοιοῦτου εἴδους ὑποθέσεις.

Τὰ Ἱεροδικεῖα, οὐχὶ τὰ πολιτικὰ καὶ δικαστήρια. Καὶ ἔπειτα ὑπῆρξαν οἱ ἀρνούμενοι τὴν θεοκρατικὴν φύσιν τοῦ Πολιτεύματος τῆς Τουρκίας. Οὕτω δὲ προσεκλήθησαν αἱ δύο συγκρούσεις μετὰ τῶν Πατριαρχείων, 1883 καὶ 1890 αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «προνομια-

κὸν ζήτημα». Καὶ ἐδέησε μὲν νὰ ὑποχωρή-
σῃ ἐπὶ τέλους ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐνώ-
πιον τῆς σθεναρᾶς στήσεως τῶν Πατριαρχείων,
καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ πρῶτον διὰ
τῶν δύο τεσκερέδων τῆς 17 Μαρτίου καὶ 8
Μαΐου 1884 τὸ ἀνέκαθεν ἰσχύον καθεστὼς
ἰδία ἐπὶ τῶν Δισθηκῶν, εἶτα δὲ νὰ καθορίσῃ
καὶ ἀναγνωρίσῃ ἀκριβέστερον διὰ τῆς Ὑψηλῆς
Βεζυρικῆς Ἐγκυκλίου τῆς 22 Ἰανουαρίου
1891 τὰ Χριστιανικὰ Δίκαια. Παρεμφερὲς
ἔγγραφον ἐκοινοποιήθη καὶ εἰς τὸ Ἀρμενικὸν
Πατριαρχεῖον τῇ 1 Ἀπριλίου 1891, ἀμφότε-
ρα δὲ τὰ ἔγγραφα, ὡς ἀποτελοῦντα ὁργανικοὺς
νόμους τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας, ἐφαρμο-
στέους καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκοινοποιήθησαν ἐπι-
σήμεως εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Χεδίβου ἡ-
τις τὰ ἐκοινοποίησεν τῇ 31 Ἰουλίου 1891 εἰς
τὰς Αἰγυπτιακὰς Ἀρχάς· ἐπαναληφθείσης τῆς
κοινοποιήσεως δι' ἐγκυκλίου τῆς 12 Ἰουνίου
1900.

Ἄλλ' ἡ ὑποχώρησις τῆς Υ. Πύλης ἦτο μό-
νον κατ' ἐπίφασιν· αἱ ἐχθρικαὶ διαθέσεις πα-
ρέμεναν αἱ αὐταί. Καὶ ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ἐγένετο
ἀπόπειρα παραβιάσεως τῶν Χριστιανικῶν Δι-
καιῶν (1889) ἀλλ' ἐπατάχθη αὕτη δι' ἀπο-
φάσεως τοῦ Μικτοῦ Ἐφετείου Ἀλεξανδρείας
(10 Ἀπριλίου 1889) στηριχθέντος εἰς τὸ Χάτ-

τι Χουμαγιούν ὡς Ὁργανικοῦ Νόμου τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ Νεότουρκοι.

Ἐκθρονισθέντος τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη. Αἱ θορυβώδεις ἐπαγγελίαι τῶν Νεοτούρκων «ἰσότης, ἀδελφότης, ἐλευθερία» τάχιστα ἀπεδείχθησαν ἔπεα πτερόεντα. Φέρομεν μερικὰ παραδείγματα:

Α'. Τὸ 11 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος ὥρισεν

Ἄρθρ. 11. «Θρησκεία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους εἶναι ὁ Ἰσλαμισμός. Σὺν τῇ τηρήσει δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης, τὸ Κράτος προστατεύει τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν πάντων τῶν ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἀνεγνωρισμένων θρησκευμάτων καὶ τὴν ὡς μέχρι τοῦδε τῶν εἰς τὰς διαφόρους Κοινότητας χορηγηθέντων προνομίων, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ μὴ προσβάλλωνται ἡ δημοσία τάξις καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν θρησκευτικῶν προνομίων τῶν χριστιανῶν».

Μάτην οἱ μὴ Μουσουλμάνοι Βουλευταὶ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς προσγινομένης εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὕβρεως διὰ τοῦ ὅρου «ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ μὴ ἀντιβαίῃ εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη»· εἰς μάτην ὁ Οἶκουμ. Πατριάρχης διεμαρτυρήθη ὡς ἀρχηγὸς τῆς

Ὁρθοδόξου Ἀνατολ. Ἐκκλησίας διὰ τὴν δημοσίαν προσβολὴν κατὰ τῆς ιερότητος καὶ ἁγιότητος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Τὸ ἄρθρον παρέμεινε. Τὸ δὲ ὄργανον τῶν Νεοτούρκων «Τανὶν» προσθέτειν νέαν ὕβριν, ἔγραφεν ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ὑποθάλλει τὸν ἀλκοολισμόν, διότι οἱ Χριστιανοὶ τελοῦσι τὴν θείαν Εὐχαριστίαν δι' οἴνου.

Β'. Εἰς πάντα τὰ Χριστιανικὰ Κράτη οἱ Μουσουλμάνοι διαχειρίζονται διὰ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν των (Καδὴδων, Μολλάδων, Χοδζιάδων) τὴν βακουφικὴν περιουσίαν των, οὐδεμία δὲ Χριστιανικὴ Κυβέρνησις ἐσκέφθη νὰ ὑπαγάγῃ ταύτην ὑπὸ τὸν ἐλεγχόν της τοῦτο δὲ καθωρίσθη, ἀξιῶσει τῆς Ἡύλης, καὶ ἐν τῇ μετὰ τῆς Αὐстроουγγαρίας Συνθήκῃ τοῦ 1909 διὰ τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίαν. Ἐν τούτοις τὸ 111 ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος λίαν διφορούμενως διατυπούμενον, ἀποσκοπεῖ τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ κλήρου τῆς ἐποπτείας ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν προσόδων τῆς περιουσίας τῶν χριστιανικῶν κοινωφελῶν Καθιδρυμάτων καὶ τὴν ὑπαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὰς Τουρκικὰς Διοικητικὰς Ἀρχὰς παρὰ τὰς σαφεστάτας διατάξεις τῶν Βερατίων, τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, τοῦ Χάττι Χουμαγιούν καὶ τῶν Ἑθνικῶν Κανονισμῶν. Ἄρθρ. Γ' τοῦ περὶ Μικτοῦ Συμβουλίου τῶν Παλχείων Κεφαλαίου

τούτου «Τὸ εἰρημένον Συμβούλιον θέλει ἐπι-
τηρεῖ καὶ ἐποπτεύει τὴν καλὴν διεύθυνσιν τῶν
ἐθνικῶν σχολείων καὶ νοσοκομείων καὶ λοιπῶν
ἐθνικῶν κοινωφελῶν καθιδρυμάτων ὡς καὶ τὰ
τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῶν τε καὶ τῶν ἐν
Κων]πόλει ἱερῶν ἐκκλησιῶν». Ἀρθ. Ε' «Πρὸς
διεύθυνσιν τῶν Ἐθνικῶν Σχολείων καὶ λοιπῶν
κοινωφελῶν καθιδρυμάτων τὸ εἰρημένον Συμ-
βούλιον θέλει διορίζει Ἐπιτρόπους καὶ
Ἐφόρους.

Γ'. Ἀπηγορεύθη εἰς ἀπάσας τὰς ἐφημερί-
δας καὶ τοῦ ἐπισήμου ὀργάνου τῶν Πα)χείων
συμπεριλαμβανομένου, ἡ ἀναγραφὴ τῶν Ἑλ-
ληνικῶν ὀνομάτων τῶν Μητροπόλεων. Οὕτως
ἀντὶ π.χ. Μητρόπολις Κυζίκου, Νικομηδείας,
Νικαίας, ἔδει νὰ γράφηται Μητρόπολις Καπὺ-
δὰγ, Ἰσμίτ, Γκεμλέκ.

Δ'. Ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς ὁ προσωρι-
νὸς «Οἰκογενειακὸς Νόμος» (Χουκούκ ἀϊλὲ)
περὶ οὗ εἴπομεν ἤδη, δι' οὗ ὁ χριστιανικὸς γά-
μος καὶ τὰ συναφῇ αὐτῷ ὑπήγοντο ἀπεριφρά-
στως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Μουσουλμάνων
Ἱεροδικῶν· ἀπόπειρα δ' ἐγένετο ἀναγραφῆς
ἄρθρου λέγοντος ὅτι ὁ Πατριάρχης διορίζεται
ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Ε'. Ἐπεβλήθη εἰς τὰς σχολὰς ἡ χρῆσις τῆς
Τουρκικῆς γλώσσης εἰς ἅπαντα τὰ ἐπίσημα αὐ-
τῶν ἔγγραφα.

ΣΤ'. Εἰς δύο συνελεύσεις πολυπληθεῖς Τούρκων ἐπισήμων λογάδων καὶ ἐπιστημόνων ὧν ἡ μὲν συνεκροτήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, παρόντος καὶ τοῦ τότε Διαδόχου τοῦ θρόνου, ἡ δὲ δευτέρα μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, παρόντος καὶ λαβόντος τὸν λόγον τοῦ νέου Διαδόχου, ἐκακίσθη πικρῶς καὶ ἀπεδοκιμάσθη ἡ πολιτεία Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ ὅστις ἐκ γενναιοφροσύνης καὶ μεγαλοδορίας ἐδωρήσατο τῷ Ρωμαϊκῷ ἔθνει τὰ προνόμια. Καὶ ὁμῶς ἀπεδείξαμεν ὅτι ὁ Πορθητὴς οὐδὲν ἐδώρησεν, ἀλλ' ὡς πιστὸς Μουσουλμάνος συνεμορφώθη ἀπλῶς πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Κορανίου, τοῦ Προφήτου, τῶν Χαλιφῶν καὶ Σουλτάνων προκατόχων του, μὴ ἀψηφίσας τὰς φοβεράς ἀρὰς τούτων κατὰ τῶν παραβιαστῶν τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων(1). Ἐλησμόνουν

(1) Ἄρθρα σωβινιστικὰ κατὰ τοῦ Πορθητοῦ ἐγράφησαν τότε καὶ ἐν ταῖς Τουρκικαῖς ἐφημερίσι. Δέον ὁμῶς νὰ σημειωθῇ ὅτι διακεκριμένοι Τούρκοι λογογράφοι ὡς ὁ Ἀβδουρραχμάν Ἀδὴλ καὶ ὁ Ἀλὴ Κεμάλ ἀντεπεξῆλθον, ὁ πρῶτος ἐν τῇ «Βακὴτ» καὶ ὁ δεύτερος ἐν τῇ «Πεγιάμ» κατὰ τῶν μωρολογιῶν τούτων ἀποδείξαντες ὅτι ὁ Πορθητὴς οὔτε χάριν ἔκαμεν οὔτε λάθος ἀλλ' ἀπλούστατα συνεμορφώθη πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Κορανίου καὶ τὴν Πράξιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων. Παραλείπω τὰς ὀριμυτάτας κατὰ τῆς Μουσουλμανικῆς Πολιτείας

οἱ Ἐθνικισταὶ Τοῦρκοι πρὸς τούτοις καὶ τὴν ἑτέραν, τὴν καθαρῶς ὕλικὴν καὶ οἰκονομικὴν, ἀποψιν τοῦ ζητήματος. Ἄν ὁ Πορθητὴς ἐξωλόθρευεν, ἐξισλάμιζεν ἢ καθίστα ἀδύνατον τὴν ἐν τῷ Κράτει του παραμονὴν τῶν Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων, πῶς θὰ συνετηρεῖτο τὸ Κράτος του αὐτὸ, ἀφοῦ πάντες οἱ Μουσουλμάνοι ἦσαν ἀσύδοτοι καὶ ἀφορολόγητοι, καταναλωτικαὶ οὐχὶ δὲ καὶ παραγωγικαὶ μηχαναί; Ἡγνόουν, ὥς φαίνεται, οἱ Τοῦρκοι Ἐθνικισταὶ ὅτι διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Ὀμειάδαι Χαλίφαι (661-750) οἱ διαδεξάμενοι τοὺς τέσσαρας πρῶτους Χαλίφας (Ἄμπου Μπέκρ, Ὀμέρ Φαρούκ, Ὀσμάν, Ἀλῆ) μὲ ἔδραν τὴν Δαμασκὸν, δι' Ἐγκυκλίων πρὸς τοὺς Τοπάρχας των (ὧν τινες διεσώθησαν) διέτασσαν αὐτοὺς νὰ παρακωλύωσι καὶ ἀποτρέπωσι τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἀσπάζονται τὸν Ἰσλαμισμὸν.

Οἱ σκοποὶ τῶν Τούρκων Ἐθνικιστῶν.

Ἀλλὰ τότε ποῖοι οἱ σκοποὶ τῶν Νεοτούρκων; Ἀπλούςτατα, ἡ ἐξαφάνισις τῶν Χριστιανικῶν Ἐθνῶν. Καὶ διὰ νὰ μὴ ὑποτεθῇ ὅτι

φράσεις τοῦ ἱατροῦ Ἀπδουλλάχ Δζεβδὲτ ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῃ « Ἰδζτιχάτ Δζιχάτ βὲ κιτάλ ντίν » κατὰ τῶν μὴ Μουσουλμάνων διὰ τὰς ὁποίας καταδιώκεται ποινικῶς.

συκοφαντοῦν αὐτοὺς, παραθέτω τὸ πρό-
γραμμα αὐτῶν παραλαμβάνων αὐτὸ ἐκ τῆς ἐν-
δεκατόμου Ὀθωμανικῆς Ἱστορίας τοῦ δια-
πρεποῦς λογογράφου Δζεβδὲτ πασᾶ (ταρίχι
Ὀσμανί) ἐκδοθείσης κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βα-
σιλείας τοῦ Σουλτὰν Χαμίτ, ὅστις Δζεβδὲτ
πασᾶς, ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, διεξήγα-
γεν ἀμείλικτον ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Χριστια-
νικῶν Δικαίων κατὰ τὸ «προνομιακὸν ζήτημα»
τοῦ 1880-84.

«Τὸ γένος τῶν Ρωμαίων εἶναι ἀρχαιότατον
..... Ὑπὸ τὸ ὄνομα λοιπὸν Ροῦμ ἐννο-
οῦμεν τοὺς ὀρθοδόξους ἐκείνους, οἵτινες, ὁμι-
λοῦντες ἑλληνιστὶ, θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς κατα-
γομένους ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων..... Οὕτω
λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Σουλτὰν
Μεχμέτ Β' ὁ Πορθητῆς, κατακτῆσας τὴν Κων]
πολιν, διετήρησε καὶ ὑπεστήριξε τὸν Πατριαρ-
χικὸν θρόνον τῆς Κων]πόλεως, ἀνεγνώρισε τὴν
παρὰ τῶν Μητροπολιτῶν ἀποτελουμένην Ἱ.
Σύνοδον, χορηγήσας πλεῖστα προνόμια εἰς τὰς
ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια καὶ τὸν κληρὸν
καὶ τοὺς Χριστιανοὺς ἐν γένει. Επειδὴ δὲ
κατὰ ρητὴν διάταξιν καὶ ἀπαίτησιν αὐτῆς
ταύτης τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας
(Σερηάτ) δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Μουσουλ-
μάνους ἐν γένει νὰ ἐπευβαίνωσι εἰς τὰς
ὑποθέσεις τῆς θρησκείας καὶ λατρείας τῶν

Χριστιανῶν, τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Μουσουλμάνων ὑπαχθέντων καὶ διατελούντων Ἐχλῆ Ζιμμέτ (ὑποτελῶν εἰς τὴν πληρωμὴν κεφαλικοῦ φόρου) οὐδὲ βία συγχωρεῖται ἐναντίον αὐτῶν, οἱ Ρωμαῖοι ἀπήλαυον ἀνέκαθεν πλήρη θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, εἶχον τὴν κεφαλὴν των ἀσφαλῆ καὶ ἡδυνήθησαν ὥς ἐκ τούτου νὰ διαφυλάξωσι τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά των.

«Επειδὴ οἱ Ρωμαῖοι, λόγῳ θρησκείας καὶ γλώσσης καὶ ἡθῶν καὶ ἔθιμων καὶ ἱστορικῶν παραδόσεων ἐχωρίζοντο ἀπὸ τῶν κατακτητῶν, ἐδημιούργησαν ἐν ταῖς χώραις τῆς Ὀθωμ. Αυτοκρατορίας ἴδιον κόσμον καὶ ἴσταντο μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων ὡς ὅλωςδιόλου ξένοι καὶ οἷονεὶ φιλοξενούμενοι (μουσαφήρ), εἰς ὅσα δὲ μέρη ἦσαν οὗτοι παλυπληθέστεροι τῶν Μουσουλμάνων ἐθεώρουν τούτους ὡς ὅλως διόλου ξένους πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τρόπον τινὰ ἐπιδρομεῖς. Ἐνῶ δὲ καθῆκον ἀπαραίτητον πάσης Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως ἦτο νὰ διδάξη ΚΑΙ ΕΠΙΒΑΛΗ εἰς τοὺς ἰδίους ὑπηκόους τὴν Ὀθωμανικὴν γλῶσσαν καὶ ἐξεικιώσῃ αὐτοὺς πρὸς τὰ ὀθωμανικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα ΚΑΙ ΥΠΑΓΑΓῆ ΕΝ ΤΕΛΕΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΣ ΑΥΤΟΥΣ ΥΠΟ ΤΟ ΗΘΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΥΓΙΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΔΙ-

ΔΑΓΜΑΤΩΝ καὶ καταστίθῃ οὕτω τοὺς μεταξὺ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων δεσμοὺς οτενοὺς καὶ ἀδιαρρήκτους, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι, ὅπως καὶ ἂν ἔχωσι τὰ πράγματα, οἱ πρόγονοι ἡμῶν παρημέλησαν ταῦτα πάντα διαπράξοντες μέγιστον σφάλμα καὶ ἐπιδείξαντες ἀσύγγνωστον ἀκηδῖαν».

Ἴδου τὸ ἀπὸ τινων δεκαετηρίδων πρόγραμμα τῶν Νεοτούρκων. Ἴδου ἡ κλεῖς τοῦ ἀμειλίχτου πολέμου κατὰ τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων. ΠΑΝΤΟΥΡΚΙΣΜΟΣ καὶ ΠΑΝΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ. Οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἀσπασθῶσι τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν, τὰ Τουρκικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ νὰ ὑπαχθῶσι καὶ πνευματικῶς ὑπὸ τὸ ἠθικὸν Κράτος τῶν ὑγιῶν μουσουλμανικῶν (οὐχὶ Τουρκικῶν) ἀρχῶν καὶ διδασμάτων. Τίποτε περισσότερον τίποτε ὀλιγώτερον. Ἄλλ' ὅταν ὁ Χριστιανὸς ἀποβάλλῃ τὰ Χριστιανικὰ ἦθη καὶ ἔθιμά του καὶ ὑπαχθῇ πνευματικῶς ὑπὸ τὸ ἠθικὸν Κράτος τῶν ὑγιῶν ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ἀρχῶν καὶ διδασμάτων, ὑπὸ τὸν Ἱερὸν Νόμον δηλαδὴ, παύει πλέον ἀπὸ τοῦ νὰ διατελῇ χριστιανὸς καὶ γίνεται τέλειος μουσουλμάνος. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ τοιαῦτα σχέδια τοῦ Παντουρκισμοῦ καὶ Πανισλαμισμοῦ τὸ μόνον ἐμπόδιον

εἶναι τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, ἡ Ἐκκλησία, ἥτις τυγχάνει ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς ὁ συνέχων τοὺς Χριστιανοὺς ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς καὶ ἐθνικαῖς καὶ ἱστορικαῖς αὐτῶν παραδόσεσι, διὰ τοῦτο ἐν τῷ προγράμματι τοῦ Πανισλαμικοῦ ἐξέχουσιν θέσιν κατέχει ὁ ἀμείλικτος πόλεμος κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων. Παραβληθῆτω πρὸς τὸ ἄνωτέρω πρόγραμμα ἡ σημερινὴ πολιτεία τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, αἱ κωμικαὶ θεωρίαι ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰσὶν ἐξελληνισθέντες καὶ ἐκχριστιανισθέντες Τούρκοι, ἡ φάρσα τῆς ιδρύσεως Τουρκορθοδόξου Πατριαρχείου, αἱ προκηρύξεις τοῦ ἀναγορευθέντος εἰς δῆθεν Πατριάρχην Παπα-Εὐθύμη, τρομοκρατουμένου θύματος μᾶλλον παρὰ προσδότου, αἱ αὐθόρμητοι!!! διαμαρτυρίας, τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν κατὰ τῶν καταγγελλομένων θηριωδιῶν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὅλοι αὐτοὶ οἱ γελοῖοι ἐξωφρενισμοὶ ἀνθρώπων, ἐπιζητούντων νὰ σωθῶσι διὰ τῶν ναυαγοσωστικῶν τούτων σανίδων, καὶ θὰ ἐξαχθῇ ἀάσφαλῶς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πραγματοποίησις τοῦ αὐτοῦ προγράμματος τοῦ Παντουρκισμοῦ καὶ Πανισλαμικοῦ ἐπιδιώκεται ὑπὸ τῶν ἐθνικιστῶν καὶ ὅτι, καθὰ διεκήρυξεν ἐσχάτως ὁ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐπανακάμψας Ἀμερικανὸς Δόκτωρ Γουὼρντ, ἐδόκει-

μένον σχέδιον τῶν Τούρκων ἐθνικιστῶν εἶναι ἡ ἐξόντωσις τῶν Χριστιανικῶν ἐθνοτήτων καί, ἂν ὁὖν τεθῇ ὁραγμὸς, ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐξαφανισθῶσιν οὗτοι.

Ὁ Παντουρκισμὸς καὶ

Πανισλαμισμὸς Χίμαιρα(1)

Ὁ Παντουρκισμὸς ὅμως καὶ Πανισλαμισμὸς ἀπέβη τὴν σήμερον ἀπλῇ καὶ καθαρᾷ οὐτοπία καὶ χίμαιρα. Αἱ ἐθνικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ συνειδήσεις δὲν στραγγαλίζονται οὔτε σφαγιάζονται. Τὸ ἐδοκίμασαν οἱ Γερμανοὶ ἀπέναντι τῶν Πολωνῶν, ὧν τὸ παράδειγμα ἐπικαλοῦνται οἱ Νεότουρκοι, οἱ ὁμόφυλοί των Οὐγγροι κατὰ τῶν μὴ Μαγυαρικῶν ἐθνοτήτων

(1) Ἴδου πῶς ἐκθέτει τὴν κατάστασιν ταύτην ὁ κ. M. Paillarès ἐν τῷ προσφάτῳ συγγράμματί του *Le Kemalisme devant les alliés*, 1922.

« Cette pensée n'a pas varié depuis 1908: elle vise à chasser tous les chrétiens des positions qu'ils occupent dans le proche orient et à créer un Etat purement turc qui prendra la tête d'un Empire touranien, base et support d'une vaste confédération panislamique ». Καὶ παραθέτει ἀπόσπασμα τοῦ αὐλικοῦ ὀργάνου « Ἀλεμῶν » χαρακτηρίζοντος τὴν κατάστασιν ταύτην ὡς φαγέδαιναν ὀλεθριωτέραν πάσης ἐπιδημίας.

τοῦ Κράτους των, οἱ Αὐστριακοὶ ἀπέναντι των Σλαύων καὶ βλέπομεν σήμερον τὰ ἀποτελέσματα. Ἡ πολιτεία αὕτη τῶν Νεοτούρκων περιώρισε τὰ Εὐρωπαϊκὰ σύνορα τοῦ κράτους των, καθὼς ἐπὶ τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, εἰς τὰ χερσαῖα τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ κύριοι ἐντὸς αὐτῆς. Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος δὲν συγκινεῖται πλέον ἀπὸ τὰ ἐκ τοῦ δημοσίου Εὐρωπαϊκοῦ Δικαίου ἐπιχειρήματα τῶν θεοκρατικῶν Νεοτούρκων. Τῷ 1884 ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις διὰ τοῦ λόρδου *Stratford* ἐδήλου δορυμέως τῷ Μ. Βεζύρη Ριφαὰτ πασᾶ ὅτι ἂν ἡ Τουρκία ἤθελε νὰ παραμείνῃ ἐν Εὐρώπῃ ἔδει νὰ καταργήσῃ θεοκρατικὰς τινὰς Διατάξεις. «Ἡ θρησκεία — ἀπήντησεν ὁ Ριφαὰτ — εἶναι ἡ βάσις τῶν νόμων μας, ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς Κυβερνήσεώς μας. Οὔτε ἡμεῖς, οὔτε αὐτὸς ὁ Σουλτάνος δυνάμεθα νὰ παρεκκλίνομεν. Μὴ μᾶς ζητεῖτε κατάργησιν ἀξιωμάτων τοῦ Δικαίου μας (τοῦ Ἰσλαμικοῦ) διότι πλήττετε ριζικῶς τὴν ἐξουσίαν μας». Τὰ αὐτὰ ἀπήντησε πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις καὶ κατὰ τὸ 1854. Οὔτε παραπλανᾶται πλέον καὶ φενακίζεται ἀπὸ τὰς συνήθεις διαψεύσεις, οὔτε εἶναι πλέον διατεθειμένος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Χριστιανικὰς ἐθνότητας τῆς Τουρκίας εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Παντουρκι-

σμοῦ καὶ τοῦ Πανισλαμισμού. Ἀπόδειξις τρα-
νωτάτη τούτου τὰ ἄρθρα 147, 148 καὶ 149
τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἅτινα παραθέτο-
μεν.

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν

Ἄρθρο. 147. «Οἱ εἰς μειονότητας ἐθνικὰς
θρησκείας ἢ γλώσσης ἀνήκοντες Ὀθωμα-
νοὶ ὑπήκοοι θὰ ἀπολαμβάνωσι τῶν αὐτῶν
ἐγγυήσεων κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' οὐσίαν οἷ-
ων καὶ οἱ ἄλλοι Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι. ΘΑ
ΔΙΚΑΙΟΥΝΤΑΙ ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ ΙΝΑ ΕΓΚΑ-
ΤΑΣΤΗΣΩΣΙΝ ΙΔΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ, νὰ διοι-
κῶσι καὶ ἐλέγχωσι δι' ἰδίᾳς αὐτῶν δαπάνης
ἀνεξαρτήτως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμίξεως
τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, πάντα τὰ φιλαν-
θρωπικὰ, κοινοτικὰ, ἢ θρησκευτικὰ καθι-
δρύματα, ὅλα τὰ πρωτοβάθμια καὶ δευτε-
ροβάθμια καὶ ἀνωτάτης μορφώσεως ὀχο-
λεῖα καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ κα-
ταστήματα σὺν τῷ δικαιώματι τῆς χρη-
σιμοποιήσεως τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης
καὶ τῆς ἐνασκήσεως τῆς ἰδίας αὐτῶν θρη-
σκείας».

Ἄρθρο. 148. «Εἰς τὰς πόλεις ἢ τὰ μέρη
ὅπου ὑφίσταται σημαντικὴ ἀναλογία Ὀθω-
μανῶν ὑπηκόων ἀνηκόντων εἰς τὰς ἐθνι-
κὰς μειονότητας, αὗται θὰ δικαιούνται ἵνα

ἐξασφαλίσειν ἀνάλογον μέρος ἐν τῇ ἀπολαυτῇ καὶ χρησιμοποιοῦν τῶν ποσῶν τὰ ὅποια θὰ κατελέγοντο μεταξύ τῶν δημοσίων χρημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, τῶν δημοσικῶν ἢ ἄλλων προϋπολογισμῶν, ἐπὶ τῷ σχολῷ ἐκπαιδεύσεως ἢ φιλανθρωπίας. Τὰ ἐν λόγῳ χρηματικά ποσὰ θὰ ἐγχειρίζονται εἰς τοὺς ἐπιδήμιους ἀντιπροσώπους τῶν ἐνδιαφερομένων Κοινοτήτων.

Ἄρθρ. 149. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ σεβασθῇ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ σχολικὴν αὐτονομίαν πάσης ἐθνικῆς μειονότητος ἐν Τουρκίᾳ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ὑπὸ ἐπιφύλαξιν τῶν ἐναντίων πρὸς τὴν παροῦσαν Συνθήκην Διατάξεων ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπικυρώνει καὶ θὰ ὑποστηρίξῃ ἐν τῷ μέλλοντι ΕΝ ΠΑΣΗ ΤΗ ΕΥΡΥΤΗΤΙ τῆς θρησκευτικῆς, σχολικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως προνόμια καὶ τὰς ἀτελείας τὰς ὁποίας οἱ Σουλτάνοι παρεχώρησαν εἰς τὰ μὴ Μουσουλμανικὰς φύλας δινάμει ἐιδικῶν Διαταγμάτων, Φιρμανίων κτλ.

Τοιαῦται αἱ Διατάξεις τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν αἱ περιφρουροῦσαι καὶ περιθριγκοῦσαι τὰ Χριστιανικὰ Δίκαια, τὰ ὅποια, συνωδὰ ταῖς ῥηταῖς διατάξεσι τοῦ Κορανίου καὶ τοῦ Ἰσ-

ροῦ Νόμου, ἀείποτε ἀνεγνωρίσθησαν τοῖς μὴ Μουσουλμάνοις ἐν πάσῃ Μουσουλμανικῇ Πολιτεία καὶ κατωχυρώθησαν διὰ φοβερῶν ἀρῶν ὑπὸ τοῦ Προφήτου, προσενεχθέντος πάντοτε εὐγενῶς καὶ φιλανθρώπως πρὸς τοὺς Χριστιανούς, τῶν Χαλιφῶν καὶ τῶν Σουλτάνων κατὰ παντὸς παραβάτου. Θὰ ἦτο δὲ ἐσχάτη ἀφέλεια νὰ βαυκαλίζωνται οἱ Σωβινισταὶ Τούρκοι ὑπὸ τῆς φρεναπάτης ὅτι, ἐπειδὴ, χάρις εἰς ἐγωῖστικὰς βλέψεις καὶ ὀπισθοβουλίας, ἐπετεύχθη ἡ ἀναθεώρησις τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν σχετικῶς πρὸς τὰ Ἑλληνοτουρκικὰ ὅρια ἐν Θράκῃ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, θὰ περιέλθωσιν εἰς ἀχρησίαν ἢ καὶ θὰ καταργηθῶσιν αἱ Διατάξεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὀντότητος καὶ αὐθυπαρξίας τῶν Χριστιανικῶν ἐθνοτήτων καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῶσιν αὗται ἔρμαια τοῦ Παντουρκισμοῦ καὶ Πανισλαμισμοῦ Αἱ οὐτοπίαὶ αὗται παρῆλθον ἀνεπιστρεπτί, αἱ δὲ τελευταῖαι ἐν τῇ Ἀγγλικῇ Βουλῇ δηλώσεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κούρζων ὡς καὶ τοῦ Πουαγκαρὲ ἐν τῇ Γαλλικῇ Βουλῇ εἰσὶ λίαν διδακτικαὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Μόνον δὲ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς αὐστηρεῆς τηρήσεως τοῦ Διατάξεων τούτων εἶναι δυνατὴ εἰς τὸ μέλλον ἡ εἰρηνικὴ συμβίωσις Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν ἐν Τουρκίᾳ. Ἄλ-

λως τε, αἱ Διατάξεις αὗται τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν οὐδὲν τὸ κοινὸν δημιουργοῦσιν, ἀλλ' ἀπλῶς προστατεύουσι τὸ ἐν πάσῃ Μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ Χριστιανικὸν καθεστῶς, ὅπερ πλὴν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου καὶ αἱ ἐκ τῶν Διεθνῶν Συνθηκῶν ὑποχρεώσεις τῆς Τουρκίας προστατεύουσι καὶ περιφρουροῦσι. Καθότι

Α'. Διὰ τῶν Διατάξεων τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἀναγνωρίζεται εἰς τὰς Χριστιανικὰς ἐθνότητας α' τὸ δικαίωμα ὅπερ ἀνέκαθεν εἶχον καὶ ἐπεδίωξαν νὰ ἔχωσι καὶ συντηρῶσιν ἴδια σχολεῖα, (Βλέπε καὶ σχετικὴν πρὸς τὰς Δυνάμεις ἐγκυκλίον Φουὰτ πασᾶ), ἐνῷ ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀποσιέλωμεν τὰ τέκνα μας εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Μουσουλμανικῆς Πολιτείας συντηρούμενα σχολεῖα, καθαρῶς Τουρκικὰ καὶ Μουσουλμανικὰ, ἵνα αὐτόθι σπουδάζωσι μετὰ τῶν λοιπῶν Μουσουλμανοπαίδων ἀφ' ἐνὸς τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν Ἰσλαμισμόν, ἀνατρεφόμενα καὶ ζυμούμενα μὲ ξένα ὅλως καὶ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ἥθη καὶ ἔθιμα ἅμῃσον σχέσιν καὶ συνάφειαν ἔχοντα μὲ τὴν Μουσουλμανικὴν θρησκείαν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ τοιούτου μέσου ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ ἐξασκῇται κατὰ ποικίλους τρό-

πους ὁ θρησκευτικὸς προσηλυτισμὸς καὶ θὰ ἐπιζητεῖται ὁ ἐξισλαμισμὸς, ἂν μάλιστα ἀφελθῇ εἰς τοὺς Τούρκους ἡ ἐλευθερία νὰ παραπλανῶσιν ἐννεαετῇ παιδία δηλώσαντα, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι περὶ τίνος πρόκειται, ὅτι ἀσπάζονται τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ ἀρπάζοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν γονέων τῶν νὰ τὰ παραδίδωσι πρὸς Ἰσλαμικὴν ἀνατροφὴν εἰς Μουσουλμάνους (Βλέπε Φετβὰν Μπεχδζέτ' Απτουλ-λάχ καὶ σχετικὸν τακρίριον Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ'. 30 Δεκεμβρίου 1908), εὐνόητον ὁποίας καταστρεπτικὰς καὶ αὐτόχρημα ἐξοντωτικὰς συνεπείας δύναται νὰ ἔχῃ διὰ τὰς Χριστιανικὰς καὶ ἐν γένει τὰς μὴ Μουσουλμανικὰς Κοινότητας ἡ παγὶς αὕτη ἰδίᾳ τοῦ παιδομαζώματος.

β'. Ἐπίσης αἱ Χριστιανικαὶ Κοινότητες πλήν τῶν ἐκπαιδευτικῶν, διατηροῦσιν ἰδίᾳ δαπάνη παντὸς εἴδους φιλανθρωπικὰ, θρησκευτικὰ καὶ κοινοτικὰ καθιδρύματα (Ἐκκλησίας, Νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα κτλπ. περὶ ὧν προνοεῖ ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν. Διότι, αἰρομένων τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων καὶ ἐφαρμοζομένου τοῦ 141 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία τούτων τάχιστα θὰ ἐδημεύετο καὶ πάντα ταῦτα τὰ ἰδρύματα θὰ ἔπαυον λειτουργοῦντα

ἐλλείψει πόρων. Οὕτω δὲ θὰ ἐξέλαιπε διὰ τοὺς Χριστιανοὺς πᾶσα δημοσία ἔκφανσις καὶ ἐκδήλωσις ἰδιαιτέρου θρησκευτικοῦ, κοινοτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ βίου καὶ θὰ ἐστραγγαλίζοντο οὗτοι καὶ θὰ ἀπεπνίγοντο ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς Μουσουλμανικῆς Παλιτείας, θὰ ἦσαν δὲ καταδεδικασμένοι πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ καταβάλωσι τὸν φόρον παιδείας (μεαρίφ) ἢ πρόσθετα τέλη π. χ. εἰς τὰς ἀτμοπλοῖκας ἐταιρείας Βοσπόρου, Νήσων, Κερατίου Κόλπου τὴν ἡμέραν τοῦ Βαϊραμίου χάριν μόνον τῶν μουσουλμανικῶ ἀναγκῶν.

Β'. Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐξασφαλίζει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ δικαίωμα ἐπὶ πλέον
INA ΕἴΚΑΤΑΣΤΗΣΩΣΙΝ ΙΔΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ, νὰ κανονίζωσι δηλονότι κατὰ τὴν χριστιανικὴν νομοθεσίαν τὰ ζητήματα τῶν «προσωπικῶν θεσμῶν (*statute personnel*) ἥτοι ἀναφορικῶς πρὸς ὑποθέσεις μνηστείας, γάμου, διαζυγίου, προικὸς, διατροφῆς, κηδεμονίας, νομιμοποιήσεως καὶ υἱοθεσίας ἀνιλικῶν, κληρονομίας, Διαθηκῶν, κληροδοτημάτων, ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν κτλ. ἅπερ Δίκαια κέκτινται εἰς ἀπάσας τὰς Χριστιανικὰς χώρας οἱ Μουσουλμάνοι καὶ ἅπερ ἀνεγνώρισεν αὐτοῖς καὶ ἐσχάτως ἡ Ἀγγλία ἐν τῷ Ὁργανικῷ Χάρτῃ τῆς Παλαιστίνης; «νὰ δικάζωνται, δηλονότι,

οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Εὐαγγελίου συμφώνως μὲ αὐ-
τὸ» κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ Κορανίου
τῆς πρωτίστης καὶ ἀρχικῆς ταύτης πηγῆς τῆς
Ἰσλαμικῆς νομοθεσίας (ἄσλ οὐλ ἄσλ). Διότι,
α'. ἂν καταργηθῶσι τὰ Δίκαια ταῦτα τῶν Χρι-
στιανῶν καὶ ὑπαχθῶσιν αἱ τοιούτου εἵδους
διαφοραὶ εἰς τὰ ὀθωμανικὰ δικαστήρια καὶ ἱε-
ροδικεῖα (βλέπε τὸν κατὰ τὸ 1917 ψηφισθέν-
τα περὶ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου νόμον), ἐπει-
δὴ κατὰ τὴν Μουσουλμανικὴν θρησκείαν ἐν
τῇ ὁποίᾳ συμπεριλαμβάνεται κατὰ τὸ Ἰσλάμ
καὶ ἡ νομοθεσία, (καθὼς καὶ ἐν τῇ Πα-
λαιᾷ Διαθήκῃ) ὁ γάμος δὲν ἀποτελεῖ κατὰ
τὴν περ' ἡμῖν ἔννοιαν τοῦ γάμου «ἄνδρος καὶ
γυναικὸς συνάφειαν καὶ συγκλήρωσιν τοῦ βίου
παντός, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοι-
νωνίαν» θρησκευτικὸν καὶ ἠθικὸν δηλ. διαρκῆ
δεσμὸν καὶ συνάφειαν ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς
γυναικὸς, ἐξ οὗ δεσμοῦ γεννῶνται μόνον νόμι-
μα τέκνα, ἀλλ' ἀποτελεῖ (βλέπε *Dr. Perron*)
εἶδος τι μετακλητῆς ἀγοροπωλησίας, καθ' ἣν
τὸ ἀγοραζόμενον πρᾶγμα (*res*) ἐκπροσωπεῖ ἡ
γυνή, ἐπιτρεπομένης συνάμα καὶ τῆς πολυγα-
μίας, θεωρεῖται δὲ ἡ γυνή ὡς ὃν ὑποδεέστερον
(ἡμησὺς ἄνθρωπος), ὁ οἰκογενειακὸς Χριστιανι-
κὸς βίος ἄρδην θὰ ἀνιτρέπετο, καὶ δὲν θὰ δύ-
ναιτο νὰ ὑπάρξῃ πλέον οἰκογένεια κατὰ
τὴν Χριστιανικὴν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως.

β'. Ἡ Μουσουλμανικὴ νομοθεσία, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν σύζυγον ἐν πάσῃ στιγμῇ καὶ κατ' ἀρέσκειαν νὰ διαλύῃ τὸν γάμον ἀποπέμπων τὴν γυναῖκα, δὲν ἀναγνωρίζει προῖκα, διότι ἡ συμπεφωνημένη ἐκ τῶν προτέρων ἀποζημίωσις (μὴχρ) ἐν περιπτώσει διαλύσεως τοῦ γάμου καὶ ἀποπομπῆς τῆς συζύγου οὐδαμῶς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν προῖκα. Ἐπομένως, ἐὰν αἱ οἰκογενεακαὶ σχέσεις τῶν Χριστιανῶν ἐκαγονίζοντο συνφθὰ τῷ Μουσουλμανικῷ Δικαίῳ καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν Χριστιανικὴν νομοθεσίαν ἐφαρμοζομένην ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν, ἡ προῖξ θὰ κατηργεῖτο καὶ ἡ Χριστιανικὴ οἰκογένεια θὰ ὑφίστατο ἐν ἔτι καίριον τραῦμα.

γ'. Ὁ Μουσουλμανικὸς νόμος δὲν ἀναγνωρίζει πρὸς τούτοις Διαθήκας μετ' ἐγκαταστάσεως κληρονόμου, οὔτε δικαιούται ὁ Μουσουλμάνος νὰ διαθέσῃ πλέον τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς περιουσίας του, πρὸς δὲ τούτοις δὲν ἀναγνωρίζει νομικὰ πρόσωπα. Τὸ ζήτημα τῶν Διαθηκῶν ἔχει καὶ ἄλλως μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὺς, καθόσον πλὴν τοῦ ὅτι διὰ τῶν Διαθηκῶν διατίθενται ἐκάστοτε σπουδαῖα ποσὰ πρὸς συντήρησιν ἐκκλησιῶν, σχολείων καὶ λοιπῶν φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν διέπει τὸ Μουσουλμανικὸν θρη-

σκευτικὸν Δίκαιον, βασιζόμενον ἐπὶ τῶν Διατάξεων τοῦ Κορανίου, ἀναλλοιώτων ὥς ἐξ Ἀποκαλύψεως ἐκ τοῦ αἰωνίου, ἀδημιουργήτου καὶ ἀνθυποστάτου λόγου τοῦ Θεοῦ τοῦ συνυπάρχοντος τῷ Θεῷ προερχομένων, κατὰ δὲ τὸ Δίκαιον τοῦτο ὡς βάσις τῆς κληρονομίας τίθεται ἡ ἐξ ἀρρενογονίας συγγένεια (άσαμπάτ) ὅσον ἀπομεμακρυσμένη κατὰ βαθμὸν καὶ ἂν εὐρίσκεται αὕτη ἀπὸ τοῦ κληρονομουμένου, ἐνῷ οἱ ἐκ θηλυγονίας συγγενεῖς (Ζέβκ οὐλ έρχάμ), ἔρχονται ἐν τρίτῃ μοίρᾳ, λαμβάνουσι πολλῷ ἥττονα μοῖραν καὶ δὲν δύνανται νὰ κληρονομήσωσι μόνοι ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἑστω καὶ ἀπωτάτου ἐξ ἀρρενογονίας συγγενοῦς. Ἐνδιαφέρει λοιπὸν τὰ μέγιστα εἰς τὸν Χριστιανὸν νὰ συντάξῃ Διαθήκην καὶ νὰ γινώσκῃ ὅτι οὐδεὶς Μουσουλμάνος δικαστῆς θὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ τῆς κληρονομίας του, καὶ ἐν περιπτώσει δὲ διενέξεως πηγαζούσης ἐκ τῆς Διαθήκης του τὰ Μητροπολιτικὰ Δικαστήρια καὶ τὰ Πατριαρχεῖα θὰ δικάσωσι καὶ θὰ λύσωσιν αὐτάς.

Γ'. Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἀναγνωρίζει τὰ κοινοτικά ἰδρύματα, συνεπῶς δὲ καὶ τὰς Κοινότητας, τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν εἰς πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ἐν πάσῃ Μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ ἀναγνωρισθέντα ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Προφήτου Μωάμεθ Δίκαια τῶν Χριστιανικῶν ἐθνῶν, δι' ὧν περιε-

φρουρήθη ἡ χριστιανικὴ ὄντοτης καὶ αὐθυπαρξία καὶ οἱ δεσμοὶ οἱ συνδέοντες τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν κλῆρον μετὰ τῶν Χριστιανῶν, τοὺς ποιμένας μετὰ τοῦ ποιμνίου.

Τὸ ὀλεθριώτερον ὅμως καὶ καταστρεπτικώτερον διὰ τὰ Χριστιανικὰ Δίκαια ἄρθρον τοῦ Τουρκικοῦ Συντάγματος εἶναι τὸ 111ον. Ἰδοὺ αὐτό: «Ἐν ἐκάστῳ Καζᾶ (ἔδρα ὑποδιοικήσεως) θὰ ὑπάρχῃ ἀνὰ ἓν κοινοτικὸν Συμβούλιον ἐκάστης ἐθνότητος τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιβλέπωσι ἰον εἰς τὸ νὰ δαπανῶνται αἱ πρόσοδοι τῶν ἐστεγασμένων καὶ τῶν βακουφικῶν χρημάτων πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὧν προωρίσθησαν συνφδὰ τοῖς ὅροις τοῦ ἀφιερωτηρίου καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθίμων καὶ εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶνται τὰ κληροδοτήματα τὰ διατιθέμενα δυνάμει Διαθηκῶν διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς. 2ον Εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ὀρφανικῶν περιουσιῶν συνφδὰ τῷ περὶ ὀρφανικῶν περιουσιῶν Κανονισμῷ. Τὰ Συμβούλια ταῦτα, συμφώνως τοῖς συνταχθησομένοις Κανονισμοῖς, θὰ σύγκεινται ἐκ μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν τὰ Συμβούλια ταῦτα θὰ ἀποτείνωνται πρὸς τὰς ἐπιτοπίους Ἀρχὰς καὶ τὰ γενικὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια».

Διὰ νὰ κατανοηθῇ καλῶς ἡ καταχθονιότης τοῦ ἁρθρου τούτου δεόν νὰ ληφθῇ ὑπ'

ᾧφει ὅτι κατὰ τὰς διατάξεις τῶν Βερατίων καὶ τῶν Ἑθνικῶν Κανονισμῶν ἢ ἐποπτεία ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν προσόδων ἐκκλησιῶν, σχολῶν καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν καθιδρυμάτων ἀνήκει εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Μητροπολίτας παρ' ὧν διορίζονται καὶ προεδρεύονται (ἀμέσως ἢ ἐμμέσως) οἱ ἐκλεγόμενοι Ἐπίτροποι, Ἐφοροὶ καὶ διαχειρισταί, πρὸς οὓς ἀναφέρονται καὶ λογοδοτοῦσι, καὶ παρ' ὧν ἐποπτεύονται. Τί ἀποσκοπεῖ λοιπὸν τὸ ἄρθρον 111; νὰ ἀποκλείσῃ τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Μητροπολίτας ἀπὸ πάσης συμμετοχῆς καὶ νὰ παραδώσῃ πάσας τὰς περιουσίας ἐκκλησιαστικὰς, κοινοτικὰς, φιλανθρωπικὰς εἰς τὴν διαχείρισιν ἑνὸς Συμβουλίου, ξένου παντάπασι πρὸς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχάς, Συμβουλίου ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ λαοῦ (ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύομενον ἀπαρτιζόμενον ἐκ Κυβερνητικῶν ὀργάνων), ἅπερ Συμβούλια θὰ ὦσιν ἐξαρτήματα Κυβερνητικὰ, εἰς τὰς ἐπιτοπίους Ἀρχάς καὶ τὰ Γ. Νομαρχιακὰ Συμβούλια ἀναφερόμενα. Ἀποσκοπεῖται λοιπὸν ἀπλῶς καὶ καθαρῶς ἢ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ΔΗΜΕΥΣΙΣ πάσης ἐκκλησιαστικῆς, κοινοτικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς περιουσίας καὶ ἐν ταύτῳ ἡ διάσπασις παντὸς δεσμοῦ μεταξὺ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ μεταξὺ τῶν ποιμένων καὶ τοῦ ποιμνίου. Ὅποίας δὲ κραυγὰς θὰ ἔβαλλε καὶ

ὅφ' ὁποίας δεδικαιολογημένης ἀγανακτήσεως
θὰ κατελαμβάνετο ὁ Μουσουλμανικὸς κόσμος,
ἂν Χριστιανικὴ τις Κυβέρνησις περὶ τῶν βα-
κουφικῶν μουσουλμανικῶν περιουσιῶν προ-
κειμένου ἐθέσπιζε τοιοῦτον νόμον!

Εἶχε δὲ μέγα δίκαιον ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ
Γ' ὅστις ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀναρρήσεως εἰς
τὴν Ἀρχὴν τῶν Νεοτούρκων ἀνεφώνησε:
«Τώρα ἀρχίζει ὁ μέγας περὶ ὑπάρξεως
ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας». Προφητικοὶ λόγοι.

Ἀσύστατοι ἐνστάσεις.

Αἱ ἐνστάσεις λοιπὸν τῶν σωβινιστῶν Τούρ-
κων καὶ τῶν ὑπερμάχων τῶν ὅτι δῆθεν ἡ θέσις
τῶν Χριστιανῶν ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς χώ-
ραις βασιζέται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ «κράτος ἐν
κράτει», ὅτι ἀποτελεῖ ἀνώμαλίαν, ὅτι εἶναι
ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ φυσικοῦ καὶ
φιλοσοφικοῦ καὶ δημοσίου Εὐρωπαϊκοῦ Δι-
καίου καὶ τὰ τοιαῦτα δικανικὰ σοφίσματα, εἰσὶν
ἐπιστημονικῶς καὶ νομικῶς καὶ ἀπὸ πάσης
ἄλλης ἀπόψεως ἐπιχειρήματα σφαλερὰ καὶ
ἀναλήθη. Ἡ μόνη καθαρὰ ἀλήθεια εἶναι ὅτι
ὁ Προφήτης Μωάμεθ, αὐτὸς ὁ ἀγράμματος (οὐ
οὐμὶ οὐ ἀλὲμ) καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦ δια-
κανονισμοῦ τῶν νομικῶν σχέσεων τοῦ Ἰσλαμι-
σμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἀνεδείχθη μεγαλο-

φυῆς ἀναμορφωτῆς, νομικώτερος καὶ σοφώτερος πολλῶν ἄλλων νομομαθῶν καὶ νομοδιδασκάλων. Ὁ Προφήτης ὅλον τὸ ἔργον του περιέλαβεν ἐν τῇ θρησκείᾳ. Τί ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ὀρίσῃ περὶ τῶν σχέσεων Ἰσλαμισμού καὶ Χριστιανισμού; Ὅτι οὗτοι ἐν τῇ Μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ ἔδει νὰ διέπωνται ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τοῦ Ἰσλάμ; Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς ἐξισλαμισμόν τῶν Χριστιανῶν, ἐνῶ ἐκεῖνος σκοπὸν τῆς ὑπαγωγῆς τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰσλάμ ἔθετο οὐχὶ τὸν ἐξισλαμισμόν ἀλλὰ τὴν ὑποτελείαν, ὅπως ἀκριβῶς ἔπραξαν οἱ Ἀγγλοὶ ἐν Ἰνδίαις καὶ Κύπρῳ, οἱ Γάλλοι ἐν Ἀλγερίᾳ, οἱ Ὀλλανδοὶ ἐν Ἰάβρᾳ, οἱ Ἀμερικανοὶ ἐν ταῖς Φιλιππίναις, οἱ Ρῶσοι ἐν Τουρκεστάν καὶ Κριμαίᾳ, οἱ Αὐστριακοὶ ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἑρζεγοβίνη, οἱ Ἕλληνες καὶ Σέρβοι ἐν Κρήτῃ, Μακεδονίᾳ, Θράκῃ καὶ Παλαιᾷ Σερβίᾳ, οὐδαμῶς ἐπιδιώξαντες τὸν ἐκχριστιανισμόν τῶν Μουσουλμάνων, ἀλλ' ἐπαφίσαντες αὐτοῖς νὰ διακανονίσωσι τὰ τῶν «προσωπικῶν αὐτῶν θεσμῶν» κατὰ τὴν ἰδίαν νομοθεσίαν ἀδιαχώριστον ἀπὸ τῆς θρησκείας των καὶ νὰ ἔχωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν θρησκευτικοὺς ἀρχηγοὺς καὶ δικαστὰς, νὰ ἐξασκῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των, νὰ διατηρῶσι καὶ διαχειρίζονται τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ κοινωφελῆ ἰδρύματά των,

τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν περιουσίαν, νὰ ἔχωσι τὴν ἐκπαίδευσίν των εἰς χεῖρας των καὶ πολλὰ ἄλλα. (Πρβλ. *Nauphal Cours de droit musulman*). Πλήντων ὅσων ἀνεφέραμεν ἐν προηγουμένῃ Μελέτῃ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου, προσθέτομεν καὶ τοῦτο ὅτι ὁ ἐν Κριμαίᾳ συντάκτης τῆς Τουρκικῆς ἐφημερίδος «Τερτζουμάν» Ἰσμαὴλ Γασπαρίνσκις, ἐν διαλέξει τὴν ὁποίαν ἔκαμε τῇ 1 Ὀκτωβρίου 1906 ἐν Καίρῳ ἐνώπιον ἐπιλέκτου ὁμηγύρεως Μουσουλμάνων περὶ τῆς θέσεως καὶ καταστάσεως τῶν Μουσουλμάνων ἐν Ρωσίᾳ, ἐπῆνεσε τὰς ἀρετὰς τῶν Ρώσων οἵτινες γνωρίζουσι νὰ σέβωνται καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Μουσουλμάνων καὶ τὴν ἰδιαιτέραν νομοθεσίαν τοῦ Ἰσλάμ, ἐπιτρέποντες τοῖς Μουσουλμάνοις πλήρη σχεδὸν αὐτοδιοίκησιν ἐν εὐρυτάτῳ κύκλῳ. Ἐνταῦθα δέ; Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ γάμος καὶ τὰ συναφῇ αὐτῷ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἱεροδικῶν, ἐξισλαμίζονται, ἀρπαζόμενα ἀπὸ τῶν γονέων των ἐννεαετῇ παιδία—ἐνῷ διὰ τοὺς Μουσουλμάνους καὶ ἐνήλικας ἔτι ἡ ἀλλαξοπιστία συνεπάγεται τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου—ἐκτουρκίζονται τὰ σχολεῖα, νομοθετεῖται ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ ἐλευθέρα ἐνάσκησις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ λατρείας μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ διαταράττηται ἡ δημοσία τάξις καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη, ἐξυβρίζεται αὕτη ὡς ὑποθάλπουσα

τὸν ἀλκοολισμόν, κηρύττωνται ὑπόχρεοι πρὸς ἐξισλαμισμόν οἱ κατὰ τὴν μέθην των δηλώσαντες τοιαύτην πρόθεσιν, παρὰ τὰς ρητὰς διατάξεις τοῦ Κορανίου, ἀρπάζονται χριστιανικοὶ ναοὶ (Βουγιούκδερε, Βεβεκίου, Γενιμαλὲ καὶ μετατρέπονται εἰς σταύλους καὶ ἀποθήκας, καὶ ἀγιάσματα (Πασᾶ Μπαχτσέ), δὲν ἐκδίδονται ἐπὶ ἔτη ἄδειαι οἰκοδομῆς ἢ ἐπισκευῆς ναῶν καὶ σχολείων ἢ καὶ ἀπορρίπτονται αὗται, ἐπιβάλλονται τουρκικὰ ὀνόματα εἰς τὰς ὀρθοδόξους Μητροπόλεις, ἐγκαθιδρύεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γερμανὸς διὰ νὰ διενεργῇ οὗτος καταχθονιώτερον τὴν ὑπονόμευσιν καὶ κατάργησιν τῶν Χριστιανικῶν Δικαίων, δὲν ἐκτελοῦνται αἱ περὶ διατροφῆς (ναφακά) κατὰ τὸ 1917-1919 ἀποφάσεις τῶν Πατριαρχείων ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τότε ἴσχυεν ὁ ψηφισθεὶς «Οἰκογενειακὸς νόμος» καθ' ὃν τὸ ζήτημα διατροφῆς ὑπῆγετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Ἱεροδικείων, ἐξερεθίζεται διὰ τῶν ἐφημερίδων ὁ Τουρκικὸς λαὸς νὰ κηρύξῃ μποϊκοτάζ κατὰ παντὸς Ἑλλήνος προτιμῶν αὐτῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀθιγγάνους, ἀποκαλεῖται δὲ ὁ ὀρθόδοξος κληρὸς «ἀγριοπαλάδες, ἔχοντες τὰ θυλάκια πλήρη ἐμπρηστικῶν ὑλῶν» (Ικδὰμι) καὶ σαρκάζονται αἱ χριστιανικαὶ λιτανεῖαι τοῦ Πάσχα ἢ διαταράττωνται θρησκευτικαὶ ἐορταὶ (Βαλουκλίου 8 Ἀπριλίου), γίνεται ἀπόπειρα

δημεύσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ φιλαν-
θρωπικῶν περιουσιῶν καὶ κληροδοτημάτων
διὰ τοῦ 111 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, κηρύτ-
τονται οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας Τούρκοι τὴν
καταγωγὴν, φυλακίζονται καὶ ἀπαγχονίζονται
Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, ἰδρύεται Τουρκορθόδο-
ξον Πατριαρχεῖον χρησιμοποιούμενον κατὰ τοῦ
Οἴκου. Πατριαρχείου, ἐπιβάλλεται εἰς τὸν
κλῆρον τῆς Μ. Ἀσίας ὅπως καὶ ἐκάστην λει-
τουργίαν ἀναπέμπη τουρκιστὶ δέξαι ὑπὲρ τῆς
βασιλείας (σαλτανάτ) τοῦ Γαζῆ Μουσταφᾶ
Κεμάλ, τῶν μελῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς
Ἀγκύρας καὶ τῶν ἡρώων ἀξιωματικῶν τῶν,
διορίζονται αὐθαιρέτως Μητροπολίται (Και-
σαρείας, Ἀγκύρας), ὑπαρχόντων κανονικῶν
τοιούτων, ἐξολοθρεύονται κατὰ ἑκατοντάδας
χιλιάδων Ἀρμένιοι καὶ Ἕλληνες, καὶ ταῦτα
πάντα παραβιαζομένων ρητῶν Διατάξεων τοῦ
Ἱεροῦ Νόμου, τῶν Βερατίων καὶ τῶν ἐκ τῶν
Διεθνῶν Σύνθηκων (Παρισίων, Βερολίνου)
ἀπορρεουσῶν πανηγυρικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ
Κράτους καὶ ἀψηφουμένων τῶν φρικτῶν ἀρῶν
καὶ ἀναθεματισμῶν τοῦ Προφήτου τοῦ Ἰσλάμ,
τῶν Χαλιφῶν καὶ τῶν Σουλτάνων. Ταῦτα δὲ
πάντα γίνονται πρὸς ἐξευρωπαϊσμόν τῆς
Τουρκίας.

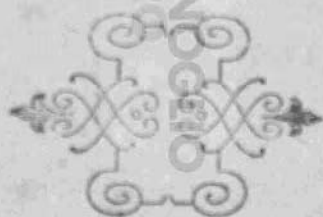
Αὕτη εἶναι ἡ γυμνὴ ἀλήθεια. «Ἡ δὲ ἀλή-
θεια—διδάσκει ἡ φωτεινὴ καὶ φωτοβόλος Βί-

βλος τοῦ Εὐαγγελίου (Ἰνδξίλ), ὡς τὴν ἀπο-
καλεῖ ἐν τῷ Κορανίῳ ὁ Προφήτης Μωάμεθ—
«ἡ ἀλήθεια σώσει ἡμᾶς». Κατὰ δὲ τὸν Ἄγγλον
Ἀνατολιστὴν *Bosworth Smith* οἱ Μουσουλ-
μάνοι ἔχουσι πλεῖστα ὅσα νὰ μάθωσι παρὰ τῶν
Χριστιανῶν καὶ νὰ μένωσι πάντοτε ἀληθεῖς
Μουσουλμάνοι.

ΤΕΛΟΣ

SISMAN
MEGARO

 SISMANOGLIO
MEGARÒ

**SISMANOGLIO
MEGARÒ**